

Universitetet
i Stavanger

**Universiteter og høyskoleers rolle
i arbeidet mot radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og
terrorisme.**

Masteroppgave i Samfunnsikkerhet

Høst 2017 - vår 2018

Av Carina Marie Enge Andersen og Ine Beate Skogerbø Feed

Universitetet
i Stavanger

DET TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram/spesialisering: Samfunnssikkerhet - MSAM60	Høst 2017 - Vår 2018 Åpen
Forfattere: Carina Marie Enge Andersen og Ine Beate Skogerbø Feed	
Veileder: Sissel Haugdal Jore	
Tittel på masteroppgaven: Universiteter og høyskolers rolle i arbeidet mot radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. Engelsk tittel: Universities and colleges role in the work to counter radicalization, (violent) extremism and terrorism.	
Studiepoeng: 60	
Emneord: Radikalisering, voldelig ekstremisme, terrorisme, forebygging, Universitets- og høyskolesektorens rolle, dilemmaer, samfunnssikkerhet, ytringsfrihet, akademisk frihet, forebyggende tiltak.	Sidetall uten vedlegg: 88 Sidetall med vedlegg: 107 Stavanger: 13.07.18

Forord

Vi vil gjerne bruke denne anledningen til å takke alle personene som har vært behjelpelige i perioden vi har jobbet med oppgaven. Først og fremst vil vi si tusen takk til veileder Sissel H. Jore for god veiledning og tilbakemelding på spørsmål. Vi vil også gjerne takke venner og familie for støtte underveis, og for gode innspill. Sist men ikke minst vil vi takke våre informanter som har satt av tid til å møte oss. Denne oppgaven hadde ikke blitt til uten dere.

Stavanger, juli 2018

Carina Marie Enge Andersen og Ine Beate Skogerbø Feed

Sammendrag

Vi har vært vitne til en rekke terrorangrep de siste tiårene i Europa. Flere av angrepene har blitt utført av landets egne innbyggere, såkalte “homegrowns”. Dette har fått europeiske og også norske myndigheter til å øke fokuset på forebygging av radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. Utdanningssektoren og også UH-sektoren ses som viktige aktører i dette forebyggende arbeidet, og norske myndigheter ønsker handling fra sektorens side.

Med lite forskning å bygge effektive tiltak på, kan det eksisterende politiske ønske om handling i UH-sektoren bli utfordrende å imøtekomme. Det oppstår også dilemmaer ved å forebygge radikaliserings i en sektor hvor demokratiske verdier som ytringsfrihet, akademisk frihet, mangfoldstoleranse, og det å være radikal er kjerneverdier. I England har man valgt å ta i bruk en mer kontrollerende forebyggingsstrategi, ved å gi høyere utdanning og lærerne/foreleserne der en lovpålagt rolle om å “se etter tegn” på radikaliserings og melde ifra ved bekymring. I Norge fremkommer det en enighet blant politikere og forskere om at man ikke skal innføre kontrollerende tiltak i UH-sektoren. Man frykter at slike tiltak kan føre til en overvåkningskultur, som kan føre til feiltolkninger, stigmatisering og i verste fall virke kontraproduktivt.

Hensikten med denne oppgaven var å få et svar på *hvordan universiteter og høyskoler i Norge kan bidra i arbeidet med forebygging av radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme, uten at det går på bekostning av viktige demokratiske verdier*. For å besvare dette spørsmålet valgte vi å intervju ulike relevante aktører i sektoren; lærere/forelesere, eksperter og forskere, beredskapsansvarlige, aktører som jobber med studentvelferd og relevante samarbeidspartnere (Stavanger kommune). Vi har også innhentete informasjon fra Beredskapskonferansen 2018, hvor UH-sektorens rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og (voldelig) ekstremisme var temaet. Vi ønsker med denne oppgaven å bidra med mer kunnskap til et felt hvor det per i dag eksisterer lite forskning.

I studien kommer det frem at samtlige informanter er skeptiske til å innføre kontrollerende tiltak i UH-sektoren. Informantene er mer positive til å innføre tiltak som i mindre grad går ut over viktige demokratiske verdier, som sektoren søker å beskytte. På bakgrunn av empirien vi har innhentet og teori argumenterer vi for at tiltak som iverksettes i minst mulig grad bør gå ut over viktige demokratiske verdier. Vi konkluderer med at UH-sektoren kan bidra i det forebyggende arbeidet ved å jobbe med; generelle inkluderende tiltak og tiltak som ivaretar studentvelferd og psykisk helse, generelle normdannende tiltak, forskning og formidling,

kunnskapsbasert varsling og enkelte sikringstiltak på campus, samt det å samarbeide effektivt med andre relevante aktører. Det er viktig å poengtere at studien ikke kan ses på som generaliserbar, men har som formål å bidra til økt kunnskap om tematikken.

Innhold

1. Innledning.....	1
1.1 Hvorfor studere dette temaet?	3
1.2 Avgrensing og valg av problemstilling	4
1.3 Oppbygging av oppgaven.....	6
2. Kontekst.....	7
2.1 Trusselbildet	7
2.1.1 ROS-analyse av UH-sektoren	8
2.2 Relevante dokumenter	9
2.3 Aktører i det forebyggende arbeidet.....	11
2.4 UH-sektorens rolle.....	14
3. Teoretisk ramme og sentrale begreper	18
3.1. Sentrale begreper: radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme	18
3.1.1. Radikaliseringsbegrepet.....	18
3.1.2. Ekstremisme og voldelig ekstremisme.....	20
3.1.3. Terrorismebegrepet	22
3.2 Radikaliseringsprosessen.....	23
3.3. Forebygging av radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme	28
3.3.1 Forebyggende tiltak i utdanningssektoren.....	29
3.4. Dilemmaer i arbeidet med samfunnsikkerhet	34
3.4.1 Hammerlins modell for ulike typer antiterroriltak.....	37
4. Metode.....	40
4.1. Valg av metode	40
4.2 Datakilder	40
4.3. Intervju - utvalg av aktuelle informanter	41
4.3.1. Planlegging og gjennomføring av intervjuene	44
4.3.2 Etske hensyn.....	44
4.4 Datareduksjon og analyse.....	45
4.5 Validitet og reliabilitet	46
5. Empiri.....	49
5.1. Informantenes forståelse av begrepene	49

5.1.1. Informantenes syn på behovet for en enighet omkring definisjon av begrepene	53
5.2. UH-sektorens rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme	54
5.3. Kontrolltiltak i UH-sektoren	56
5.4. Lærerens rolle, meldeplikt og regelverk	57
5.5 Sikkerhetskultur og kommunikasjon	59
5.6 Sikringstiltak	59
5.7 Ytringsfrihet i academia	61
5.8 Åpne debatter og dialog med studentene	62
5.9. Forskning og formidling	63
5.10. Inkluderende tiltak	64
5.10.1. Studentorganisasjonene, studentsamskipnaden og studentprest	65
5.10.2 Studiegrupper	67
5.11. Normdannende tiltak	67
5.12 Hvordan kan UH-sektoren innføre effektive forebyggingstiltak når det eksisterer lite forskning å bygge tiltakene på?	68
5.13. Samarbeid mellom aktører i det forebyggende arbeidet	69
5.14 Oppsummering	70
6. Drøfting	72
6.1. Begrepene; radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme	72
6.2. Dilemmaer ved det forebyggende arbeidet i UH-sektoren	74
6.3. Lærernes/forelesernes rolle i forhold til å varsle/melde ifra.	77
6.4 Aktuelle forebyggende tiltak i UH-sektoren	78
6.4.1. Generelle inkluderende tiltak, og tiltak som ivaretar studentvelferd og psykisk helse ..	79
6.4.2 Generelle normdannende tiltak	80
6.4.3 Forskning og formidling	81
6.4.4 Kunnskapsbasert varsling	82
6.4.5 Sikringstiltak på campus	82
6.4.6 Samarbeid med andre aktører - og risikoerkjennelse i UH-sektoren	83
6.4.7 Bow-tie modell for forebygging av radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme i UH- sektoren	84
7. Avslutning	86
7.1. Konklusjon	86
7.2. Forslag til videre forskning	88

8. Referanseliste:.....	89
9. Vedlegg.....	96
Vedlegg 1: Informasjon og samtykkeskjema.....	96
Vedlegg nr 2: Intervjuguide, Lærere/forelesere og beredskapsansvarlige.....	99
Vedlegg nr 3: Intervjuguide, Norsk Studentorganisasjon.....	101
Vedlegg nr 4: Intervjuguide, Ekspertter	103
Vedlegg nr 5: Intervjuguide, Stavanger kommune	105
Vedlegg nr 6: Intervjuguide, Studentprest.....	106

1. Innledning

Trusselbildet Norge må forholde seg til, påvirkes både av samfunnsutviklingen i Norge og av globale utviklingstrekk (Utenriksdepartementet, 2015:16). Problematikken omkring hjemmedyrket terrorisme har fått flere europeiske land til å utarbeide nasjonale forebyggingsstrategier og planverk mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Også i Norge har forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme fått økt fokus og prioritering de siste årene. Statsminister Erna Solberg slår fast at å forebygge radikaliserings er det viktigste Norge kan gjøre i kampen mot terrorisme (Hultgren & Karlsen, 2017). I flere land ses utdanningssektoren som en viktig aktør i dette forebyggende arbeidet.

På Beredskapskonferansen 2018 snakket tidligere kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen om norske universiteter og høyskoleers rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme: *“Radikaliserings og ekstremisme er ikke noe universiteter og høyskoleer kan løse på egenhånd. Dette er store samfunnsutfordringer. Vi må ha felles tiltak. Sammen med barnehage og skole har dere likevel en unik mulighet til å bidra til å bygge et fellesskap blant oss. Til å utvikle og trykke demokratiet vårt, styrke fellesskapsfølelsen for alle som bor i landet vårt og motvirke radikaliserings”* (Isaksen, 2018).

Det finnes et politisk ønske om handling fra UH-sektoren, men det eksisterer per i dag derimot ikke noen klare svar på hvordan sektoren skal utøve denne rollen. Med lite forskningsgrunnlag (og erfaring) å bygge tiltak på, eksisterer det et gap mellom politikernes ønske om rask handling og få svar på hvordan dette faktisk kan utføres. Det eksisterer også verdimeslige dilemmaer i forhold til arbeidet med å forebygge radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme. Ifølge Joakim Hammerlin (2012:1) er det et spørsmål om hvor langt vi kan gå i å forsøke å verne oss mot terrorhandlinger, uten samtidig å miste det åpne samfunnet vi ønsker å bevare. Det oppstår et dilemma når et demokrati legger begrensninger på borgerrettigheter og ytringsfrihet for å beskytte demokratiet (Engen et.al., 2016:378).

Flere forskere og eksperter er skeptiske til en innføring av kontrolltiltak i UH-sektoren. Ser man til England og den omdiskuterte Prevent-strategien, ser man at det kan oppstå flere konsekvenser av en slik type “kontroll-strategi”. Prevent har plassert et spesifikt lovlig ansvar på utdanningssektoren i forhold til å forhindre mennesker fra å bli dratt inn i terrorisme. Prevent forplikter universitetsansatte til å følge med på studentene og se etter tegn på radikaliserings. Kritikere av Prevent kritiserer strategien for å begrense ytringsfriheten på

campus, det fremkommer også at flere muslimske studenter har følt seg overvåket og stigmatisert (Brown & Saeed, 2014. Busher et.al., 2017. Times higher education, 2016).

Det hevdes at tiltak dersom de går ut over andre viktige demokratiske verdier kan bli kontraproduktive. Det er derfor viktig å tenke nøye gjennom hvordan man ønsker å forebygge radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. I norsk sammenheng fremkommer det en enighet blant forskere og politikere om at universitet og høyskolesektoren (UH-sektoren) ikke skal ha en kontrollerende eller overvåkende rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme (Wille, 2017:45 & Beredskapskonferansen 2018). UH-sektoren er en spesiell sektor med tanke på dens plikt til å verne om yringsfrihet og akademisk frihet. UH-sektoren skal vise høy toleranse for ytterpunkter og radikale meninger, det skal også være en inkluderende sektor som ivaretar et mangfold av studenter med ulike kulturelle, religiøse og trosmessige bakgrunner (Wille, 2018).

I sin tale på Beredskapskonferansen snakket også Røe Isaksen om regjeringens syn på kontroll og overvåkning i sektoren: *“Det er ikke mange "skarpe eller spisse" tiltak vi snakker om fra vår side, det hører til hos politiet. Jeg mener heller ikke det er ønskelig at det skal utvikle seg en kontroll- og overvåkingskultur ved universitet- og høyskoler. Det kan til og med virke mot sin hensikt. Men vi må følge med på hva som skjer på campus. Det betyr først og fremst å jobbe forebyggende”* (Isaksen, 2018).

I masteroppgaven *Countering radicalisation and violent extremism: The role of Norwegian higher education institutions (2017)* skriver Mona Wille om hvilken rolle norske universiteter og høyskoler skal ha i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings- og voldelig ekstremisme. I studien står det skrevet at: *“An important consideration in this policy development process, is the information pointing to counter-radicalisation measures in higher education being counterproductive – that they may serve to increase the very problem they are intended to reduce. According to the findings in this thesis, this applies particularly to measures that imply sanctions, student monitoring and suppression of radical voices”* (Wille, 2017:45).

I studien til Wille kommer det frem en enighet omkring hvilken rolle flere forskere og politikere i Norge mener UH-sektoren ikke skal ha, og hvilke forebyggingstiltak som ikke skal innføres. Man finner derimot ikke noen klare svar eller forslag til tiltak som kan innføres. Ifølge studien til Wille er det flere elementer som kompliserer utviklingen av vellykkede forebyggingstiltak, som for eksempel kompleksiteten av feltet og mangelen på empiriske data

(Wille 2017:46-47). Med lite forskning å bygge på er det, ifølge Bjørge & Gjelsvik (2015), fare for at tiltakene som blir iverksatt blir lite effektive.

Forskning på forebygging av radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme fremkommer fremdeles som et felt med mye uklartheter. Det er blant annet uklartheter og uenigheter omkring sentrale definisjoner av begrepene. Samtidig fremkommer det ikke noen klare forskningsresultater på årsaker til radikaliserings, (voldelig) ekstremisme, og terrorisme. Dette er komplekse fenomener og prosesser (Bjørge & Gjelsvik, 2015). I tillegg vil det være vanskelig å måle effekten av de tiltakene som innføres, og det vil ofte kunne ta lang tid før et tiltak gir effekt (Bjørge & Gjelsvik, 2015:207). Det er også viktig å ta i betraktning at effekten av et tiltak vil kunne ha stor variasjon i ulike kontekster (Pawson & Tilley 1997: 55–82 i Bjørge & Gjelsvik 2015:237).

Samtidig som det forekommer en mangel på forskning å bygge forebyggingstiltakene på, så oppfordres det til handling av den norske regjeringen, og av internasjonale organer som for eksempel EU-kommisjonen (Wille 2017:45). Men hvordan skal vi innføre effektive forebyggingstrategier når vi ikke vet hva som virker? Og hvordan kan vi innføre forebyggingstrategier som i minst mulig grad går ut over de verdiene vi ønsker å beskytte? Vi vil i denne oppgaven se på hvordan UH-sektoren kan innføre effektive forebyggingstrategier uten at det går på bekostning av viktige demokratiske verdier, som ytringsfrihet, akademisk frihet, mangfoldstoleranse og toleranse for ytterpunkter.

1.1 Hvorfor studere dette temaet?

I arbeidet med samfunnsikkerhet i Norge er det et stort fokus på forebygging. I *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme (2014)* viser regjeringen til viktigheten av forebygging for å hindre radikaliserings og voldelig ekstremisme: “Forebyggingarbeidet er således sentralt for å sikre grunnleggende verdier som demokrati, menneskerettigheter og trygghet. Det å kunne leve uten frykt for å bli utsatt for hat og vold er en grunnleggende verdi i et trygt samfunn” (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014).

Politiske organer oppfordrer UH-sektoren til å handle. Også Radicalisation Awareness Network (RAN) utpeker UH-sektoren som en sentral aktør med en unik posisjon til å bidra i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme (RAN, 2018a:2). Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme er relativt nytt i sektoren og det fremkommer ikke noen

klare svar på hvilken rolle sektoren skal ha og hvilke tiltak som kan være aktuelle å iverksette på området (Kittelsen & Brattsve, 2018,).

Marthe Njåstad skriver i nettavisen *På Høyden* at et flere eksperter på feltet (Sissel Jore, Petter Nesser, Elin Solberg m.fl.) hevder det trengs mer forskning på radikaliserings, ekstremisme, terrorisme i Norge. Flere forskere hadde opplevd en enorm oppgang i etterspørsel fra samfunnet om temaet. Både fra media, forvaltning, regjering og når det gjaldt undervisning. Leder for ekspertutvalget Elisabeth Ivarsflaten sier de opplevde en etterspørsel etter kunnskap som forskningsmiljøet ikke var skalert for å møte (Njåstad, 2017).

Det fremkommer også et behov for mer kunnskap om hvordan UH-sektoren kan arbeide med tematikken. Ifølge Mona Wille er det fortsatt vanskelig å si hvilke konkrete tiltak som må til, hun mener det kreves mer forskning på tematikken. En undersøkelse utført av *På Høyden* viser at det knapt finnes et formalisert planverk for forebyggende arbeid på dette området i høyere utdanning. Ifølge Wille har utdanningsinstitusjonene et formelt planverk for trygghet og beredskap, men ikke radikaliserings og ekstremisme (Mona Wille i Kittelsen & Brattsve, 2018).

Ifølge regjeringens handlingsplan fra 2014 er det viktig med en tidlig innsats, og evne til å fange opp personer som er i risikozonen (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014). Det sies også at utfordringene må møtes med kunnskap om fenomenet, om risiko- og motivasjonsfaktorer, om hva man skal gjøre når bekymring oppstår og hvilke tiltak som kan settes inn. Vi ser et behov for mer kunnskap omkring hvilken rolle UH-sektoren skal ha i dette forebyggende arbeidet og hvilke tiltak som kan være aktuelle og iverksette. Vi håper oppgaven vår kan bidra med mer kunnskap i forhold til denne tematikken.

1.2. Avgrensning og valg av problemstilling

Vi har i vår oppgave valgt å fokusere på det forebyggende arbeidet mot radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme i UH-sektoren i Norge. Vi vil også skrive om Prevent strategien i England for å vise til en mer kontrollerende strategi og drøfte om slike antiterroriltak er noe vi ønsker ved norske utdanningsinstitusjoner. Forebyggende arbeid er arbeid for å forhindre at en uønsket hendelse finner sted. Dette vil si at vi ikke fokuserer på det reaktive arbeidet som finner sted etter at hendelsen har inntruffet. Vi vil drøfte hvilke typer strategier og antiterroriltak som kan være aktuelle å innføre i UH-sektoren.

I denne oppgaven vil vi ikke fokusere på en enkelt type ekstremisme, men snakke om forebygging i forhold til ekstremisme generelt. Det vil si alle former for ekstremisme (islamistisk ekstremisme, høyreekstremisme, venstreekstremisme osv.). Vi har formulert følgende problemstilling;

Hvordan kan universiteter og høyskoler i Norge bidra i arbeidet med forebygging av radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme, uten at det går på bekostning av viktige demokratiske verdier?

Med utgangspunkt i denne problemstillingen har vi utviklet fire forskningsspørsmål, som skal hjelpe oss å belyse og besvare problemstillingen;

1. Hvordan forstås begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme av ulike aktører i UH-sektoren?
2. Hvilke dilemmaer kan oppstå i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme i UH-sektoren?
3. Hvilken rolle skal lærere/forelesere ha i det forebyggende arbeidet, i forhold til å melde ifra/varsle?
4. Hvilke forebyggende tiltak kan være aktuelle å iverksette i UH-sektoren?

1.3 Oppbygging av oppgaven

Kapittel 1 → Innledning: Her vil det bli gjort rede for bakgrunn for valg av tema, avgrensning og oppgavens problemstilling.

Kapittel 2 → Kontekst: I dette kapitlet vil vi se på dagens trusselbilde, aktører i det forebyggende arbeidet, samt diverse handlingsplaner og veiledere relevant til problematikken. Vi vil også se på UH-sektorens rolle i samfunnet og hvilke verdier UH-sektoren setter høyt, som da kan komme i konflikt med eventuelle forebyggingstiltak.

Kapittel 3 → Teori: I dette kapitlet vil vi gå igjennom relevant litteratur for å få en forståelse av fenomenene og tematikken. Vil vi se nærmere på begrepene radikaliseringsprosessen, forebygging av radikaliseringsprosessen, (voldelig) ekstremisme og terrorisme, samt dilemmaer i arbeidet med samfunnssikkerhet.

Kapittel 4 → Metode: I dette kapitlet vil vi gjøre rede for valg av metode. Vi vil også gå gjennom valg av data og informanter, etiske hensyn, datareduksjon og analyse, samt oppgavens reliabilitet og validitet.

Kapittel 5 → Empiri: Oppgavens empiridel består av 9 dybdeintervjuer med utvalgte informanter, samt informasjon innhentet fra Beredskapskonferansen 2018.

Kapittel 6 → Drøfting: I dette kapitlet kobles våre empiriske funn opp mot det teoretiske rammeverket og drøftes i lys av dette.

Kapittel 7 → Avslutning: Her vil vi oppsummere våre viktigste funn og konkludere i forhold til oppgavens problemstilling. Vi vil også komme med forslag til videre forskning.

2. Kontekst

I denne delen av oppgaven vil vi gi en beskrivelse av kontekst for å forsøke å ramme inn problemstillingen og gi en bedre forståelse av temaet vi skriver om. Vi vil først redegjøre for nåtidens trusselbilde i Norge, og fremlegge en ROS-analyse for UH-sektoren fra 2015. Vi vil også redegjøre for viktige dokumenter/veiledere i arbeidet med å forebygge ekstremisme og radikalisering. Samt skrive om ulike aktører som inngår i forebyggingsarbeidet, og deres roller i dette arbeidet. Avslutningsvis vil vi se på UH-sektoren som institusjon og hvilke verdier som her står sterkt.

2.1 Trusselbildet

Trusselbildet når det gjelder terrorisme er komplekst og i stadig endring. Teknologi og metoder utviklet seg stadig. Dette krever at man tenker nytt og har gode systemer for å kunne tilpasse tiltak, slik at de er relevante for det aktuelle trusselbildet (PST et.al., 2015). På 1990 tallet var det norske trusselbildet svært annerledes enn det er i dag. Trusselbildet var da relativt oversiktlig med små ekstremistiske miljøer. Miljøene var mer oversiktlige med klart definerte lederskikkelser, noe som gjorde det forholdsvis enkelt for politi og andre forebyggende aktører å ha oversikt over dem (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014:9). Trusselbildet har i dag blitt mer komplekst, og miljøene er i større grad etnisk sammensatt (Bjørge & Gjelsvik, 2015.)

En rekke terrorangrep har rammet europeiske storbyer de siste årene (London 2005, Oslo 2011, Paris 2015 m.fl.). Disse hendelsene har virkelig satt terrortrusselen på dagsorden i Europa, og også i Norge. De fleste av terrorangrepene i Europa har blitt utført av europeiske medborgere, som ble radikalisert og vendt mot sine egne medborgere (European Commission, 2016). Også i Norge frykter man fremtidige angrep blant våre egne. I PSTs trusselvurdering (2018) vurderer PST det som mulig at det vil forekomme forsøk på terrorangrep i Norge i 2018. PST vurderer også at personer og grupper inspirert av ekstrem islamistisk ideologi vil være den primære terrortrusselen mot Norge det kommende året. Ifølge PST kan oppfordringer til sympatisører i Vesten om å gjennomføre angrep med enkle midler der de befinner seg, også mobilisere ekstreme islamister i Norge. PST trekker også frem høyreekstremisme som en trussel, men vurderer det som lite sannsynlig at høyreekstreme vil begå terrorhandlinger i 2018, og svært lite sannsynlig at venstreekstreme vil gjennomføre terrorhandlinger mot norske interesser (PST, 2018).

I en studie som tar for seg aksjoner planlagt av militante islamister i Vest Europa skriver Cato Hemmingby fra politihøgskolen at terroristenes fokus har flyttet seg fra angrep mot harde, godt beskyttede mål, til å ville ramme dårlig beskyttede mål i det offentlige rom. Ifølge Hemmingby angripes nå myke mål i nesten ni av ti tilfeller (Stranden, 2018).

I Norge er bekymringen omkring radikaliserings først og fremst knyttet til unge menn med lav utdanning, løs tilknytning til arbeidslivet, kriminell bakgrunn og en voldshistorikk før de blir radikalisert (PST, 2016). Selv om bekymringen i hovedsak ikke er knyttet til studenter med høyere utdanning, kan man allikevel ikke utelukke radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme ved universiteter og høyskoler.

2.1.1 ROS-analyse av UH-sektoren

Ifølge Engen et.al. (2016:389) er gode risikoanalyser meget nyttige hvis de åpent kombineres med verdibaserte etiske og politiske vurderinger. Kunnskapsdepartementet har gjennomført en risikoanalyse av universitets- og høyskolesektoren (ROS-analyse av kunnskapssektoren, Kunnskapsdepartementet, 2015). Risikodiagrammet nedenfor illustrerer den samlede risikoen vurdert for hvert scenario, hvor nummer **12** representerer hendelse “terroranslag mot UH-institusjon, tilsiktet”:

		Konsekvens				
		Svært små	Små	Middels	Store	Svært store
Sannsynlighet	Svært høy					
	Høy					
	Middels		6, 8, 10, 14		7	
	Lav			11,	9, 12, 13	
	Svært lav					

Figur 1: ROS-analyse av UH-sektoren (Kunnskapsdepartementet, 2015:15)

Diagrammet viser en lav sannsynlighet for at et terroranslag mot en UH-institusjon vil forekomme, men det viser også at dersom en slik hendelse inntreffer så vil dette få store konsekvenser. Ifølge Kunnskapsdepartementet (2015) er det stor usikkerhet forbundet med både sannsynlighet og konsekvens for scenarioet. Det nevnes også at det er mulig å tenke seg at konsekvensene ved en reell lignende hendelse vil være mye høyere (Kunnskapsdepartementet, 2015:15).

2.2 Relevante dokumenter

Her vil vi vise en oversikt over viktige dokumenter i det forebyggende arbeidet mot radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. Vi er klar over at det finnes flere dokumenter innen dette feltet, men vi har valgt ut de vi så som mest relevante for vår oppgave:

<i>Handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme.</i>	Justis- og beredskapsdepartementet	2010, revidert i 2014
<i>Nasjonal veileder for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme.</i>	Justis- og beredskapsdepartementet	2015
<i>Forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. Fra bekymring til handling. Veileder.</i>	Stavanger kommune	2015
<i>Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner - veiledning i beredskapsplanlegging.</i>	Utdanningsdirektoratet og Politidirektoratet	2013, revidert i 2015
<i>Risiko- og sårbarhetsanalyse av kunnskapssektoren.</i>	Kunnskapsdepartementet	2015
<i>Styringsdokument for arbeidet med samfunnsikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren.</i>	Kunnskapsdepartementet	2011, revidert i 2016
<i>Hva er kommunenes rolle?</i>	NIBR, KS og Justis- og beredskapsdepartementet. (Lid et.al.)	2016

<i>Terrorsikring</i>	PST, NSM og Politidirektoratet	2015
----------------------	--------------------------------	------

Tabell 1: Oversikt over relevante dokumenter i det forebyggende arbeidet.

Som følge av det økte fokuset på å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme i Europa ble «*Felles trygghet – felles ansvar. Handlingsplan for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme*» fremlagt av regjeringen i 2010. Dette ble den første handlingsplanen innen feltet her til lands. I 2014 ble handlingsplanen revidert og «*Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*» bygget videre på kunnskapen og erfaringene fra den første handlingsplanen. Her vektlegges kunnskap, samarbeid på tvers av samfunnssektorer og tidlig innsats gjennom evne til å identifisere problemer. I tillegg til en veiledende guide for håndtering ved bekymring og en liste over mulige bekymringstegn, kom handlingsplanen også med 30 tiltak med hensikt å styrke det forebyggende arbeidet. Noen av disse tiltakene var: forskning om lokalt forebyggingsarbeid, å utarbeide veiledningsmateriell, å utvikle læringsressurser til bruk i ungdomsskolen og videregående opplæring, og å forankre ansvar for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme i politidistriktene.

Som følge av dette har det blitt gitt ut en overordnet «*Nasjonal veileder*» (2015) og en rekke kommunale veiledere for å styrke det lokale arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. I tillegg til trusselvurderinger og forebyggingsprogram fra PST og Politi. De lokale veilederne fra kommunene inneholder stort sett de samme elementene, med noen lokale tilpasninger. Stavanger kommune utga i 2015 veilederen «*Fra bekymring til handling*». Veilederen retter seg mot ansatte i førstelinjetjenesten, men også mot sivilsamfunnet for øvrig, og har som hensikt å være et verktøy for å forebygge all form for voldelig ekstremisme. Veilederne beskriver blant annet en handlingsløype fra bekymring til handling. Det blir også (som i handlingsplanene) gjort rede for mulige bekymringstegn, hva man kan gjøre ved bekymring og hvilke mulige tiltak som kan settes inn.

Det har også blitt publisert flere veiledende dokumenter for utdanningssektoren. Blant annet publiserte Utdanningsdirektoratet og Politidirektoratet i 2013 en veileder i beredskapsplanlegging for «*Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner*», denne ble revidert i 2015. Veilederen er overordnet, men har lenker til sjekklister, tips og annen

informasjon som gir praktiske råd i beredskapsarbeidet - som også vil gi veiledning i effektiv forebygging (Utdanningsdirektoratet & Politidirektoratet 2015:3).

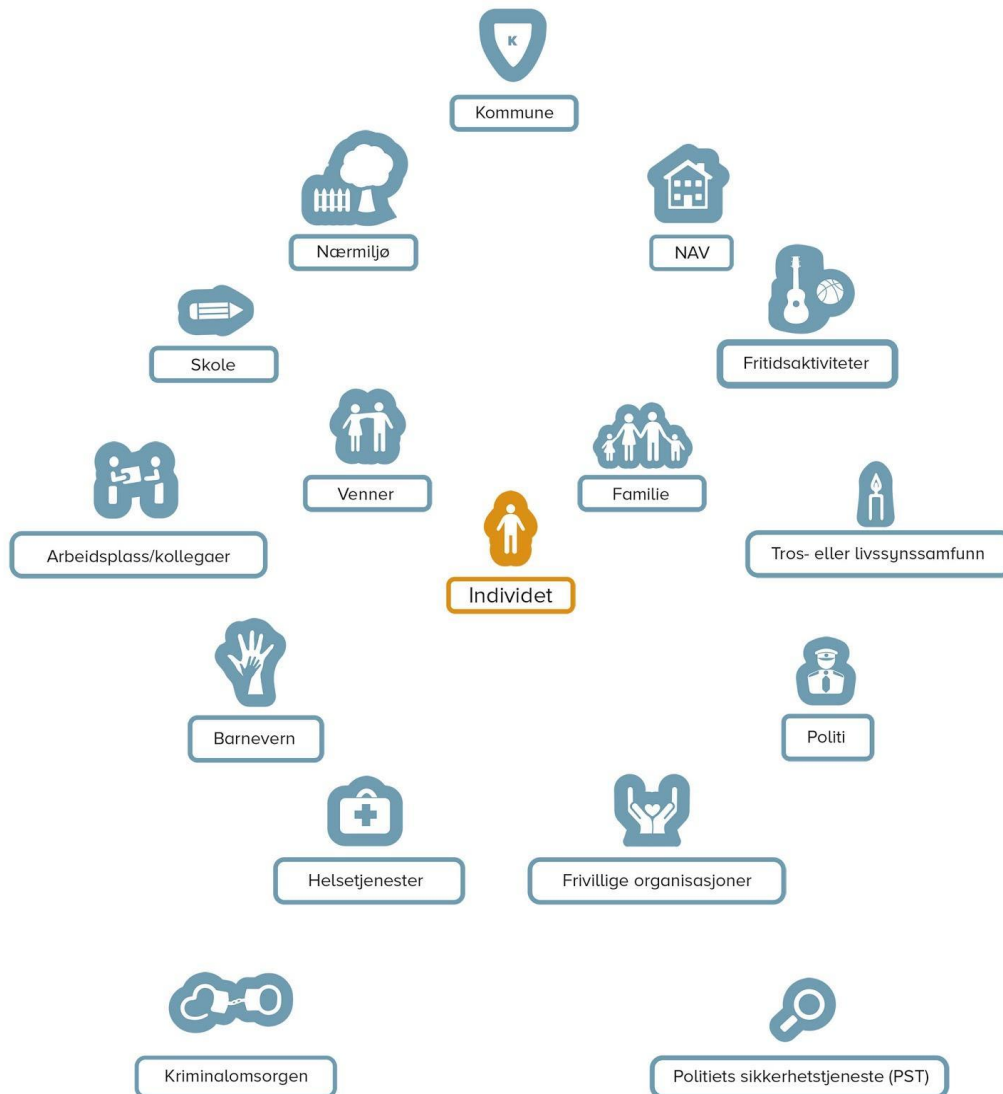
Det har også blitt utarbeidet et generelt styringsdokument for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren. «*Styringsdokument for arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren*» ble utarbeidet av Kunnskapsdepartementet i 2011 og gjelder for hele kunnskapssektoren, dette ble revidert i 2016. Styringsdokumentet tar blant annet for seg krav til beredskap, ansvarsforhold og grunnleggende tiltak, til slutt finnes det også en veiledning for risiko- og sårbarhetsanalyser. I styringsdokumentet står det at: «*for departementets underliggende virksomheter innebærer dette i hovedsak krav til arbeidet på feltet, mens det for resten av sektoren i større grad må forstås som sterke anbefalinger*» (Kunnskapsdepartementet, 2016:4). Som man ser ligger det altså en forventning fra sentralt hold at om at utdanningssektoren og andre førstelinjetjenester skal ta tak i dette arbeidet. Utdanningssektoren i Norge har ikke en lovpålagt rolle i forhold til å melde ifra, slik man har i England (Prevent). I Norge finnes det allikevel en allmenn meldeplikt, (Avvergeplikten) § 139 i Straffeloven (2005), som sier at *alle* har en plikt til å melde ifra ved akutt bekymring, og slik avverge potensielle farlige situasjoner.

2.3 Aktører i det forebyggende arbeidet

Ifølge Justis- og beredskapsdepartementet (2014:7) handler forebygging i et bredt perspektiv om: «*å sikre gode oppvekstvilkår for barn og unge, bekjempe fattigdom, samt å arbeide for at alle, uavhengig av bakgrunn, skal oppleve tilhørighet og beskyttes mot diskriminering... det legges til grunn at tidlig forebyggende innsats er et ansvar som hviler på mange aktører*».

I regjeringens Handlingsplan (2014) sier Justis- og beredskapsdepartementet at det er behov for mer kunnskap, mer samarbeid og bedre koordinering av arbeidet på området. Det blir videre forklart at innsatsen må styrkes på tvers av fagområder og samfunnssektorer. Dette står også høyst gjeldende den dag i dag. Regjeringen ønsker en bred innsats for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Aly (2015) argumenterer for at når voldelig ekstremisme blir forstått som et sosialt fenomen, i motsetning til et sikkerhetsproblem, er bekjempelsen av voldelig ekstremisme åpen for strategier, praksiser og aktører som tidligere har blitt utelukket/ekskludert fra dette arbeidet (Aly et.al., 2015:9). Målet er å fange opp personer i risikozonen så tidlig som mulig og møte dem med tiltak som virker (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014:7). Ifølge Justis og beredskapsdepartementet (2014) kan

generell forebygging på mange ulike felt bidra til å motvirke at noen velger vold for å nå sine ideologiske eller religiøse mål. Figuren under, som er hentet fra regjeringens hjemmeside, viser til mangfoldet av aktører i forebyggingsarbeidet:

Figur 2: Aktører i det forebyggende arbeidet (Regjeringen, 2018)

Politiet og PST har selvsagt sentrale roller i forebyggingsarbeidet, men individets nærmiljø, kommunens førstelinjetjenester og andre aktører blir også tillagt en sentral rolle i dette “aktørkartet” fra regjeringen. Rapporten «Kommunens rolle» (2016) viser at det trengs mer kunnskap om hvordan kommunene skal posisjonere seg og ta medansvar på et felt dominert av PST og Politi (Lid et.al., 2016:7). Etter bølgen av terrorhendelser utbredt i Europa har forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme, og særlig islamsk ekstremisme, også

kommet på den kommunale dagsorden (Lid et.al., 2016). Kommunen besitter mange relevante virkemidler som helse og sosialtjenester, arbeid og utdanning, NAV, frivillige organisasjoner med mer. Ansvaret disse aktørene har for å varsle politi og sikkerhetstjenesten om radikaliseringsrisiko er, ifølge PST, avgjørende (Bjørnland, 2016). «Når PST kommer inn i bildet, er det ofte for sent. Da er personene allerede radikaliseret. Derfor er det viktig å bry seg, og varsle når man forstår at noen er på vei til å bli radikaliseret», sier Trond Hugubakken fra PST (Hultgreen & Karlsen, 2017).

Størst mulighet har kommunene til å oppdage barn og unge, som følges tett opp av skoler og andre kommunale etater, kommuner har ifølge Lid et.al. (2016) langt større utfordringer med å oppdage unge voksne. Unge voksne er en vanskeligere gruppe å nå fordi de ikke nås gjennom det kommunale tjenesteapparatet rettet mot barn og unge (Lid et.al., 2016:9-10). En av grunnene til at det er vanskeligere å fange opp bekymringer og tegn til radikaliseringsrisiko hos mennesker over 18 år er at flere da er ferdige i det norske skolesystemet, som før den tid har hatt så og si daglig kontakt med elevene. Ifølge RAN (2016a) er læreren i mange tilfeller den første som blir oppmerksom på endringer i utseende, tanker og atferd. Lærerne som har et slikt forhold til elevene sine blir dermed en viktig støttespiller til å tilby råd og støtte til unge som sliter, men også til å varsle videre hvis det kommer til det. Tiltak som Flexid¹, Dembra² og SLT-modellen³ er også primært bygd opp rundt barn og unge, mens folk i alle aldersgrupper står i fare for å radikaliseres. Ifølge Lid et.al. (2016:9) er arbeidet lokalt i for stor grad rettet inn mot barn og unge, og det blir anbefalt at i tiden framover bør det fokuseres mer på unge voksne. Universitet og høyskoler blir sett på som en viktig aktør i denne prosessen.

¹ Flexid har til hensikt å oppmuntre ungdommene til å se mulighetene snarere enn begrensningene i sin situasjon, med fokus på identitet, ferdigheter, ressurser og utfordringer. Navnet henspiller det å ha en fleksibel identitet. <https://www.larvik.kommune.no/skole-og-utdanning/larvik-laeringscenter/forebyggende-program/flexid/#index> 07.03.18

² Dembra er et tilbud om kompetanseutvikling til skoler som å arbeide systematisk med kritisk tenkning, demokratisk danning og inkludering, eller som opplever at skolen har utfordringer knyttet til gruppefiendtlighet og fordommer. Nettstedet Dembra.no inneholder læringsressurser knyttet til temaer som kritisk tenkning, fordommer, gruppefiendtlighet, nasjonale minoriteter, radikaliseringsrisiko og voldelig ekstremisme. www.hlsenteret.no/undervisning/dembra/ 07.03.18

³ SLT står for Samordning av lokale rus og kriminalitetsforebyggende tiltak. SLT-modellen skal samordne rus og kriminalitetsforebyggende tiltak for barn og unge. <http://kriminalitetsforebygging.no/slt/slt-modellen/> 12.06.18

2.4 UH-sektorens rolle

For å kunne identifisere tiltak som kan være egnet for høyere utdanningsinstitusjoner, er det først nødvendig med en forståelse av hvilken rolle høyere utdanningsinstitusjoner har i samfunnet, og hvilke verdier som står sterkt i academia, som kan komme i konflikt med sikkerhetstiltak mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Vi vil også kort redegjøre for forskjellen på grunnskolen og videregående skoler, og høyere utdanningsinstitusjoner i Norge, og slik vise hvorfor det er knyttet andre utfordringer til forebyggingsarbeidet i UH-sektoren enn ved lavere trinn.

Grunnskoler og videregående skoler i Norge følger «*Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen*» (Opplæringsloven), og skal ifølge denne bidra til å skape dannende individer. Opplæringen skal ifølge denne loven gi innsikt i kulturelt mangfold og fremme demokrati. Elevene skal også lære å tenke kritisk og å handle etisk (Opplæringsloven §1-1, 1998). Universiteter og høyskoler er derimot ikke underlagt opplæringsloven, men følger «*Lov om universiteter og høyskoler*». Denne loven har som formål å legge til rette for at universiteter og høyskoler «*tilbyr høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå, utfører forskning og faglig kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå, formidler kunnskap om virksomheten og utbrer forståelse for prinsippet om faglig frihet og anvendelse av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater*» (Lov om universiteter og høyskoler §1-1, 2005).

Man ser fort at grunnskolen og videregående opplæring, og de høyere utdanningsinstitusjonene har fundamentale ulikheter i lovgivning og hovedansvar/samfunnsoppgave. I tillegg til dette er de ulike institusjoner med tanke på forholdet mellom elev og lærer, og ansvar for egen læring. Elever ved universiteter og høyskoler står ansvarlige for egen læring, det kan dermed være vanskelig for foreleserne å ha oversikt og god kjennskap til alle elevene de foreleser for. Slike momenter kan skape utfordringer i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme i UH-sektoren. Til tross for visse ulikheter har ledere i barnehager, skoler og høyere utdanningsinstitusjoner alle en viktig rolle i planlegging og koordinering for å forebygge alvorlige hendelser (Utdanningsdirektoratet & Politidirektoratet 2015:5). Ifølge RAN (2018a) utgjør truslene fra ekstremistiske posisjoner også en utfordring for høyere utdanningsinstitusjoner. Sammenlignet med land som England har det derimot vært få utfordringer knyttet til trusler fra ekstremisme i høyere utdanning i Norge.

Kunnskapsdepartementet påpeker allikevel viktigheten av at alle utdanningsinstitusjoner i Norge er sitt ansvar bevisst: *“Alle nivåer og aktører i sektoren må gjøre de nødvendige tiltak for å forebygge at det inntreffer uønskede hendelser og minske konsekvensene av de hendelsene som likevel inntreffer”* (Kunnskapsdepartementet, 2016:3).

Det har tidligere vært lite debatt omkring universiteter og høyskolers rolle i det forebyggende arbeidet. Til tross for lite erfaring på området og mangel på kunnskap om effektiv forebygging, oppfordrer den norske regjeringen UH-sektoren til handling (Isaksen, Beredskapskonferansen 2018). Blant annet ved at kunnskapsdepartementet har oppnevnt et råd for samfunnssikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren. Beredskapsrådet ble etablert i 2017 og er et frivillig tiltak for å styrke arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i et bredt lag av kunnskapssektoren. Et tema som rådet er opptatt av for øyeblikket er forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme blant studenter (UiS, 2017b). I januar 2018 ble det i regi av Beredskapsrådet avholdt en konferanse hvor fokuset var UH-sektorens arbeid med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Siktemålet er at statlige og private institusjoner opparbeider seg kunnskap om tematikken slik at de kan arbeide effektivt med dette. En viktig oppgave for rådet vil være å legge til rette for at det kan utvikle seg en samordnet praksis i sektoren på områder der det vurderes hensiktsmessig, og bidra til deling av beste praksis og erfaring mellom virksomhetene (UiS, 2017a).

Spørsmålet om hvilken rolle UH-sektoren skal ha og hvilke forebyggingstiltak som er aktuelle å innføre er relatert til diskusjonen om hvor langt sikkerhetstiltak i akademia kan gå uten å gå på kompromiss med institusjonens kjerneverdier. Høyere utdanningsinstitusjoner i Norge er sett på som åpne institusjoner, både med tanke på tilgang og akademisk frihet (Wille, 2017:7).

Studenter har rett til og oppfordres til å initiere og delta i ideologiske, politiske og religiøse debatter. Studenter og ansatte i Norge har rett til å uttrykke ideer, dele kunnskap og utvikle forskning uten frykt for sensur og sanksjoner (Wille, 2017:8). Akademisk frihet defineres av Global Colloquium of University Presidents (2005) som: *«Friheten til å utføre forskning, undervise, snakke og publisere, underlagt normer og standarder for vitenskapelig forespørsel, uten forstyrrelser eller straff, uansett hvor søken etter sannhet og forståelse kan føre»* (NOU, 2006:12). Det skal være rom for å tenke annerledes i akademia. Prinsippet om akademisk friheter er innarbeidet i høytrinnsopplæringen (Universitets og høyskoleloven, §1-5, 2005) og står sterkt i vårt samfunn, men kan likevel utfordres av bivirkninger av generelle sosiale eller

politiske forhold (NOU, 2006). Som arbeidet med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Et eksempel på en forebyggende tilnærming, som hevdes å kunne gå på bekostning av ytringsfriheten og andre kjerneverdier i UH-sektoren, er Prevent-strategien i England. Prevent forplikter universitetsansatte til å følge med på studenter og se etter tegn på radikaliserings. I tillegg har universitetene mulighet til å nekte radikale personer en arena for å ytre sine meninger (Busher et.al., 2017:5). Prevent strategien har vært mye omdiskutert. Flere forskere og eksperter er skeptiske til Prevent strategien blant annet fordi de hevder den legger begrensninger på ytringsfriheten, studenter (spesielt muslimske studenter) føler seg stigmatisert og mistenkeliggjort, og studenter blir falskt anklaget (Busher et.al., 2017. Times higher education, 2018. Brown & Saeed, 2014). Forskere er også skeptiske til at den Britiske regjeringens veiledning om gjennomføringen av Prevent viser til "ikke-voldelig ekstremisme". Dette antas å være ansvarlig for etableringen av "en atmosfære som bidrar til terrorisme". Flere eksperter hevder Prevent strategien går for langt i sitt krav til institusjoner (Times higher education, 2018). Enkelte frykter at strategiens begrensning på ytringsfriheten på universitetene vil kunne virke mot sin hensikt. En innføring av en slik strategi medfører samfunnsmessige dilemmaer, med tanke på UH-sektorens verdier og rolle i forhold til ytringsfrihet, akademisk frihet, mangfoldstoleranse og toleranse for ytterpunkter.

Hittil har det vært lite forskning tilgjengelig på dette feltet og ingen felles politikk eller praksis i Norge i forhold til forebygging av radikaliserings i UH-sektoren (Wille, 2017:46). Det er bare noen få land (for eksempel: England, Australia, og Norge) hvor universiteter og høyskoler har fokus på dette arbeidet. Få studier er gjort i norsk sammenheng på utdanningsinstitusjoners rolle i arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. En relevant studie er som nevnt Mona Willes studie "*Countering radicalisation and violent extremism: The role of Norwegian higher education institutions*" (2017). Ifølge Willie (2017) er to perspektiver viktige i forhold til UH-sektoren som forebyggingsaktør: sektorens rolle som kunnskapsbyggere for samfunnet generelt innen feltet, og sektorens rolle i å forebygge og motvirke radikaliserings blant egne studenter og på campus. Wille sier at anti-radikaliserings tiltak kan være kontraproduktive, særlig tiltak som innebærer sanksjoner, studentovervåkning og undertrykkelse av radikale stemmer (Wille, 2017:48). Wille hevder også at anti-radikaliserings tiltak må være basert på forståelse av radikaliserings kompleksitet og dynamikk for å kunne betjene deres hensikt (Wille, 2017:48). Ifølge Wille kan universiteter motvirke ekstreme ideologiske, politiske og

religiøse oppfatninger gjennom diskusjoner, debatter og forskning. Men denne type antiradikalisering kan trues av foreslåtte internasjonale restriksjoner og overvåking (Wille, 2017:48). Wille sier at av alle funnene i oppgaven er det mest slående trekket kompleksiteten av fenomenet radikalisering og dermed også anti-radikalisering i høyere utdanning. Hun hevder at det er nødvendig med mer kunnskap og forskning på et felt med mange uutforskede områder (Wille, 2017:50).

En annen studie som kan være aktuell å vise til er Tore Sjøraas sin studie «*Skolenes rolle i arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme*» (2017). Her skriver Sjøraas riktignok om ungdomsskoler som utgangspunkt. Det kan allikevel være momenter ved oppgaven som kan være aktuelle å vise til. I konklusjonen av studien fremkommer det som viktig at skolene får en større forståelse knyttet til sin egen rolle og kunnskap om tematikken, noe som også vil kunne fremme skolene sitt fokus på tematikken (Sjøraas, 2017:86). Kursing av ansatte for å sikre økt fokus og kompetanse, samt forståelse rundt hvordan skolene på best mulig måte kan bidra, fremheves i denne studien. Det fremkommer at skolene kan bidra gjennom holdningsarbeid, inkludering og å forhindre utenforskap blant elevene (Sjøraas, 2017:86). Det blir blant annet vist til skolens mulighet til å kunne; bidra med kunnskap til elevene innenfor tematikken, avdekke avvikende holdninger og meninger, oppdage endringer og utvikling blant elevene, jobbe med å «korrigere farlige holdninger», samarbeide med foreldre og andre i elevens liv, melde fra ved bekymring, og legge til rette for samarbeid med andre instanser (Sjøraas, 2017:86). Det må tas i betraktning at universiteter og høyskoler har andre forutsetninger for å arbeide med denne tematikken enn det ungdomsskoler har.

3. Teoretisk ramme og sentrale begreper

Vi vil i dette kapittelet fremlegge teori og forskning om begrepene og fenomenene radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme for å bidra til en økt forståelse. Vi ser det som hensiktsmessig å gjøre dette for å få frem hvilke fenomener vi ønsker å forebygge, og vise at dette er komplekse fenomener, hvor det ikke eksisterer noen enkle og klare svar på årsaker til at de oppstår eller hvordan de kan forebygges. Vi vil også legge frem teori og forskning som omhandler radikaliseringsprosessen, forebygging av radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. Avslutningsvis vil vi gjøre rede for ulike dilemmaer i arbeidet med samfunnsikkerhet.

3.1. Sentrale begreper: radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme

I prinsippet kan man definere ord, uttrykk og begreper som man vil. Definisjoner er ikke sanne eller falske, riktige eller gale, men mer eller mindre sakssvarende (Gule, 2015). Ifølge førsteamanuensis og ekstremismeforsker (OsloMet), Lars Gule (2015) er en definisjon god dersom den hjelper oss med å identifisere et fenomen slik at det gir oss innsikt, åpner opp for forståelse og gir oss mulighet til å utforske fenomenet nærmere. Han sier videre at begreper kan i beste fall hjelpe oss til grep om virkeligheten.

Hva forstås egentlig med radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme? Dette er begreper som er omstridte og problematiske (Bjørge & Gjelsvik, 2015:14). En av årsakene til dette er at de i betydelig grad er politiserte og bærer med seg normative vurderinger. I tillegg brukes begrepene ofte på måter som gjør at de inkluderer altfor mange forskjellige fenomener og prosesser (Jore, 2012. Bjørge & Gjelsvik, 2015). Terrorismeforsker Alex P. Schmid (2013) hevder at mangelen på klarhet og konsensus med hensyn til disse begrepene (radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme) fremstår som et hinder som må overvinnes. Han sier at begrepene er dårlig definert, men blir likevel tatt for gitt (Schmid, 2013:1).

3.1.1. Radikaliseringbegrepet

Begrepet radikalisering oppstod som et politisk begrep i kjølvannet av London-bombene i 2005, da det oppstod en erkjennelse blant europeiske politikere at terrorisme ikke bare er noe som kommer utenfra, men også kan oppstå blant egne borgere, altså hjemmedyrket terrorisme eller såkalte "homegrowns" (Bjørge & Gjelsvik, 2015:15., Schmid, 2013:4). Ifølge Bjørge og Gjelsvik (2015) er radikalisering et problematisk begrep av flere årsaker. Det er problematisk at

begrepet kan gi inntrykk av at det å være radikal i seg selv er negativt og farlig. Flere aktivister og bevegelser som har vært ansett som radikale har vært med å skape mange positive endringer i samfunnet (Bjørge & Gjelsvik, 2015). Dette påpekes også i den Nasjonale veilederen (2015). Veilederen viser til viktigheten av å skille mellom begrepet radikal og radikaliseringsbegrepet. Det er ikke ulovlig å være radikal. Anerkjente og respekterte personer som Mahatma Gandhi, Martin Luther King og Nelson Mandela har alle på et tidspunkt blitt oppfattet som radikale (Justis og beredskapsdepartementet, 2015). En annen utfordring med radikaliseringsbegrepet er at det ofte brukes altfor vidt og utydelig, både av politikere, journalister og forskere (Bjørge & Gjelsvik, 2015:15). Det eksisterer ikke noen avklart enighet om definisjonen av radikaliseringsbegrepet (Schmid, 2013:1). Ulike politiske aktører og forskere definerer radikaliseringsbegrepet ulikt.

Regjeringen definerer i den nasjonale veilederen (2015) radikaliseringsbegrepet som *“en prosess der en person eller gruppe i økende grad aksepterer bruk av vold som virkemiddel for å nå politiske, ideologiske eller religiøse mål, og hvor voldelig ekstremisme kan bli en følge”* (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015:13). PST og flere andre aktører i Norge benytter noenlunde tilsvarende definisjon av radikaliseringsbegrepet (Bjørge & Gjelsvik, 2015:15).

Gule (2015) er svært kritisk til regjeringens definisjon av radikaliseringsbegrepet. Ifølge Gule er definisjonen uklar og omfatter implisitte elementer. Han hevder at denne definisjonen gjør både regjeringen og flere mennesker i Norge til voldelige ekstremister. For eksempel er regjeringen villig til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål, når vi har et militært forsvar som benyttes aktivt i utlandet. Politiet er også bevæpnet, og kan bruke dødelig makt for å opprettholde lov og orden - som et politisk mål. Gule påpeker at regjeringens definisjon ikke inneholder noen avgrensninger mot legitim eller lovlig bruk av vold, noe som er med på å gjøre definisjonen uklar. I tillegg har definisjonen en underforstått kobling mellom *“radikaliseringsbegrepet /ekstremisme”* og *“vold”*, når det ikke nødvendigvis trenger å være kobling mellom disse fenomenene.

Gule (2018, 2015) er også kritisk til uttrykket radikaliseringsbegrepet generelt. Ifølge Gule er radikaliseringsbegrepet et upresist uttrykk for et uklart begrep. Han hevder at uttrykket ikke er opplysende i forhold til den prosessen det er ment å beskrive. Som nevnt er ikke det å være radikal synonymt med å legitimere eller bruke vold. I forhold til det fenomenet regjeringen søker å beskrive blir termen radikaliseringsbegrepet feilaktig å bruke, ifølge Gule. Han sier at hvis man skal man forstå ordet/termen radikaliseringsbegrepet riktig, så viser det til en prosess hvor en person ender opp som radikal, og det er ikke det fenomenet regjeringen søker å beskrive. Gule foreslår

heller uttrykket *ekstremisering* som et mer passende uttrykk for fenomenet eller prosessen. Ekstremisering er en umiddelbar og ganske uproblematisk benevnelse på en prosess fra en ikke-ekstrem til en ekstrem posisjon, ifølge Gule. Det er et enklere og mer avgrenset uttrykk enn radikaliseringsbegrepet, og som dermed også viser til et mer sakssvarende begrep. Så må man avgjøre om ekstremiseringen i det enkelte tilfellet omfatter vold eller ikke (Gule, 2018. Gule, 2015).

Seniorforsker ved Aalborg Universitet, Steffen Jensen hevder også at begrepet radikaliseringsbegrepet må vekk (Bakken, 2015). Ifølge Jensen er ordet er så befestet med politikk og ideologi at det ikke kan brukes til å studere ungdom som står i fare for å begå vold og terror. Han hevder vi ikke kan forstå radikaliseringsbegrepet, ekstremisme eller terror uten også å forstå at det er en del av et større politisk bilde. Jensen ønsker å bytte ut radikaliseringsbegrepet med et nytt begrep, nemlig *mobilisering*. Han hevder at dette er et mer nøytralt begrep som fanger opp flere av drivkreftene som gjør at ungdom søker seg til voldelige organisasjoner. Bjørge er på sin side ikke videre begeistret for å bytte ut radikaliseringsbegrepet med mobilisering (Bakken, 2015). Han sier at mobiliseringsbegrepet bare dekker en del av fenomenet, nemlig det som har med deltakelse å gjøre. Mobilisering sier ikke noe om holdninger. Selv om Bjørge også ser på radikaliseringsbegrepet som problematisk så hevder han allikevel at radikaliseringsbegrepet er et bra begrep, dersom det brukes presist. Siden radikaliseringsbegrepet har etablert seg så sterkt i samfunnsdebatten, må også forskere forholde seg til begrepet, men da også på en mer presis måte, ifølge Bjørge (Bakken, 2015).

3.1.2. Ekstremisme og voldelig ekstremisme

Både ekstrem og ekstremisme stammer fra det latinske «*extremus*» som betegner ytterpunkter, det er et uttrykk som brukes om ytterliggående holdninger, ifølge Lars Gule (2015). Som radikaliseringsbegrepet er også ekstremismebegrepet omstridt og problematisk. Begrepene ekstremisme, voldelig ekstremisme og terrorisme blir ofte brukt om hverandre. I regjeringens Nasjonale veileder (2015) skilles det mellom ekstremisme og voldelig ekstremisme ved at man som ekstremist mener det er legitimt å ty til vold for å få gjennomslag for sine meninger, mens voldelig ekstremisme ses som selve den voldelige aktiviteten. Begrepene defineres slik:

Med ekstremisme menes at man *a) kun aksepterer egne meninger og b) mener det er legitimt å ty til vold for å få gjennomslag for sine meninger (politiske mål)*. Voldelig ekstremisme

defineres som; *aktiviteten til personer og grupperinger som er villig til å bruke vold for å nå sine politiske, ideologiske eller religiøse mål* (Nasjonal veileder, 2015:13).

Ifølge Bjørge og Gjelsvik (2015) blir begrepet ekstremisme ofte knyttet til politiske ideologier som står i motsetning til samfunnets kjerneverdier og prinsipper om demokrati eller universelle menneskerettigheter. Ekstremismebegrepet blir ofte knyttet til en vilje til å bruke vold som virkemiddel for å nå politiske, religiøse eller ideologiske mål. Begrepet blir dermed i stor grad overlappende med terrorisme, men det kan omfatte flere spekter av voldelige fenomener og virkemidler enn terrorisme, som for eksempel demonstrasjonsvold, skadeverk, sabotasje eller deltakelse i borgerkrig (Bjørge og Gjelsvik 2015:14-15).

Ifølge Gule (2018) er ekstrem et relasjonelt begrep. Man kan ikke forstå hva som er ekstremt uten å forstå hva det er ekstremt i forhold til. Det er derfor også nødvendig å definere hva som ikke er ekstremt. Gule hevder at det er behov for en mer presis definering av hva ekstremisme er. Han skiller mellom deskriptiv og normativ ekstremisme (Gule, 2012. Gule, 2018).

Deskriptiv ekstremisme handler om virkelighetsoppfatninger som avviker sterkt fra hva vitenskapen forteller oss om virkeligheten (Gule, 2012:29). Eksempler på dette er fordommer om etniske grupper eller islam, islamofobi, rasisme, antisemittisme og konspirasjonsteorier (Gule 2012:41). Deskriptive ekstreme posisjoner er derfor, ifølge Gule, posisjoner som avviker sterkt fra vår beste kunnskap om den empirisk observerbare og rasjonelt analyserbare virkeligheten. «Vår beste kunnskap» er hentet fra vitenskapen, hvor logisk analyse og argumentasjon og kritisk tenkning er sentrale elementer (Gule, 2018). Normativ ekstremisme handler om oppfatninger som avviker sterkt fra omforente og godt begrunnede etiske, moralske, juridiske og politiske normer (Gule 2012:81). Slike normer er menneskerettighetene og demokratiets og rettsstatens styringsprinsipper (Gule 2012:86). Et eksempel på normativ ekstremisme er rasisme, dette er en posisjon som innebærer en krenkelse av menneskeverd og menneskerettigheter (Gule 2012:87). Gule hevder at deskriptiv ekstremisme er mindre relevant for de fenomener regjeringen og PST er opptatt av å få grep på. PST og regjeringen er mer opptatt av det han kaller normativ ekstremisme, altså det som er av moralsk eller politisk karakter (Gule, 2015).

Voldelig ekstremisme varierer i ideologi og voldsmetoder. Ifølge FN-Sambandet (2018) har det i Norge blitt vanlig å skille mellom tre kategorier av ekstremistiske tanker og bevegelser: høyreekstremisme, venstreekstremisme og islamistisk ekstremisme. De ulike kategoriene kan

knyttet til mer konkrete ideologier som vektlegger bestemte mål, og kan fokusere på bestemte voldsmetoder, som for eksempel terrorisme.

3.1.3. Terrorismebegrepet

Ifølge Schmid (2013:15) er terrorisme et omstridt og politisert begrep, i enda større grad en radikalisering. Det eksisterer hundrevis av definisjoner av begrepet i academia og av regjeringer, men per dags dato ingen allment aksepterte. Det at FN ennå ikke har klart å nå en universelt akseptabel juridisk definisjon av terrorisme, blir ofte sitert som bevis på at det er umulig å finne en god nok vitenskapelig definisjon (Schmid, 2013:15).

Terrorismebegrepet er vanskelig å definere blant annet fordi det overlapper med andre fenomener av politisk vold som for eksempel sabotasje, kaping og geriljakrig. Det diskuteres også om det bare skal vurderes som terrorisme når ofrene er sivile eller ikke, og om terrorisme er en gruppeaktivitet eller en statlig aktivitet (Jore, 2012:27). Førsteamanuensis og terrorismeforsker, Sissel Jore (2012), hevder at terrorisme er vanskelig å definere også av andre årsaker som hun mener er like viktige som de nevnt ovenfor. Hun hevder at konseptet om terrorisme har en iboende subjektivitet. Ved å bruke konseptet om terrorisme oppstår det en subjektiv fordømmelse av gruppen eller aktiviteten som beskrives (Jore, 2012:28). Bjørgo og Gjelsvik (2015) hevder også at begrepet terrorisme har en tydelig normativ dimensjon. De hevder imidlertid at det er relativt stor enighet om hva som er kjernen i fenomenet terrorisme. Terrorismen handler ifølge dem om illegitim bruk av vold for å nå politiske mål. Men selv om det er relativt stor enighet om kjernen, er det ifølge Bjørgo og Gjelsvik stor uenighet om avgrensningen og om hva og hvem som skal inkluderes under “merkelappen” terrorisme (Bjørgo & Gjelsvik, 2015:17).

Et annet moment ved definisjons-problematikken er at terrorisme ikke er et statisk fenomen. Meningen av fenomenet/konseptet endrer seg over tid. Dette vil si at definisjoner av terrorisme i dag, trolig bare vil dekke dagens forståelse av fenomenet/konseptet. Ifølge Schmid (2013) har også innholdet i ulike definisjoner av terrorisme en sammenheng med hvilke aktører som står bak definisjonen. Akademiske definisjoner av terrorisme er blitt kritisert for å være for komplekse. Myndighetene har på sin side ofte hatt en tendens til å være uklare og overgeneraliserende, slik at de kan ha maksimal fleksibilitet til å bruke begrepet på forskjellige aktivister og situasjoner (Schmid 1992, Badley 1998 i Jore 2012:28-29).

Endringen i betydningen av terrorismekonseptet og det politiske aspektet bak definisjonene viser at hva som oppfattes som terrorisme er avhengig av historiske, kulturelle og politisk innramming. Dette vil si at terrorisme ikke kan skilles fra sin kontekst. Jore (2012:29) hevder at terrorismekonseptet er politisk og sosialt konstruert. Hun ser terrorisme som en ramme som former og konstruerer hvordan individer og samfunnet ser på et fenomen av vold og assosierte trusler. Jore (2012) sier at samfunnet definerer noen grupper som terrorister på bakgrunn av en sosial-politisk konstruksjon av spesifikke grupper eller aktivister. Disse blir av samfunnet innrammet som en ekstraordinær type risiko som har en annen dimensjon utover å bare være politisk aktivist eller kriminell. Ifølge Jore (2012) spiller språk en sentral rolle i dette, fordi det er ved å kommunisere at samfunn og individer tilegner seg kunnskap og forståelse av fenomenet terrorisme.

I rapporten til Bjørgo & Gjelsvik (2015) tas det utgangspunkt i at *terrorismen er et sett av handlingsstrategier hvor vold og trusler om vold brukes systematisk for å skape en tilstand av frykt, få oppmerksomhet om en sak eller tvinge noen til å gi etter for bestemte krav, og dermed oppnå en effekt også på andre enn det direkte offeret eller målet for volden* (Bjørgo 2015: 207–208).

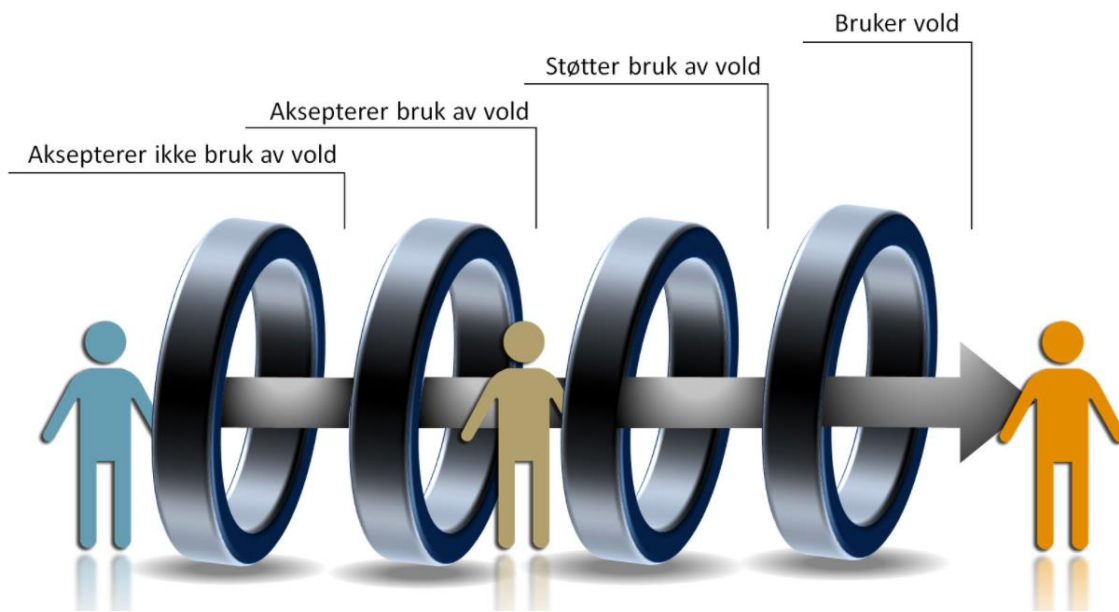
Vi vil ikke velge oss ut spesifikke definisjoner som vi benytter i vår oppgave fordi en del av oppgaven vår går ut på å drøfte definisjonsproblematikken og ulike definisjoner. Det faller seg derfor ikke naturlig å gjøre et valg av hvordan vi selv definerer begrepene radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

3.2 Radikaliseringsprosessen

Hvorfor blir enkelte mennesker radikaliserede? Hvorfor velger noen å gå så langt som å ty til vold og terrorisme for å nå et ekstremistisk mål? Finnes det noen fellestrekk for disse menneskene? Dette er viktige spørsmål å besvare i arbeidet med å forebygge radikaliserings- og voldelig ekstremisme. Forskningen har ikke noe klart svar på disse spørsmålene. Det finnes ingen enkelt hovedårsak til individuell radikaliserings- eller fremvekst av terrorisme i et samfunn. Dette er komplekse prosesser (Bjørgo og Gjelsvik, 2015:207).

Et australsk forfatterlag konkluderte med at omtrent det eneste som radikaliserings eksperter er enige om er at radikaliserings- er en prosess. Utover det er forskningen svært variert (Schmid, 2013:1). Litteraturen som eksisterer om radikaliserings- og de-radikaliserings- er ung, og de fleste publikasjoner er fra de siste 10-15 årene. Myndighetene i Norge forklarer radikaliserings-

gjennom å beskrive en “radikaliseringstunnel” (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015). Radikaliseringstunnelen tar sikte på å beskrive hvordan individer som i utgangspunktet ikke har en intensjon om å bruke vold, utvikler dette over tid gitt de rette faktorene og påvirkningene:

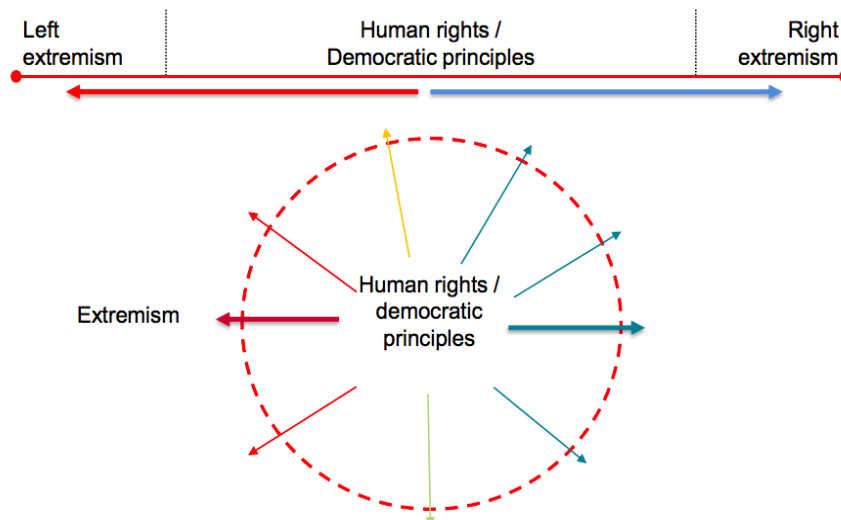
Figur 3: Radikaliseringstunnelen (Justis og beredskapsdepartementet, 2015:13).

I denne modellen beskrives radikaliseringsprosessen som en lineær prosess. Når et individ går gjennom radikaliseringsstunnelen vil man ifølge denne modellen etter hvert akseptere bruk av vold, deretter støtte bruk av vold, og i enden av tunnelen bruke vold for å oppnå politiske eller religiøse mål (Justis og beredskapsdepartementet, 2015). Flere forskere på feltet er imidlertid skeptisk til å fremstille radikaliseringsprosessen som en lineær prosess (Beredskapskonferansen 2018, PP). Regjeringen påpeker også selv at ikke alle går gjennom hele tunnelen. Mange blir værende på ett sted eller snur, mens noen få går raskt gjennom hele tunnelen. Det vil også være sterk variasjon i forhold til om personer har intensjon og kapasitet om å begå vold (Justis og beredskapsdepartementet, 2015).

Ifølge Gule (2018) kan det være problematisk, en overforenkling, å beskrive radikaliseringsprosessen (ekstremiseringen) ved hjelp av en rett linje. Radikaliseringprosessen er ikke en enkel prosess, hvor man enten ender opp i høyre eller venstre ende av den politiske høyre-venstre-aksen (se figur 4, nedenfor), men kan bedre forstås som en bevegelse bort fra menneskerettigheter og demokratiske prinsipper. Det finnes også mange ulike typer ekstreme posisjoner og

ekstremisme. Han mener derfor at fenomenet noen ganger bedre kan beskrives ved hjelp av en sirkel:

Extremisation

Figur 4: Radikaliseringsprosessen (ekstremiseringsprosessen) (Gule, 2018).

Figuren viser en sirkel hvor menneskerettigheter og demokratiske prinsipper befinner seg i sentrum, og ekstremisme innebærer så stor avstand fra disse prinsippene at det har oppstått et sterkt avvik fra dem (Gule, 2018).

Bjørgo og Horgan (2009) skiller mellom radikaliserings og deltakelse. *Radikalisering* beskriver endringer i verdier og holdninger til vold som politisk virkemiddel, mens *deltakelse* beskriver endring i atferd, for eksempel deltakelse i voldelige aktiviteter (Bjørgo og Horgan i Bjørgo & Gjelsvik, 2015:16). Dette begrepsmessige skillet har blitt akseptert av mange forskere så vel som av internasjonale organisasjoner som EU. Det er et viktig og veletablert funn at det er en *løs* sammenheng mellom holdningsendring og atferdsendring (Bjørgo & Gjelsvik 2015:17). Det kan variere hva som kommer først, og ofte blir den ene prosessen ikke fulgt av den andre. Noen blir først radikalisert, og det fører deretter til deltakelse, mens i andre tilfeller kan radikaliseringsen skje uten at det fører til deltakelse. Det kan også forekomme deltakelse uten forutgående radikaliseringsen (Bjørgo, 2018a). Ifølge Bjørgo og Gjelsvik (2015:17) involverer de aller fleste personer som blir radikalisert seg aldri voldelige aktiviteter. Forskning tyder også på at mange av de som deltar i ekstremistiske grupper og aktiviteter, ikke går inn i disse miljøene på grunn av ideologisk overbevisning, men av sosiale årsaker og behov. De ble radikalisert som følge av deltakelse og ikke som årsak til deltakelse (Bjørgo 1997: 245 i Bjørgo & Gjelsvik,

2015:17). Dette skillet mellom radikaliserings og deltakelse leder oss til spørsmål om hva som skal være målet med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Skal den primære målsettingen være «disengagement», altså en endring i atferd? Eller skal målet være full av/de-radikaliserings, altså at vedkommende heller ikke lenger har holdninger og verdier som støtter voldsbruk som virkemidler for å oppnå politiske mål? (Bjørge & Gjelsvik, 2015:17).

Bjørge og Petter Nesser skiller mellom ulike typer individer som radikaliseres/deltar og de-radikaliseres/disengages på ulike måter (Kvittingen, 2015). Bjørge og Nesser har en noenlunde lik tilnærming til disse “prototypene”. Nesser skiller mellom fire ulike typer terrorister: *entreprenøren/ideologen*, *protesjeen*, *medløperen* og *den mistilpassede/sosialt frustrerte*. *Entreprenøren/ideologen* er overbevist politisk og religiøst, han er en smart, ofte høyt utdannet og en karismatisk leder. Personen er bindeleddet i det internasjonale nettverket og har stor betydning for planlegging av terrorangrep. *Protesjeen* er entreprenørens høyre hånd. Han er også ofte smart og politisk overbevist, men er ingen lederfigur. I stedet for protesjeen, snakker Bjørge om eventyreren, en spenningsøkende person som tiltrekkes av en fascinasjon for action og våpen. *Medløperen* har blitt med på grunn av det sosiale, og søker tilhørighet gjennom miljøet. Han spiller ofte en perifer rolle i angrepene. *Den mistilpassede/sosialt frustrerte* har ofte hatt en vanskelig oppvekst og mangler retning i livet. Denne personen blir et lett bytte for den overbevisende entreprenøren, han er villig til å ofre mye, og kan utføre angrep (Kvittingen, 2015). Bjørge hevder at de ulike type personlighetstypene radikaliseres og de-radikaliseres på ulike måter. På bakgrunn av at personer går inn i og trekker seg ut av voldelig ekstremisme av svært forskjellige grunner og gjennom ulike prosesser er det nødvendig med ulike metoder og virkemidler for å forebygge at ulike typer personer går inn i/ trekker seg ut av voldelig ekstremisme (Bjørge, 2018a).

Ifølge Gule (2018) er det ikke mulig å identifisere en spesifikk profil for en radikaliserert (ekstremisert) person. Men det eksisterer tre overordnede nøkkelementer i en radikaliserings/ekstremiseringsprosess. *En kognitiv åpning*; en psykologisk faktor som for eksempel oppfattelse av urettferdighet, enten dette er reelt eller en misoppfatning, eller en personlig krise som å miste jobben, et samlivsbrudd o.l. Dette kan få en til å søke etter en forklaring. *En forklaring*; en ideologi eller teologi, kan gi en enkel forklaring på en kompleks virkelighet. Er ideologien eller teologien ekstrem kan det også føre til legitimering av vold. *En gruppe eller et fellesskap (sosialt eller virtuelt)*; en sosial-psykologisk/gruppe-dynamisk faktor som styrker og bekrefter ideologi og samhold, som skaper og opprettholder en identitet. Gule

presiserer at dette kan være elementer i en radikaliseringsprosess/ekstremiseringsprosess, men at elementene ikke trenger å ha noen kronologisk rekkefølge (Gule, 2018). Dette er ikke en kausal teori, men en beskrivelse av momenter i en prosess som kan hjelpe oss til å forstå en individuell radikaliserings/ekstremiseringsprosess.

Ifølge Stavanger kommune (2015) er to begreper som ofte brukes internasjonalt for å belyse radikalisering og de-radikalisering; push (pressfaktorer) og pull (motivasjonsfaktorer) faktorer. I Stavanger kommunes *veileder for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme* (2015) beskrives press og motivasjonsfaktorer i forhold til radikalisering. Hvor pressfaktorer viser til negative sosiale krefter og omstendigheter som presser en person ut av et miljø, slik at man presses over i et annet miljø. Motivasjonsfaktorer referer til faktorer som trekker og motiverer personen inn i, eventuelt over i, et nytt miljø (Stavanger kommune, 2015). Faktorene presenteres i figuren nedenfor:

Figur 5: Sårbarhet og risikofaktorer (Stavanger kommune 2015:12).

En slik modell viser en forenkling av virkeligheten. Forskingen har som sagt ikke noen klare svar på hva som får mennesker til å bli radikalisert. Flere av faktorene kan forekomme uten at det nødvendigvis trenger å føre til radikalisering (RAN, 2016a). Derfor kan slike modeller muligens føre til feiltolkninger, og troen på at man har en “fasit” på et såpass komplekst problem.

Selv om det finnes flere teorier eller forklaringer som sier noe om hvorfor noen blir radikalisererte eller voldelige ekstremister, så eksistere det, ifølge Gule (2018), ikke noen

kausalteori med prediktiv kraft. Han hevder at dette er en utfordring i arbeidet med å jobbe effektivt med å forebygge disse fenomenene (Gule, 2018).

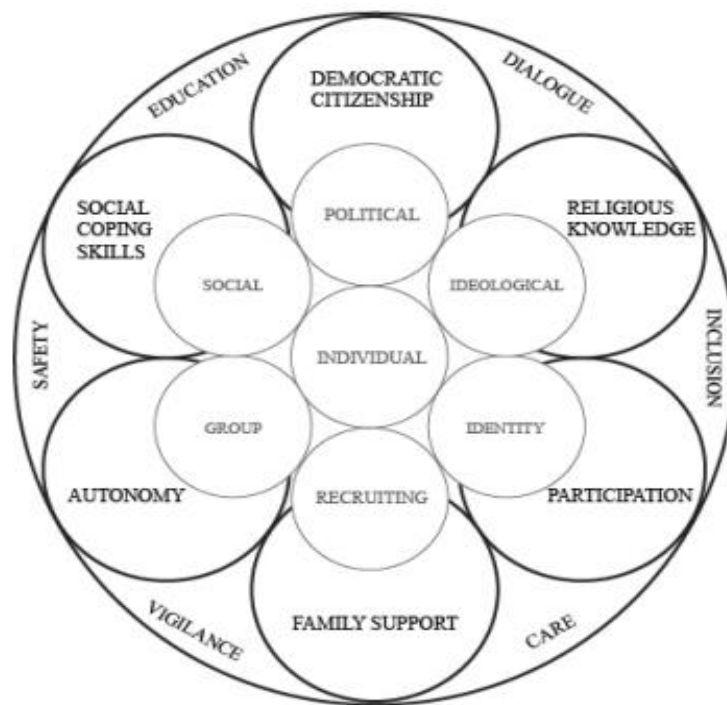
3.3 Forebygging av radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme

Ifølge Gule (2018) er forebygging av ekstremisme er en permanent kamp hvor det ikke finnes noen raske løsninger. Han tror det er mulig å redusere radikaliserings (ekstremisering) og ekstremisme, men ikke å eliminere det helt (Gule, 2018). Det er konsensus blant akademikere om at mer forskning må til for å forstå radikaliserings årsaker, prosesser og mekanismer for å kunne jobbe effektivt med forebygging (RAN, 2016b). Å forske på forebygging av radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme er en kompleks oppgave hvor effekten av tiltak er vanskelig å måle (Thorshaug, 2014. Schmid, 2013:4). Ifølge Eirik Øvre Thorshaug (2014) fører mangelen på pålitelig forskning til at tiltak som foreslås og iverksettes bygger på et tynt faglig grunnlag (Thorshaug, 2014). Ifølge Bjørge & Gjelsvik (2015) eksisterer det til dels urealistiske forventninger om at forskningen skal komme opp med resultater som viser klart og tydelig hva slags tiltak som virker og hva som ikke virker for å forebygge radikaliserings og ekstremisme (Bjørge & Gjelsvik, 2015:235). Schmid (2013:4) sier at det anerkjennes i økende grad av akademikere og politikere at lokal kontekst har mye å si. Pawson og Tilley (1992) viser til viktigheten av å ta høyde for konteksten et virkemiddel blir satt inn i. De hevder at effekten av et tiltak er helt avhengig av hvilken sosial sammenheng og under hvilke omstendigheter det iverksettes (Pawson & Tilley 1997:55–82 i Bjørge & Gjelsvik, 2015:237).

Ifølge Bjørge (2013) er det ikke noe enkeltstående virkemiddel, ingen forebyggingsmekanisme eller forebyggingsaktør alene som kan redusere et terrorismeproblem tilstrekkelig. Han tar til ordet for en mer helhetlig strategi som gjør bruk av hele spekteret av både «harde» og «myke» forebyggende mekanismer og virkemidler. En slik strategi trenger ikke å la de enkelte virkemidlene veie like tungt, dermed dempes også en del av de negative bivirkningene, ifølge Bjørge (Bjørge 2013:95–98 i Bjørge & Gjelsvik, 2015:212). Bjørge skiller mellom primær, sekundær og tertiærforebygging. *Primærforebygging* retter seg mot hele befolkningsgrupper, eller alle innenfor en bred kategori, som for eksempel alle flypassasjerer. Mens *sekundærforebygging* rettes mot avgrensede risikogrupper som står i fare for å utvikle seg i negativ retning, eller mot handlinger som potensielt kan representere en fare. Forebygging rettes også mot problemgrupper og individer som utviser faktisk problematferd, som for

eksempel deltakere i voldelige ekstremistgrupper eller terrororganisasjoner (*tertiærforebygging*) (Bjørgero, 2018b).

Når regjeringen eller kommuner beskriver radikaliseringsfaktorer eller forebyggingsmekanismer er dette som regel på individnivå. Faktorer og forebygging kan også beskrives på gruppenivå eller samfunnsnivå (Bjørgero & Gjelsvik, 2015:186). Ifølge Bjørgero & Myhrer (2011:59) er det en nær sammenheng mellom prosessene på kollektivt og individuelt nivå. RAN (2018b) har utarbeidet en modell som inneholder faktorer på ulike nivåer. I en artikkel utgitt av RAN beskrives det ulike risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer i forhold til radikalisering. Artikkelen bygger på Ranstorps (2016) kaleidoskopiske modell som viser en oversikt over risikofaktorer (RAN, 2018b:5). I artikkelen kombineres funn av beskyttende og fremmede faktorer med Ranstorps faktorer, som vises i figuren under:

Figur 6: Kaleidoskop av risiko, beskyttende og fremmede faktorer (RAN 2018b:5)

Figuren beskriver ulike typer risikofaktorer; individuelle, sosiale, politiske, ideologiske/religiøse, kulturelle/identitetsfaktorer, rekrutteringsfaktorer og gruppedynamikk.

Kjernen i figuren formes av individet. Personlige risikofaktorer er følelsen av å være et offer, sinne og følelser av ydmykelse. Individet er omgitt av de gjenværende risikofaktorene, som er beskrevet av Ranstorp (2016): sosiale faktorer (ekskludering, sosial ustabilitet, kriminalitet), politiske faktorer (utenrikspolitikk, islamofobi, krig), ideologiske / religiøse faktorer (historiske

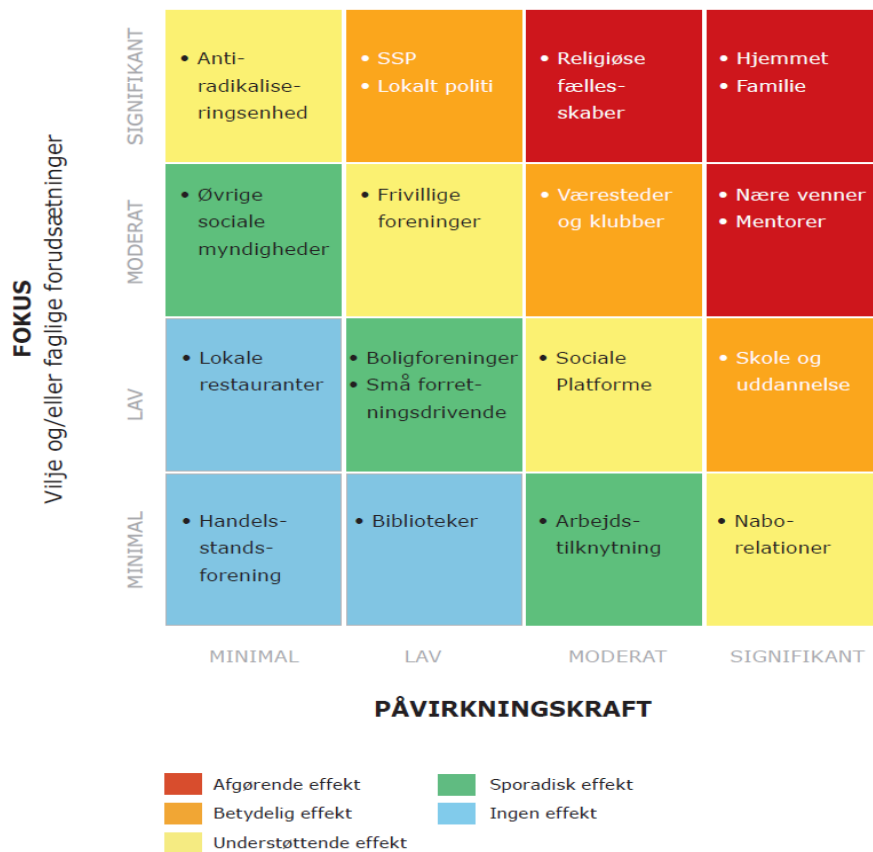
oppdrag, Ummah), kulturelle / identitetsfaktorer (mangel på tilhørighet, identitetskrise, marginalisering), rekrutteringsfaktorer (tiltrekning mot ekstremistiske miljø, sosiale medier, rekruttering av de sårbare), gruppedynamikk (vennskap og slektskap, gruppetenking, sosiale medier).

I mellomlaget av faktorer er de viktigste beskyttelsesfaktorene representert. Hver av disse faktorene reduserer risikoen og fremmer individuell motstandskraft i forhold til en bestemt risikofaktor, som beskrevet nedenfor (med klokken i figur 6). Figuren viser at for å beskytte mot politisk fremmedgjøring, blir det viktig å ha fokus på demokratisk statsborgerskap. For å beskytte mot apokalyptisk ideologi, gi religiøs kunnskap. For å beskytte mot identitetskriser, kan man stimulere personlig deltakelse. For å beskytte mot ekstremistiske miljøer, blir et varmt og støttende familiemiljø viktig. For å hjelpe individer til å motstå negative påvirkninger fra vennskap og slektskap, bør man dyrke autonomi og selvtillit. For å beskytte mot (følelse av) å være ekskludert, vil det være hensiktsmessig å forbedre sosiale håndteringsevner (RAN, 2018b:5-6).

Til slutt holdes de ulike dynamiske kombinasjonene av faktorer sammen av et tredje og siste lag som representerer de viktigste fremmede faktorene for å oppnå samfunnsmessig motstandskraft. Sterke institusjoner og politikk som tilbyr muligheter til å engasjere seg, karakteriseres av følgende trekk (med klokken i figur 6). *Dialog*: Utveksling av synspunkter gjennom ikke-voldelig konflikt på ulike samfunnsnivåer. Dette er et middel til å utvide individuelle synspunkter ved å lære av hverandres ideer. *Inkludering*: Fremmes ved å fremme enhet i mangfold, i stedet for en (essensialistisk) identitetspolitikk. *Omsorg*: menneskelig medfølelse og bevis-baserte metoder kombinert. *Oppmerksomhet*: følge med på ungdommen vår og hvem som har innflytelse på dem, og investere i samarbeid mellom politiet og innbyggerne, innenfor et demokratisk kontrollert overvåkingssystem. *Sosial sikkerhet*: gir borgere en institusjonalisert beskyttelse. *Utdanning*: Den didaktiske og pedagogiske utfordringen ligger i å engasjere seg med studenter på en måte som relaterer seg til deres erfaringer, oppfatninger og verdenssyn. Ifølge RAN (2018b) bør et omfattende CVE (Counter Violent Extremism)- program ta sikte på å svekke og redusere risikofaktorer og å forbedre beskyttende og promotive faktorer, ved å styrke motstanden i områdene nevnt ovenfor (RAN, 2018b:6-7)

3.3.1 Forebyggende tiltak i utdanningssektoren

En studie fra CERTA Intelligence & Security (2016) har tatt for seg hvilke aktører som vurderes å ha størst betydning for å bygge motstandsdyktighet mot radikalisering på lokalt nivå. I modellen fremkommer det at skole og utdanning har *betydelig effekt* i forhold til å bygge motstandsdyktighet. Modellen viser også at skole og utdanning har signifikant påvirkningskraft, men lavt fokus (vilje og/eller faglige forutsetninger) (CERTA Intelligence & Security, 2016).

Figur 7: Resilience modell (CERTA Intelligence & Security, 2016:55)

Artikkelen “RAN ISSUE PAPER; The role of education in preventing radicalisation” (2016a), publisert av RAN, omhandler også utdanningsinstitusjonenes rolle i å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme. I artikkelen beskrives utdanningsinstitusjoner å ha en sentral rolle i dette forebyggingsarbeidet. Det beskrives at utdanningsinstitusjoner kan forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme på flere ulike måter. Både i forhold til normdannelse, læring av demokratiske verdier og motvirke utenforskap. Ifølge RAN har skoler en ideell

posisjon for å styrke studenter mot diskriminering og marginalisering, og til å fremme kritisk tenkning om kontroversiell og sensitive emner (som for eksempel; identitet, religion, kjønnsroller og internasjonale konflikter). Men skoler ses også som et sted hvor tidlige tegn på radikaliseringsprosess kan bli lagt merke til, og hvor tidlig “respons” kan initieres (sekundær forebygging) (RAN, 2016:2). Bjørge identifiserer også “*normdannelse mot aksept av vold og terror*”, og “*redusere rekruttering til voldelig ekstremisme og terrorisme*”, som forebyggingsmekanismer i forebyggingsarbeidet mot terrorisme (Bjørge & Gjelsvik, 2015:205-212). Ved slike forebyggende mekanismer kan utdanningsinstitusjonene ses som sentrale aktører (RAN, 2016). Fordeler ved normdannelse som mekanisme er at virkemidlene er demokratiske, lite repressive og ukontroversielle. Samtidig har det lave kostnader og kan gi positive effekter på flere felter enn terrorisme, ifølge Bjørge (i Bjørge & Gjelsvik, 2015:205-212). Ifølge Bjørge er mekanismen ved å redusere rekruttering til voldelig ekstremisme og terrorisme; å redusere årsaker på samfunnsnivå og prosesser på gruppe og individnivå som leder til deltakelse i voldelig ekstremisme og terrorisme (primær og sekundærforebygging). Som tidligere nevnt er utdanningssektoren og UH-sektorens rolle i forbindelse med denne type sekundær eller tertiær-forebygging, mer omstridt.

RAN (2016) hevder at lærere og skoler er godt rustet til å forhindre radikaliseringsprosess og voldssomme ekstremistiske ideologier, men flere viktige utfordringer må være adressert:

a) *Lærertrening*; Viktig å øke læreres kompetanse til å håndtere vanskelige debatter i klasserommet. De hevder at forebygging av radikaliseringsprosess bør bli en del av lærerutdanningen (RAN, 2016a). De sier at man bør trene lærere for å øke bevisstheten om kulturelt og religiøst mangfold, og oppfordre lærerne til å akseptere forskjeller. Dette inkluderer også aksept av ulike religiøse trosretninger og livsstil som kan utfordre lærernes egne verdier og overbevisninger. RAN (2016a, 2018a) mener fokuset bør være på å gå i dialog med studentene og ikke “*spionere*” på dem. De hevder at å se etter tegn på radikaliseringsprosess ikke vil være hensiktsmessig fordi, det ikke finnes noen klare sjekklister som kan peke ut en radikalisert student. Mens det er visse egenskaper (uttrykt i tanke, utseende og atferd) som er karakteristisk for radikalisererte individer, bør ingen av disse alene, eller til og med en kombinasjon av flere av dem, vurderes endelig bevis på radikaliseringsprosess (RAN, 2016a:4-5). Å gå i dialog med studenter skiller seg fra “*spionering*”, det gjenspeiler en interesse i studentenes personlige liv og bør være en del av ethvert student-lærerforhold, ifølge RAN (2016a, 2018a). Samtidig påpekes det også at lærere bør oppfordres til å reflektere kritisk i forhold til egne holdninger, og tenke igjennom hva de

formidler til deres studenter. De skal lære bort verdier og kritisk tenkning, og hjelpe elevene til å utvikle grunnleggende livsferdigheter og sosial kompetanse som er avgjørende for aktivt medborgerskap i demokratiske samfunn. Utdanning ved å lære unge demokratiske verdier og gi dem hjelp til å forstå og håndtere livet i pluralistiske sosiale miljøer er avgjørende for å øke motstanden mot sosial polarisering og radikaliseringsprosesser.

b) Å bygge motstandskraft, representere mangfold, lærer demokrati i klasserom; Ifølge RAN (2016a) finnes det et bredt utvalg av ideer og tilnæringer som kan brukes for å øke bevisstheten og bygge motstandskraft mot radikaliseringsprosesser i formell utdanning. Det er avgjørende at demokrati må læres og utforskes for å være oppnådd, i en tid med økende sosial polarisering. Det krever en bevissthet om, og en forståelse for pluralisme, forskjeller og kontroverser som grunnleggende prinsipper av det moderne samfunn. Det vises også til viktigheten av at det eksisterer et demokratisk skolemiljø hvor studentene selv har en stemme og medvirkningskraft. Det vises til viktigheten av dialog i skolen, å diskutere emner og problemer som menneskerettigheter, identitet, hjemmet, religion, mobbing og rasisme, kan føre til at studenter forstår dette på en ny måte. I artikkelen påpekes det at selv om det ikke er noen enkel måte å identifisere radikaliseringsprosesser så vil det være avgjørende med strukturer og klare prosedyrer for å kunne håndtere utfordringer. Disse prosedyrene vil variere på tvers av land, utdanningsnivå, aldersgrupper. Men de må alle gi klare svar på følgende spørsmål: Hvordan skal man vurdere mulige tilfeller av radikaliseringsprosesser? Hvem er ansvarlig for hva? Hvem skal man rapportere til? Hvem skal man involvere? Hvordan skal man følge opp? (RAN, 2016:6-13) I artikkelen anbefales det at lærere og skoler ikke trenger å “gjenoppfinne hjulet” for å utvikle effektive forebyggende strategier. De har rikelig erfaring med å håndtere vanskelig situasjoner og konflikter, og dette kan tjene som et nyttig utgangspunkt for forebygging av radikaliseringsprosesser (RAN, 2016a:13-14).

Ifølge RAN EDU (Education Working Group) (2018a) har også universiteter og høyskoler en unik og uunnværlig rolle i det å forebygge og motvirke ekstremisme (RAN, 2018a). På et RAN EDU-møte var det stor enighet om at høyere utdanning må være forberedt, og ikke bør være naive. I artikkelen (ex-post paper) “*Free speech, extremism and the prevention of radicalisation in higher education*” publisert av RAN, fremheves de dilemmaene høyere utdanning står overfor i det forebyggende arbeidet. Artikkelen definerer to nøkkelutfordringer, eller dilemmaer i UH-sektorens arbeid; 1. Hvordan balansere ekstremistiske stemmer, akademisk frihet og ytringsfrihet? 2. Spionerer vi på studentene eller “ser vi dem”? Ifølge RAN kan UH-

sektoren spille en sentral rolle for å dempe de negative konsekvensene av disse dilemmaene, og få utdanningssektoren inn i en ny og mer ønskelig retning. I artikkelen fokuseres det på at høyere utdanning kan styrke demokratiet ved å fremme et positivt og konstruktivt spekter av aktiviteter for å styrke og fremme grunnleggende demokratiske verdier, for å styrke samfunnets motstandskraft. RAN (2018a) fokuserer også på UH-sektorens investering i studentvelferd og studentenes psykiske helse. RAN ser det som mer hensiktsmessig at lærere også i høyere utdanning “ser studentene”, og fanger opp sårbare studenter som sliter for å hjelpe dem. RAN sier at en følelse av å ikke tilhøre er en avgjørende risikofaktor for å havne i en radikaliseringsprosess. Dette kan, ifølge RAN, reduseres i UH-sektoren ved å investere i en sunn, demokratisk kultur, som baserer seg på inkludering (RAN, 2018a).

3.4. Dilemmaer i arbeidet med samfunnssikkerhet

Som tidligere nevnt er spørsmålet om hvordan UH-sektoren skal jobbe med å forebygge radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme et verdimeslig spørsmål hvor det oppstår dilemmaer som kan være vanskelige å løse. I arbeidet med samfunnssikkerhet har man ikke alltid klare svar på hvordan man skal håndtere trusler og risikoer. Spesielt ikke en kompleks trussel og risiko som terrorisme. Samfunnssikkerhet handler også om politikk, og de viktigste spørsmålene vi må ta stilling til for å skape et sikrere samfunn vil være av moralsk, etisk og politisk karakter. Hvilke sikkerhetstiltak man velger å ta i bruk er noe vitenskapen bare i begrenset grad kan hjelpe oss med (Engen et al, 2016:370). I denne sammenheng kan vi spørre oss om det i et moderne samfunn i det hele tatt er mulig å balansere mellom sikkerhet og frihet? (Engen et.al, 2016:378). Hvor går grensen mellom fornuftige forholdsregler, og frykt og hysteri i et samfunn? (Engen et al, 2016:121).

Sikkerhet og frihet er to grunnleggende verdier som settes høyt av de fleste mennesker. Problemet er at disse to verdiene som oftest ikke kan realiseres fullt ut samtidig (Engen et.al., 2016:375). Absolutt sikkerhet gir ikke noe rom for frihet, og absolutt frihet gir ingen sikkerhet (Bjørge & Gjelsvik, 2015:21). Både for lite eller for mye sikkerhet kan komme i konflikt med andre verdier som er viktige å ivareta i samfunnet (Engen et.al., 2016, Hammerlin 2012, Jore 2012:5). Derfor er det nødvendig med kritisk tenkning rundt fenomenene risiko og sikkerhet (Engen et al, 2016:29).

Peter Burgess er skeptisk til troen på at rasjonell byråkratisk organisering kan forhindre terror, og at terroren kan forstås rasjonelt og dermed forutses. Han kaller dette “Terrorismens

byråkratisering” (Engen et.al, 2016:377). Hammerlin er også skeptisk til dette og beskriver i bøkene *Terrorindustrien* (2009) og *Terror og demokrati* (2012) hvordan ulike interesser forenes i kampen mot terror, og hvordan dette kommer til uttrykk i både offentlig og privat sektor. Ifølge Hammerlin vokser forvaltning og byråkrati, og samtidig blir det utviklet nye markeder for tjenester og teknologi som kan ivareta samfunnets stadig økende behov for kontroll. Ifølge Engen et.al. (2016) bygger den manglende motstanden mot slik politikk ofte på at folk mener at de selv ikke har gjort noe galt, og at de derfor ikke bli rammet av nye sikkerhetstiltak. Men tiltak mot terror kan ramme alle, også de som ikke er mistenkt for noe, sier Engen et.al. (2016:378). Terrorens dramatiske konsekvenser kan også føre til at det blir enklere å legitimere kontrolltiltak (Engen et.al, 2016:377).

Både Burgess og Hammerlin hevder at prisen for liberalitet, åpenhet og mindre kontroll er at vi må akseptere usikkerhet (Engen et.al., 2016:379). Det betyr å være skeptisk til lover og tiltak som begrenser personlig frihet, ytringsfrihet og offentlighet. Like fullt hersker det stor enighet om at man bør gjennomføre inngrep for å styrke den kollektive sikkerheten i det norske samfunnet. Flertallet er positive til økt beredskap og tiltak mot potensielle terrorister.

Uenigheter er stort sett knyttet til virkemidler (Engen et.al., 2016:379). Oppgaven er, ifølge Hammerlin (2012), å klare å velge de rette virkemidlene. Virkemidler som kan begrense faren for nye terrorhandlinger på norsk jord, men som ikke har for store omkostninger i form av tapt åpenhet og frihet (Hammerlin 2012:1). Ifølge Hammerlin (2012) er det avgjørende å velge antiterroriltak som har så lave demokratiske omkostninger som mulig. Crelinsten (2009) hevder at hvordan vi oppfatter terrorisme, i stor grad bestemmer hvordan vi velger å motvirke det, og hvilke ressurser, arbeidskraft, institusjonelle rammer, og hvor mye tid vi velger å bruke på dette (Crelinsten, 2009:19 i Jore, 2012:30). Det er også viktig å ta i betraktning at det heller ikke åpenbart at de tiltakene vi setter inn for å bedre sikkerheten, virker etter sin hensikt (Engen et.al., 2016:370).

Tillit mellom befolkning og myndigheter, mellom ulike myndigheter, og mellom ulike befolkningsgrupper spiller en sentral rolle i forvaltning av samfunnssikkerheten. Befolkningen aksepterer gjerne større inngrep i friheten for å styrke sikkerheten i et samfunn preget av stor grad av tillit, enn i samfunn der folk ikke har tillit til myndighetenes intensjoner eller handlinger. Dersom denne tilliten reduseres eller forsvinner, kan det gå på bekostning av både sikkerhet og frihet (Rykkja mfl. 2009 i Engen et.al., 2016:379).

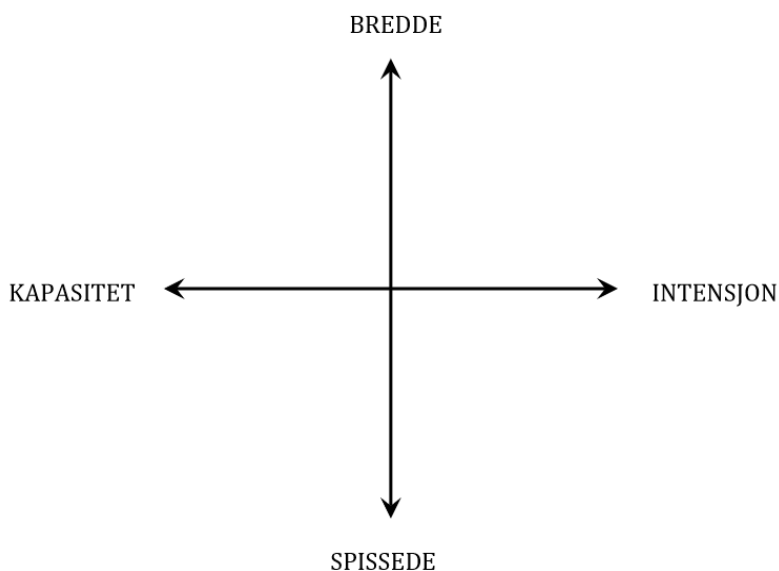
Hammerlin (2016:6) hevder at det liberale demokratiet som samfunnsmodell setter klare grenser for hvor langt man kan gå i retning av overvåkning og kontroll. Han sier at hvis vi innfører tiltak som er med på å uthule det liberale demokratiet, løper vi en risiko for at politisk motivert vold kan øke, noe som på sikt kan gjøre oss mer utrygge. I forhold til USAs håndtering av 11.september med "krigen mot terror", så man en totalt annen tilnærming i Norge etter 22.juli. Dette forklares dels med ulike nivåer av tillit i de to landene, og dels med forskjeller i hvordan myndighetene satte krisen inn i en meningssammenheng («framing») (Fimreite, Lango, Lægreid og Rykkja, 2013 i Bjørge & Gjelsvik:2015:196-197). Daværende statsminister Jens Stoltenberg viste i sin tale tre dager etter angrepet 22.juli at vi i Norge skulle bekjempe terrorisme med mer åpenhet og mer demokrati: «*Med det sterkeste av alle verdens våpen, det frie ord og demokrati, staker vi ut kursen for Norge etter 22. juli 2011. Det blir et Norge før og et etter 22. juli. Men hvilket Norge bestemmer vi selv.....Mer åpenhet, mer demokrati. Fasthet og styrke. Det er oss. Det er Norge.*» (Jens Stoltenberg i Hammerlin:2012:1).

Samtidig som det eksisterer dilemmaer mellom sikkerhet og frihet, eksisterer det også andre dilemmaer i arbeidet med samfunnsikkerhet. Forholdet mellom kunnskap og politikk, og mellom mål og virkemidler representerer også sentrale dilemmaer i arbeidet med samfunnsikkerhet (Engen et.al., 2016). Det kan ofte være et gap mellom den kunnskapen man har om hva som utgjør store trusler eller risikoer, og det man politisk ønsker eller er villig til å gjøre noe med (Engen et.al., 2016:380). Risikoen i forhold til terrortrusselen kan ofte oppleves som stor, blant annet på grunn av stor medieoppmerksomhet. Effekten av iscenesettingen gjennom media kan tvinge politikere til å foreta valg som ikke nødvendigvis er fornuftige ut fra de kunnskapene man har om risikoene (Engen et.al., 2016:379). Det moderne samfunnet skaper også større forventninger i befolkningen om å leve et liv beskyttet mot farer og trusler vi ikke kan kontrollere eller velge frivillig. Dette skaper et press på myndighetene om å iverksette tiltak som kan beskytte oss mot disse truslene (Engen et.al., 2016:380). Per Fugelli er kritisk til staten og samfunnets forsøk på å fjerne all risiko knyttet til menneskelig aktivitet. Et slikt samfunn vil, ifølge Fugelli, være et kaldt og kynisk samfunn (Fugelli, 2003 i Engen et.al., 2016:381). Et forsøk på å fjerne all risiko vil overstige både det som er økonomisk gjennomførbart, og hva vi vil akseptere i et fritt og liberalt samfunn (Engen et.al.,2016:381). Jore hevder at det ikke eksisterer absolutt sikkerhet. Sikkerhetstiltak kan redusere risiko, men ikke fjerne den helt (Jore, 2012:6).

Ifølge Engen et.al. (2016) bør man være kontinuerlig oppmerksom på de dilemmaene som arbeidet med å styrke sikkerheten i et samfunn hele tiden vil møte. Etter en terrorhendelse har befolkningen høyere toleransegrense overfor nye tiltak som tilsynelatende kan øke sikkerheten på kort sikt, men svekke selve fundamentet for samfunnssikkerheten på lang sikt. Det synes derfor nødvendig å ha en skeptisk holdning til nye tiltak som ikke kan begrunnes ut fra et helhetlig perspektiv (Engen et.al., 2016:392).

3.4.1 Hammerlins modell for ulike typer antiterroriltak

Hammerlin (2012:2) skisserer en modell for antiterroriltak. Han hevder at vi kan skille mellom bredde og spissede tiltak i håndtering av terrortrusler. Tiltakene kan være bredt anlagt og ramme mange, eller de kan være spissede/målrettede og ramme få. Man kan også skille mellom tiltak som retter seg mot terrorintensjon eller terrorkapasitet. Begge disse kan være spissede eller bredt anlagt. Skjematisk kan dette uttrykkes slik;

Figur 8: Antiterroriltak (Hammerlin, 2012:3)

Ifølge Hammerlin (2012) kan spissede tiltak som retter seg mot kapasitetsbegrensning for eksempel være strengere kontroll over kjemiske stoffer som kan brukes til bombeproduksjon og å bedre sikkerheten ved høyrisikobygg. Spissede tiltak som retter seg mot å avdekke terrorintensjoner kan eksemplifiseres med PSTs overvåkning av individer, grupper og miljøer det hefter spesielle sikkerhetsrisiko ved. Hammerlin sier at bredt anlagte tiltak som skal spore opp terrorintensjon benyttes i liten grad i Norge i dag (Hammerlin, 2012:3-4).

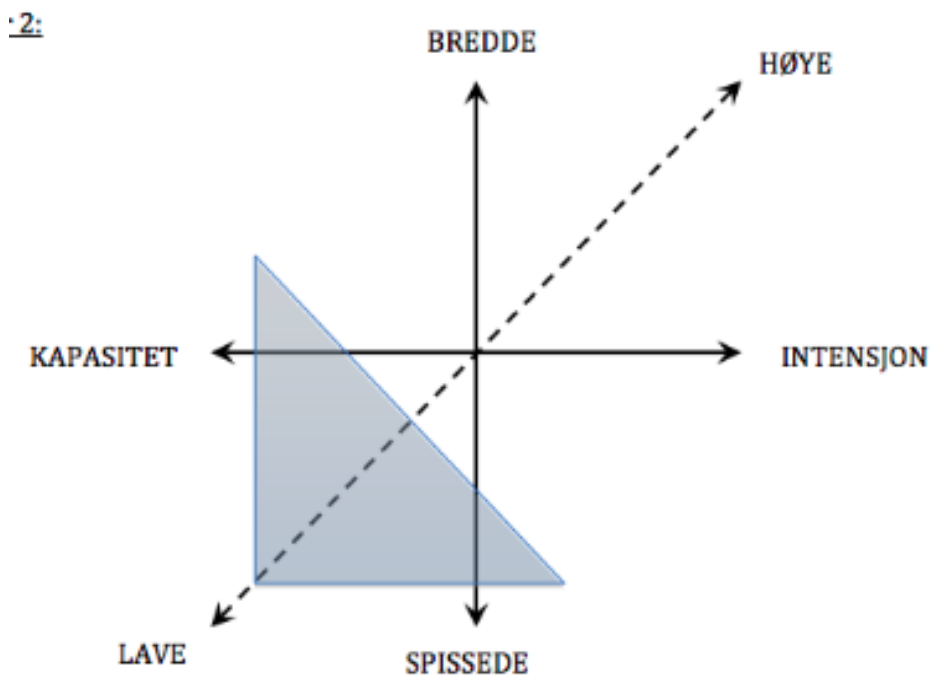
Ifølge Hammerlin (2012) benyttes alle disse flatene i antiterrorarbeidet, selv om det finnes forskjeller mellom de ulike landene i vektingen av dem. Sammenliknet med mange andre vestlige land har vi i Norge for eksempel vært mer restriktive med å innføre bredt anlagte kontroll-, sikkerhets- og overvåkningstiltak. Primært har den norske innsatsen for å avdekke terror-intensjon vært knyttet til spissede tiltak, ved styrking av Etterretningstjenesten og PST. Norge har også valgt en mer forebyggende profil, for eksempel ved å oppsøke radikaliserede miljøer på et tidlig tidspunkt. Utviklingen i norsk antiterrorpolitikk har vært mer moderat enn i mange andre europeiske land. Vi har i liten grad tatt i bruk bredt anlagte tiltak som går i retning av å spore opp terrorintensjon, som er den tiltaksflaten som har vært i sterkest vekst etter 11. september 2001 (Hammerlin, 2012:4).

Hammerlin sier at det er en viktig prinsipiell forskjell mellom den spissede mistankebaserte overvåkingen PST og Etterretningstjenesten står for som rammer få, og den formen for masseovervåking og registrering som mange av de bredt anlagte, digitale overvåkningssystemene innebærer (Hammerlin:2012:6). Generelt kan man si at prisen vi betaler i form av tapte friheter og rettigheter blir større jo mer vi vinkler antiterroriltakene i retning av intensjon og bredde. De demokratiske kostnadene er tilsvarende lavere jo mer man retter dem mot kapasitet og spisser tiltakene (Hammerlin, 2012:6).

Hammerlin (2012) kommer med innspill til hvordan det norske antiterrorarbeidet kan styrkes. Generelt mener Hammerlin at hovedtrekkene i det norske antiterrorarbeidet bør ligge fast, også etter 22. juli. Han sier at en fornuftig strategi, som på en god måte balanserer hensynet til sikkerhet og liberale rettsstatsverdier er å fokusere på spissede tiltak, forebyggende virksomhet og en terrorlovgivning som henger logisk sammen med resten av lovverket (Hammerlin, 2012:7). Han er skeptisk til bredt anlagte overvåkningstiltak som retter seg mot å spore opp terrorintensjon. Hammerlin hevder at slike tiltak reiser store prinsipielle dilemmaer, ved å sette grunnleggende borgerrettigheter og borgerfrierheter under press. Spørsmålet er om sikkerhetsgevinstene man eventuelt kan oppnå gjennom slike bredt anlagte tiltak veier opp for de demokratiske omkostningene de har (Hammerlin, 2012:7-8). Hammerlin foreslår altså å hovedsakelig fokusere på spissede kapasitetstiltak, i tillegg til å ha noen kapasitetsbegrensende tiltak som er bredt anlagt, som for eksempel flyplassikkerhet. Han mener vi kan gjøre mer for å sikre sårbare mål, forsøke å begrense materielle betingelser (som for eksempel begrense tilgang til våpen og kjemiske stoffer) og styrke norsk terrorberedskap (Hammerlin, 2012:8-9). Han mener vi også har behov for mer spissede tiltak som retter seg mot å avdekke terrorintensjon,

fortrinnsvis gjennom å styrke PST og Etterretningstjenesten. Samtidig er det åpenbart at slike overvåkningstiltak bør benyttes restriktivt, ifølge Hammerlin (Hammerlin, 2012:8).

I figuren under har Hammerlin (2012:9) markert et grått felt hvor han mener norsk antiterroriltak bør ligge. Den stiplede pila i modellen indikerer de demokratiske kostnadene som vil være forbundet med de ulike tiltakene:

Figur 9: Figur av antiterroriltak (Hammerlin 2012:9)

4. Metode

I dette kapitlet vil vi forklare hvordan studien vår har blitt gjennomført. Dette vil vi gjøre ved å gjøre rede for valg av valg av metode, datakilder, utvalg av informanter, datareduksjon og analyse. Målet er å begrunne de metodiske valgene som vi har tatt i denne prosessen. Vi vil også gå gjennom etiske hensyn, samt beskrive oppgavens gyldighet og troverdighet under punktet validitet og reliabilitet.

4.1. Valg av metode

I et forskningsprosjekt må man gjøre valg i forhold til hvilken metode man skal bygge prosjektet på. Ifølge Blaikie (2010) er metode en teknikk for innsamling og analyse av data. Det finnes to type forskningsmetoder: kvantitativ og kvalitativ. Kvantitativ metode baserer seg på tall og noe som er kvantifiserbart (målbar), mens kvalitativ metode vektlegges detaljer, nyanserikdom og det unike ved hver enkel respondent (Blaikie 2010:204-205). Vi har valgt å bruke den kvalitative måten å samle inn og analysere data på fordi kvalitativ forskning innebærer metoder som fremstiller beskrivelser om sosiale prosesser, og utforsker aktørers meninger og tolkninger av et fenomen (Jacobsen, 2005:131). Begrunnelsen for å velge en bestemt metode er ifølge Dalland (2010:83) at vi mener den vil gi oss gode data og belyse spørsmålet vårt på en faglig interessant måte. Ettersom formålet med dette forskningsprosjektet er å finne ut hvordan universitet og høyskolesektoren i Norge oppfatter sin rolle i forhold til forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme ønsker vi å innhente kunnskap om relevante nøkkelaktørers meninger og deres forståelse av dette temaet.

4.2 Datakilder

Innenfor kvalitativ metode finnes det forskjellige metoder for datainnsamling. Jacobsen (2005:141) viser til noen typiske innsamlingsmetoder i kvalitativ metode: det individuelle, åpne intervjuet., gruppeintervjuet, observasjon og dokumentundersøkelse. I forskningsprosjektet vårt ønsket vi som nevnt et fokus på dybdeinformasjon omkring UH-sektorens rolle i forebyggingsarbeidet, og å få frem informantenes meninger om dette temaet. Valget falt dermed på det individuelle intervjuet, som ifølge Jacobsen (2005) er en av de vanligste datainnsamlingsmetodene innen kvalitativ metode. I tillegg til intervjuene har vi vært på Beredskapskonferansen 5 januar 2018, og observert uttalelser fra flere relevante aktører, dette vil vi komme tilbake til senere i punkt 4.3.

Ifølge Blaikie (2010) kan data brukt i sosial forskning kategoriseres i tre hovedtyper: primær, sekundær og tertiær. Primærdata er data som er innhentet av forskeren selv. Det som kjennetegner primærdata er at det er direkte kontakt mellom forsker og kilde, altså informasjon som er samlet inn for første gang (Jacobsen, 2005:137). Våre primærdata er de dataene vi innhenter i våre intervjuer med våre informanter, samt informasjonen innhentet fra Beredskapskonferansen.

Vårt mål med denne studien er ikke å generalisere, men å bidra med økt kunnskap og forståelse om tematikken. Vi har valgt å bruke en abduktiv tilnærming i henhold til Danermark sin forståelse. Strategien brukes for å få en forståelse av et fenomen, heller enn å prøve å forklare det gjennom strenge logiske slutninger (Danermark et.al., 2002). Bruk av primærdata fremsto derfor som mest hensiktsmessig på grunn av den eksplorative problemstillingen.

4.3. Intervju - utvalg av aktuelle informanter

Datakildene vi i hovedsak har benyttet oss av i vår oppgave er fra seminaturlige omgivelser gjennom kvalitative intervjuer. Det åpne individuelle intervjuet kjennetegnes ved at undersøger og undersøkt prater sammen som i en vanlig dialog (Jacobsen, 2005:142). De dataene vi da får er godt egnet til å få frem det spesifikke og unike ved hver enkelt respondents tolkning av fenomenet (Jacobsen, 2005:129).

Ifølge Blaikie (2010) er et viktig steg i en hvilken som helst forskningsprosess å velge de mennesker, hendelser eller elementer som man vil samle inn data fra. Blaikie (2010:173) skiller mellom to måter å trekke et utvalg fra en populasjon, forskeren kan foreta et tilfeldig utvalg, eller et ikke-tilfeldig utvalg. Ifølge Blaikie (2010) innebærer tilfeldig utvalg at det forekommer en utvelgelse som gir hvert individ en lik mulighet til å bli valgt ut. I vårt forskningsprosjekt har vi derimot valgt å benytte oss av et ikke-tilfeldig utvalg, fordi vi er interessert i å innhente informasjon fra mennesker med ekspertkunnskap. Vi ser alle våre ni informanter som relevante nøkkelinformanter med god kunnskap om tematikken i vår oppgave. En nøkkelinformant er ifølge Aase og Fossaskåret (2010) en person som har spesiell innsikt i det fenomenet som man ønsker å forske på. Formålet med denne studien er som problemstillingen beskriver å finne ut hvordan kan universiteter og høyskoler i Norge kan bidra i arbeidet med forebygging av radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. For å få innhentet data som vil gi oss svar på dette spørsmålet så vi det som hensiktsmessig å få frem synspunktene til mennesker som arbeider på universiteter eller høyskoler og/eller har ekspertkunnskap om denne tematikken.

Kriteriene våre for innhenting av informanter ble dermed: Hvem har relevant informasjon? Hvem er eksperter på området? Og, hvem er tilgjengelige?

Vi har valgt ut våre informanter med bakgrunn i disse spørsmålene. Flere av informanter våre er fra Universitetet i Stavanger (UiS). Vi ser at dette kan være en svakhet ved studiet vårt, men som nevnt tidligere er ikke hensikten vår oppgave å generalisere, men å få en dybdeforståelse av tematikken vi forsker på. Vi anser UiS som et universitet med spesiell kunnskap om tematikken, fordi Beredskapsrådet har sin base her. Man kan derfor forvente at tematikken er mer diskutert her. Flere av informantene er (eller har vært) tilknyttet rådet. Flere av informantene har en dobbeltrolle både som lærere/forelesere i tillegg til å ha relevant kunnskap om tematikken grunnet sin tilknytning til beredskapsrådet. Flere av våre informanter har også en dobbeltrolle som foreleser/lærer og forsker/ekspert. Dette kan bidra til at informantene har en utdypet forståelse av tematikken. Vi har også bevisst valgt å ha informanter med ulike bakgrunn og stillinger, slik at vi fikk frem ulike perspektiver på tematikken. På den måten fikk vi sett saken fra flere sider, og innhentet mer utfyllende informasjon. Vi fikk også noen tips og anbefalinger fra informanter om relevante personer som vi videre kunne ta kontakt med. Dette kaller Blaikie (2010:179) for snøballmetoden. Ifølge Jacobsen kan denne metoden være meget fruktbar (Jacobsen 2005:175).

Vi skulle gjerne også hatt flere informanter, men på grunn av mangel på tid og at flere ønskelige informanter ikke hadde muligheten til å stille, så vi oss nødt til å stanse på informant nummer ni. Ifølge Dalland (2010) kan gode samtaler med to eller tre intervjupersoner gi mye stoff til en oppgave, vi føler selv at vi har fått med oss mye nyttig informasjon etter våre intervju som vil bli presentert i neste kapittel. På grunn av informasjonen som er innhentet fra Beredskapskonferansen, ser vi også at behovet for informasjon til en viss grad er dekket. På konferansen kom det frem informasjon og synspunkter på tematikken fra flere ulike relevante personer: Torbjørn Røe Isaksen (tidligere kunnskapsminister), Marit Boyesen (rektor ved UiS), Mona Wille (har skrevet masteroppgave om tematikken), Kai Steffen Østensen (tidligere leder av Studentorganisasjonen i Agder), Charlotte Søyland (styreleder i Studentsamshipnaden i Stavanger), Sissel H. Jore (Terrorismeforsker, førsteamanuensis i Samfunnssikkerhet og Senterleder for SEROS), Anne Birgitta Nilsen (professor og forskningsleder på Institutt for internasjonale studier ved OsloMet, og leder for forskergruppen "Profesjonskompetanse om ekstremisme og radikaliserings (PROFEKS)), Ingrid Lund (professor i spesialpedagogikk,

forfatter og familierapeut. Arbeider i dag ved Universitetet i Agder på Pedagogisk Utviklingssenter (PULS)), med flere.

Etter å ha innhentet informasjon fra foredrag på Beredskapskonferansen, og hatt ni informantintervjuer følte vi at vi hadde nådd et visst metningspunkt, og vi så at mye av den samme informasjonen gikk igjen. Vi er klar over at en svakhet med snøball-metoden kan være at informantene viser til mennesker med samme syn som dem. Derfor vil vi påpeke at få av våre informanter ble valgt ut på denne måten. Flere av våre informanter viste også til aktører som vi allerede hadde kontaktet. Nedenfor vises en oversikt over våre utvalgte informanter:

Informant	Kjønn	Stilling	Ansatt ved	Type intervju
1. Willy Røed	Mann	Professor i risikostyring, tidligere prosjektleder i Beredskapsrådet	UiS og Proactima	Individuelt intervju
2. Sindre Bø	Mann	Universitetslektor og prosjektleder i Beredskapsrådet	UiS, Beredskapsrådet	Individuelt intervju
3. Even Heien	Mann	Beredskapskoordinator	UiS	Individuelt intervju
4. Tore Bjørgo	Mann	Leder for senter for ekstremismeforskning (C.REX) og Professor	UiO og Politihøgskolen	Individuelt intervju via telefon
5. Lars Gule	Mann	Ekstremismeforsker, Førsteamanuensis, Professor	OsloMet	Individuelt intervju
6. Jonas Strisland	Mann	Velferds og likestillingsansvarlig, og medlem av Beredskapsrådet	Norsk studentorganisasjon	Individuelt intervju via telefon
7. Jan Egil Heinecke	Mann	Beredskapsansvarlig	UiA	Individuelt intervju
8. Tonje Skretting	Kvinne	Beredskapsavdelingen	Stavanger kommune	Individuelt intervju
9. Leni Mæland	Kvinne	Studentprest	UiS	Individuelt intervju

Tabell 2: Oversikt over informanter

4.3.1. Planlegging og gjennomføring av intervjuene

Vi har i vår oppgave valgt å bruke det åpne individuelle intervjuet. Ifølge Jacobsen (2005) egner det åpne individuelle intervjuet seg godt til å få fram enkeltindividers tolkning av et fenomen. Denne type forskning viser til en samtale hvor kunnskap konstrueres i samspill med den som intervjuer og den som blir intervjuet. Vi har i intervjuene benyttet oss av en semistrukturert intervjuguide. Ifølge Andersen (2006) er den semistrukturerte intervjuformen en samtale hvor den som intervjuer kan komme med eventuelle tilleggsspørsmål utover den intervjuguiden som allerede er laget. Ved å benytte semistrukturerte intervju vil en kunne være mer fleksibel med hensyn til å stille oppfølgings spørsmål underveis. Spørsmålene ble heller ikke fulgt slavisk, men ble stilt der det falt seg naturlig for å få en god flyt i intervjuene.

Intervjuguidene ble også ulikt utformet etter hvilken rolle/stilling informantene har, dette følte vi ble naturlig ettersom informantene våre har ulike roller i dette arbeidet. Vi lagde dermed en for forelesere og beredskapsansvarlige (vedlegg nr 2), en for Norsk studentorganisasjon (vedlegg nr 3), en for våre eksperter (vedlegg nr 4), en for Stavanger Kommune (vedlegg nr 5) og en for studentpresten (vedlegg nr 6). Felles for alle intervjuguidene var temaene: spørsmål som omhandlet begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme, ytringsfrihet, UH-sektorens og lærere/foreleseres rolle i det forebyggende arbeidet, når melde ifra, aktuelle forebyggende tiltak i UH-sektoren og UH-sektorens samarbeid med andre aktører. Temaene ble utformet med utgangspunkt i oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

Intervjuguidene kan leses som vedlegg til oppgaven.

4.3.2 Ethiske hensyn

Når vi forsker på mennesker, hva de tenker, hva de gjør, begår vi også et "innbrudd" i deres liv, enten det gjelder den private sfæren eller en mer offentlig sfære (Jacobsen, 2005). Dette stiller ifølge Jacobsen (2005:44) alle som vil gjennomføre studier av andre mennesker ovenfor noen etiske dilemmaer. Jacobsen (2005) viser til noen grunnleggende prinsipper når det gjelder etiske hensyn: krav om informert samtykke og krav til å bli gjengitt på korrekt måte. Ifølge Jacobsen (2005:46) er den grunnleggende forutsetningen for begrepet informert samtykke at den som undersøkes/intervjues, skal delta frivillig, og at den frivillige skal vite om hva en slik deltakelse kan medføre. I denne sammenheng har vi som nevnt bevisst valgt ut relevante personer med en rolle i forhold til forskning- og forebyggingsarbeidet, dermed så vi det også

som mest aktuelt å publisere innsamlet data med fullt navn. Dette har informantene våre blitt informert om, og gitt samtykke til. Våre informanter har alle blitt informert om prosjektet på forhånd, og tatt en frivillig avgjørelse selv om det er ønskelig å delta i prosjektet. Informantene våre fikk i forkant tilsendt informasjon om forskningsprosjektet og et samtykkeskjema på mail (Vedlegg nr 1). Intervjuskjema ble derimot ikke sendt til informantene våre, kun ved forespørsel. Grunnen til dette var at vi ikke ønsket at informantene skulle forberede politisk korrekte svar og lese seg opp på forhånd. Vi ønsket svar som var mest mulig naturlige og ekte ut i fra deres oppfatning og meninger. Dette føler vi at vi oppnådde fra alle informantene, selv om noen av våre informanter fikk tilsendt spørsmålene i forkant av intervjuene. Etter godkjenning fra informantene ble det benyttet båndopptaker under alle intervjuene, dette gikk vi gjennom etterpå for å sikre at notatene som ble notert under intervjuet stemte. Sitater fra informanter i vår empiridel har også blitt godkjent av våre informanter i etterkant. All informasjon i forbindelse med data-innsamling til denne oppgaven har nå blitt slettet.

4.4 Datareduksjon og analyse

Ifølge Blaikie (2010:208) må det meste av data som produseres gjennom forskning reduseres og konsentreres for å kunne bli brukt i en analyse. Når vi er ferdig med intervjuene sitter vi igjen med en bunke notater, og ofte (som i vårt tilfelle) flere timers lydopptak (Jacobsen, 2005). Et viktig spørsmål i denne sammenheng blir: Hvordan skal vi trekke ut noe fornuftig av denne informasjonsmengden? Ifølge Jacobsen (2005:186) vil analyse av kvalitative data, noe enkelt sagt dreie seg om tre ting: beskrive, kategorisere og sammenbinde. Den innsamlede dataen må struktureres på en eller annen måte, noe som ifølge Jacobsen (2005) innebærer en oppdeling av helheten i et sett enkeltemner. Etterpå må vi forsøke å se delene i lys av helheten, for eksempel ved å se på hva flere intervjuer har til felles, eller hva som skiller dem. Gjennom å sammenstille ulike intervjuer, og annen innhentet informasjon (i vårt tilfelle fra Beredskapskonferansen) kan det påpekes mønstre, regulariteter, spesielle avvik eller underliggende årsaker (Jacobsen, 2005:185). Ifølge Blaikie (2010:208): er typologi⁴ konstruksjon vanlig i den abduktive forskningsstrategien. Det er ifølge Jacobsen (2005:185) de sentrale delene som trekkes fram som kan gi ny innsikt i en situasjon eller et fenomen.

Når vi har brukt en intervjuguide i selve intervjusituasjonen har vi allerede dannet noen kategorier på forhånd (Jacobsen, 2005:194). Vi har i vår oppgave kategorisert all relevant data

⁴ Typologi vil si inndeling i typer på grunnlag av systematiske forskjeller og likheter.

etter innhold og tema. Vi strukturerte innhentet informasjon i følgende underkategorier; informantenes forståelse av begrepene, UH-sektorens rolle i det forebyggende arbeidet, kontrolltiltak i UH-sektoren, lærernes rolle og meldeplikt, ytringsfrihet i academia, sikkerhetskultur, sikringstiltak, inkluderende tiltak, normdannende tiltak, forskning og formidling, dilemmaer i det forebyggende arbeidet og samarbeid mellom aktører.

4.5 Validitet og reliabilitet

Forskning er preget av usikkerhet og feilbarhet. To nøkkelbegreper når man snakker om en studies kvalitet er begrepene validitet (gyldighet) og reliabilitet (pålitelighet) (Jacobsen, 2005:213). Validitet kan beskrives som gyldighet eller relevans av en studie. Vi kan skille mellom intern og ekstern validitet (Jacobsen, 2005).

Intern gyldighet handler om vi har dekning i dataene, før vi trekker konklusjoner. Oppfattes resultatene som riktige? Ifølge Jacobsen (2005) snakker vi i samfunnsvitenskapen ofte om intersubjektivitet, heller enn sannhet. Begrepet intersubjektivitet innebærer at det nærmeste vi kommer sannhet er at flere personer er enige om at noe er en riktig beskrivelse (Jacobsen, 2005:214). Det er de som undersøkes som i stor grad definerer hva som er den "korrekte forståelsen" (Jacobsen 2005:129). En måte å teste den interne gyldigheten er ifølge Jacobsen (2005) at vi som forskere foretar en kritisk gjennomgang av resultatene selv. Det første kritiske blikket kan, ifølge Jacobsen (2005) rettes mot utvalget av informanter, og om de har formidlet sann informasjon. Ifølge Jacobsen (2005:217) gir noen informanter bedre informasjon enn andre. Her bør vi vurdere kildenes nærhet til fenomenet vi ønsker å belyse gjennom undersøkelsen. Som vist i punkt 4.3 kommer vår informasjon fra relevante nøkkelinformanter, med ulike stillinger. Som forskere må vi også stille oss kritiske til kildenes vilje til å gi riktig informasjon (Jackobsen, 2005:217). Vår oppfatning var at informantene var ærlige og sanne i sine utsagn. Vi har ingen grunn til å tro at informantene kommer med misvisende opplysninger eller lyve for deres egen vinning i denne sammenheng. Vi ser derimot at det kunne vært muligheter for noe mer åpne dialoger dersom navn ikke hadde blitt publisert i denne oppgaven, dette har muligens ført til noe restriktivitet på uttalelser fra noen av våre informanter.

Informantene har som nevnt også selv godkjent sitatene før publisering av oppgaven. Poenget er ifølge Jacobsen (2005:215) å undersøke i hvilken grad respondentene kjenner seg igjen i de resultatene vi presenterer. Vi vil vite om respondentene opplever at det vi har kommet fram til er gyldig for dem.

Ekstern validitet viser til i hvilken grad resultatene kan overføres til andre utvalg og situasjoner, dette innebærer hvorvidt undersøkelsens funn kan generaliseres, uavhengig av valgt metode (Yin, 2015:48). Kan vi overføre det vi har funnet til andre sammenhenger? Vi er klar over at med et utvalg på ni informanter, og begrenset tidsfrist til data-innsamling har nok ikke alle rivaliserende forklaringer og muligheter blitt vurdert. Jacobsen (2005:223) påpeker at i kvalitative studier vil utvalg av enheter ofte være skjevt, det vil si at de ikke er representative for populasjonen. Jacobsen påpeker også at forskere i mange tilfeller velger bevisst et skjevt utvalg, for å få de beste informantene, slik vi har gjort i denne studien. Samtidig ser vi det som en styrke at vi også har innhentet relevant informasjon fra Beredskapskonferansen. Jacobsen (2005:222) sier også at kvalitative metoder sjelden har til hensikt å generalisere. Hensikten med vår studie har som nevnt ikke vært å generalisere, men derimot forklare og beskrive ulike aktørers tolkninger og meninger, og slik komme frem til rimelige slutninger.

Reliabilitet omhandler forskningsprosjektets pålitelighet. Et spørsmål i den forbindelse er om en ville fått samme resultat om en hadde gjennomført samme undersøkelse mer enn en gang (Yin, 2014:48). Er det trekk ved selve undersøkelsen som har skapt de resultatene vi har kommet fram til? Ifølge Jacobsen (2005:225) kan de som undersøkes påvirkes av undersøkeren, samtidig som undersøkeren påvirkes av de relasjonene som oppstår i selve datainnsamlingsprosessen. Vi ser at i vår oppgave kan dette ha gått begge veier. I og med at vi har hatt en oppsatt intervjuguide med ulike temaer og spørsmål har vi til en viss grad lagt føringer på hvilken informasjon informantene velger å dele. Noen informanter kom også med tips og råd om relevante artikler og informanter, som nevnt tidligere. Vi som forskere må ifølge Jacobsen (2005) også være kritiske til våre egne tolkninger og synspunkt, og prøve å holde oss mest mulig nøytrale, både i forhold til problemstillingen og overfor informantene, slik at de ikke blir påvirket av våre meninger. Samtalen formes av dem som deltar, slik er det også i intervjuer (Jacobsen, 2005). Under intervjuene har vi vært bevisste på å prøve å holde oss nøytrale og ikke komme med egne synspunkter og meninger, men samtidig være interesserte og oppmerksomme slik at vi kunne få mest mulig ut av intervjuene. Vi ønsket at informantenes syn på problematikken i størst mulig grad kom frem uten påvirkning fra oss.

Ifølge Jacobsen (2005) kan en forsker også påvirke resultatenes pålitelighet dersom det forekommer upresis registrering av data. I den grad det er mulig bør forskerne forsøke å gjengi resultater fullstendig og i riktig sammenheng (Jacobsen, 2005:50). Samme hvor god informasjon vi har fra respondentene, vil vi aldri få bedre data enn det vi klarer å registrere

(Jacobsen, 2005:228). For å få mest mulig presis data benyttet vi oss av båndopptaker under intervjuene, i tillegg til at en av oss noterte underveis. Det vil derimot ikke være mulig å gjengi resultater i sin fulle sammenheng, i praksis ville dette innebært at vi måtte gjengi og presentere råutskriftene av intervjuene våre. Riktig presentasjon innebærer også at vi ikke forfalsker resultater. Som nevnt ovenfor ble sitatene også godkjent av våre informanter i etterkant av intervjuene. På Beredskapskonferansen noterte vi også flittig, slik at informasjonen skulle bli korrekt. Noe av denne informasjonen har også blitt dobbeltsjekket ved bruk av tilgjengelig materiell fra konferansen publisert på UiS sin nettside.

Ifølge Jacobsen (2005:229) vil rådata ofte være av en slik art at de er vanskelige å gjenskape. Det kan også være vanskelig å etterprøve kvalitative studier av sosiale situasjoner fordi situasjonene stort sett endrer seg kontinuerlig (Jacobsen, 2005). Det er ifølge Blaikie (2010) viktig å huske på at abduktive konklusjoner i sosialvitenskapene sjelden kan konkludere med at noe er absolutt sant eller ikke (Blaikie, 2010:89-92). Målet med denne oppgaven har heller ikke vært å produsere standardiserte resultater hvor andre forskere kan komme frem til akkurat samme funn, men å bidra til økt forståelse av UH-sektorens rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

5. Empiri

I dette kapitlet vil vi presentere funn fra intervjuene vi har gjennomført, samt informasjon fra Beredskapskonferansen 2018, og artikler vi har tatt i bruk. Vi vil starte med å fremlegge empiri som omhandler begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme, og terrorisme. Vi så det som hensiktsmessig å starte intervjuene med å få en forståelse av hva informantene våre selv legger i begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme og informantenes syn på behovet for en enighet omkring definisjon av begrepene. Vi vil først fremlegge empiri som omhandler informantenes forståelse av begrepene og behov for en enighet omkring definisjoner av disse begrepene. Deretter har vi valgt å dele inn empirien i følgende punkter; UH-sektorens rolle i det forebyggende arbeidet, kontrolltiltak i UH-sektoren, lærerens rolle, meldeplikt og regelverk, sikkerhetskultur og kommunikasjon, sikringstiltak, ytringsfrihet i akademien, forskning og formidling, inkluderende tiltak, normdannende tiltak, hvordan forebygge når det eksisterer lite forskning å bygge tiltakene på, og samarbeid mellom aktører i det forebyggende arbeidet.

5.1 Informantenes forståelse av begrepene

Flere av informantene mener det er et uklart skille mellom disse begrepene, og at de er tett sammenkoblet. Sikkerhetskoordinator ved UiS, Even Heien sier: *“ jeg skiller ikke mellom begrepene sånn, jeg er mer opptatt av dem i et beredskapsperspektiv, det vi må ha er at vi må få inn kunnskap ”*. Prosjektleder for Beredskapsrådet, Sindre Bø beskriver også den tette sammenkoblingen og sier; *Det er jo flere sider av samme sak dette her*. Tonje Skretting fra Stavanger kommune hevder at det er viktig å ha debatt omkring begreper, å være bevisst på begrepsbruk. Hun sier at begreper skal hjelpe oss å prøve å håndtere og forenkle noe som egentlig er svært komplekst. *“ Dette er problematiske begreper, men samtidig kan de ikke gjøres så problematiske at de hindrer oss i å jobbe med disse utfordringene ”*, sier Skretting.

Flertallet av informantenes forståelse av begrepene radikaliserings og ekstremisme/voldelig ekstremisme gjenspeiler regjeringens definisjon av disse begrepene. Flere informanter har en noenlunde lik forståelse av kjernen i disse begrepene. De forstår disse begrepene som å handle om legitimering av voldsbruk for å nå et mål. Vi så stor variasjon i forhold til kunnskap og utdyping av forståelsen av begrepene. Naturlig nok hadde de informantene som forsker på feltet mer utdypende kunnskap om disse begrepene, og var mer kritiske til begrepene og regjeringens definisjon av dem.

Samtlige informanter viser til viktigheten av å skille mellom radikal og radikaliserings. Hvor det å være radikal er noe som er ønskelig ved et universitet, de sier at en av akademias oppgaver er å være kritisk til makten. Bø sier det slik: *“Det å være radikal er en grunnverdi ved universiteter og høyskoler. Fra gammelt av var det å være radikal på universitetet er et kompliment, du skal være i mot makten. Spesielt på 70 tallet, var mange opptatt av å være radikale. Det er viktig at studenter er kunnskapssøkende og kristiske.”* Mens radikaliserings ses som en prosess hvor en person legitimerer voldsbruk, noe som ikke er ønskelig. Bø oppfatter radikaliserings i dag som et uttrykk for at noen har passert en grense, og er villige til å ty til militante virkemidler for å oppnå et mål, uansett synspunkt (venstre, høyre, religiøst). Flere av informantene hevder at det er volden som er problematisk, ikke det å ha radikale meninger. Heien sier det slik: *“Det er jo egentlig volden som er problemet, ikke at folk har ekstreme meninger, for det er på en måte det et universitet skal være for. Et universitet skal tåle at folk er radikale”*. Bø beskriver det å være radikaliserings som noe svært forskjellig fra det å være radikal; *“Det å være radikaliserings og fronte ekstreme ekstremistiske synspunkt som er i ytterpunktet av det etablerte tankemønsteret, de har andre verdier enn “oss vanlige” og tillater andre virkemidler for å nå sine mål”*. Ifølge Studentprest Leni Mæland viser selve ordet radikal til roten eller kjernen. I det å være radikal ligger det et ønske om å forandre eller bevege, å gjøre noe radikalt som bidrar til endring i samfunnet. Er man radikal er man idealistisk, og har lyst til å påvirke samfunnet. Det å være radikal kan være et positivt ord i student-sammenheng, at en vil noe, har engasjement for noe, sier Mæland. Men radikaliserings slik begrepet blir brukt i dag, viser mer til en prosess en går gjennom der en kan være villig til å bruke vold for å oppnå en endring. Dette kan være farlig, ifølge Mæland.

Flere av våre informanter har en felles enighet om at begrepet ekstremisme handler om ytterligheter, ekstreme meninger og holdninger. Flere av informantene viser også til at voldelig ekstremisme handler om voldsbruk. Det fremkom allikevel litt ulike svar i forhold til ekstremismebegrepet. Noen av informantene knyttet ekstremisme opp mot det å legitimere vold, mens andre mente det ikke nødvendigvis knytter begrepet opp mot vold. Hvis vi snakker om voldelig ekstremisme knytter samtlige informanter dette opp mot det å utøve vold for å oppnå et mål. Det kan virke som om noen av informantene er usikre på skillet mellom radikaliseringsbegrepet, ekstremismebegrepet og voldelig ekstremisme.

Samtlige av informantene forstår terrorisme til å handle om det å spre frykt. Ifølge Mæland handler selve ordet terrorisme om frykt og det å spre frykt. Terrorhandlinger er handlinger mot en befolkning eller et samfunn for å spre frykt. Hun tenker at terror er knyttet til vold, enten det er fysisk eller psykisk. Etter 22 juli for eksempel, ble hele Norge rammet av det som skjedde, vi ble reddet som ikke var der også, sier Mæland. Bø hevder også at terrorismebegrepet i stor grad handler om å spre frykt i samfunnet, og å skape splid og polarisering. Dette oppnås gjennom å gjøre skade. Skretting hevder at terrorisme er lettere å skille, enn de andre begrepene. Terrorismen er topphendelsen, det handler om å spre frykt og prøver å oppnå et mål (ideologisk eller politisk) med handlingen en gjør, sier Skretting.

Professor Tore Bjørgo hevder det er enighet om kjernen i begrepene, men ikke avgrensingen. Dette er svært omdiskuterte begreper. Bjørgo bekrefter at flere aktører definerer radikaliseringslik i Norge. Flere bruker samme (eller noenlunde samme) definisjon som regjeringen eller PST. Han viser videre til at noen vil hevde at PST sin definisjon av ekstremisme som primært er knyttet til vilje til å utføre vold, kan være problematisk. Det hevdes også at brudd på menneskerettigheter/diskriminering også er en form for ekstremisme. Man kan skille mellom ekstremisme som formål og ekstremisme som handling/metode. Noen er ekstreme når det gjelder formål, men ikke metode, for eksempel islam net. Noen gjør begge deler, for eksempel IS. Et annet eksempel er Suffragette bevegelsen i England. Dette var en gruppe som ikke var ekstreme i sitt formål (for kvinnelig stemmerett), men de brukte bomber som metode for å oppnå målet. Dette skillet mellom formål og handling/metode inngår ikke PSTs definisjon, ifølge Bjørgo.

Førsteamanuensis ved OsloMet, Lars Gule, er svært kritisk til begrepet radikaliseringslik, og hvordan den norske regjeringen definerer både radikaliseringslik og ekstremisme. Gule hevder at begrepet radikaliseringslik ikke samsvarer med den betydningen det tillegges. Han er opptatt av at det er en sammenheng mellom term og begrep, for at begrepet skal være sakssvarende. Radikaliseringslik er mer av et ord enn det det er et meningsfullt begrep, ifølge Gule. Gule sier at; *“Hvis man radikaliseres hva blir man til slutt, jo nemlig radikal”*. Mens man i regjeringen og PSTs definisjon av radikaliseringslik beskriver dette som en prosess hvor man i økende grad blir villig til å akseptere vold som virkemiddel. Ifølge Gule blir termen radikaliseringslik feil å bruke i denne sammenheng. Gule viser til termen *ekstremisering* som mer beskrivende i forhold til det fenomenet PST og regjeringen snakker om. Gule hevder at mange forskere mener at radikaliseringsbegrepet er et dårlig begrep, men at de mener det må aksepteres fordi det er i

bruk. Dette er Gule uenig i, han mener vi trenger en mer presist begrep, nemlig *ekstremisering*. Gule sier at; *“Ekstremisering er et mer presist uttrykk fordi det er entydig, radikal/radikalisering har to betydninger”*. Tonje Skretting nevner Gules begrep ekstremisering. Hun mener det kan bli problematisk å bruke ord som ingen andre bruker. Med tanke på at radikaliseringsbegrepet er et begrep som brukes internasjonalt vil det bli problematisk å bare bestemme seg for å bruke noe helt annet enn de andre bruker, sier Skretting. Gule på sin side hevder at “dårlige” begreper og definisjoner bør byttes ut med noe som er mer sakssvarende, han prøver derfor å få gjennomslag med ekstremiseringsbegrepet.

Gule kritiserer også regjeringens definisjon av radikalisering og ekstremisme for å være svært uklart. Definisjonen sier ikke noe om hvilken type vold det er snakk om, og om volden er legitim eller ikke. Gule hevder at det bør klargjøres hvilken type vold det er snakk om. Gule mener ekstremisme handler om viljen til å sette menneskerettigheter, menneskeverd og demokratiske prinsipper til side; *“Det det handler om er den volden som brukes for å fremme ekstreme posisjoner, ekstreme standpunkter, og da blir definisjonen av hva ekstremisme er særdeles viktig. Ekstremisme er slik jeg definerer det, viljen til å sette menneskerettigheter, menneskeverd og demokratiske prinsipper til side. Hvis man argumenterer for en styreform, eller lignende mot demokratiske prinsipper, da har man inntatt en ekstrem posisjon”*, hevder Gule. Gule sier at dersom man bruker vold for å oppnå slike mål er man en *voldelig ekstremist*.

Som samtlige av våre informanter hevder Gule at terrorisme handler om å skape frykt. Gule er også klar på at terrorisme ikke bare handler om handlinger for å oppnå politiske eller religiøse mål, men at det også eksisterer andre typer terrorisme. Gule sier at; *“Terrorisme handler om å bruke frykt for å oppnå mål, det trenger ikke være politiske mål. Mafiaen bruker terror. Narkartellene i Mexico bruker terror, de har drept mange flere enn det terrorister har gjort i Europa og USA. De gjør dette for å skremme sine motstandere, de bruker frykt. Dette er kriminelle mål, men de bruker terror, og fordi de bruker det på en systematisk måte så blir det en -isme, altså terrorisme. Da har det blitt en ideologi eller en strategi, da driver du med terrorisme”*. Gule sier at dersom man kun snakker om politisk og religiøs terror så utelukker man for eksempel terroren som mafiaen driver med. Ifølge Gule bør vi skille mellom ulike typer terrorister eller terrorisme. Han påpeker også at det ikke bare er ikke-statlige aktører som driver med terrorisme. Gule sier: *“Man kan gjerne si at Nord-korea er en terrorstat, med det brutale grepet det har på befolkningen”*. Gule hevder man kan gjøre valg av hvilken form for terrorisme man vil studere. For eksempel kartell i Mexico, religiøs terrorisme, palestinsk

terrorisme, statlig terrorisme og ikke-statlige aktørers terrorisme. Men ifølge Gule tilsier den norske juridiske definisjonen av terrorisme at en stat ikke kan utføre terror. Dette har ifølge Gule en ganske håpløs konsekvens. Gule sier; *“Assads regime i Syria kan bombe, drepe, myrde, voldta, gasse i hjel, massemyrde, for å skape frykt i befolkningen og knekke deres motstand, men dette er ikke terrorhandlinger etter norsk lov (straffelovens terrorparagraf) ikke terror. Men hvis en gruppe som står på en liste, FNs liste, eller USAs lister over hva som er en terrororganisasjon, gjennomfører en hvilken som helst handling, som for eksempel å kjøre forsyninger inn til sivilbefolkningen, så er det per definisjon terror, fordi man sier at alt en terrorgruppe gjør er terror”*.

5.1.1 Informantenes syn på behovet for en enighet omkring definisjon av begrepene

Flere av informantene sier det nok hadde vært enklere med en enighet omkring disse begrepene, men at de ikke tror dette lar seg gjøre. Bjørgo sier at det sikkert ville vært enklere å jobbe med forebygging med en større enighet omkring begrepene, men at han ikke tror man kommer til enighet. Det man kan bli enige om er en kjerne, men han tror ikke det er nødvendig å ha full enighet om alle begreper. Bjørgo fremhever at en av rollene til forskningen er å drive kritisk diskusjon rundt en del av de begrepene som blir lansert. Radikalisering ble opprinnelig lansert politisk av EU-kommisjonen, og forskere har strevet med dette begrepet i alle år etter og prøvd å gjøre begrepet mindre bredt og utydelig, ifølge Bjørgo. Bjørgo viser til viktigheten av å være kritisk til de begrepene som blir lansert. Han sier at han selv og andre forskere har prøvd å spesifisere begrepet, for eksempel ved å skille mellom endringer i holdninger/verdier og endring i atferd, slik det står beskrevet i teorikapittelet. Dette skille har til en viss grad har fått gjennomslag. Oftes brukes begrepet veldig vidt og innfanger alt for mye, ifølge Bjørgo. Når det gjelder terrorismebegrepet sier Bjørgo at man har slitt med enighet om terrorismebegrepet i rundt 50 år. Bjørgo sier Alex Schmid fant over 100 forskjellige definisjoner, hvor han prøvde å systematisere disse definisjonene av begrepet. Schmid fant noen gjennomgangstemaer, som han da satt sammen til enhetlig definisjon, men definisjonen ble veldig lang og krokete. Bjørgo sier at ingen definisjoner av terrorisme har fått gjennomslag, men at man som regel er enige om kjernen i begrepet, men ikke avgrensningen. Dette gjelder alle disse begrepene, alle er omstridte begreper, ifølge Bjørgo.

Professor og tidligere prosjektleder av beredskapsrådet Willy Røed sier at det alltid er bra med enighet omkring begreper. Han sier; *“Ja, det er alltid lurt å bli enige om begreper, å avklare det. Men det er ofte forskerne som fører an og definerer begreper, så må de “selge det inn” så politikerne begynner å bruke det”*. Skretting hevder også at det muligens kunne vært enklere med en felles enighet omkring begrepene, men hun legger til at selv om det kunne vært enklere så er det ikke nødvendigvis det beste. Hun sier at det er en bra ting å være uenige fordi man da utvikler seg faglig, tenker og utfordrer det eksisterende. Samfunnsbildet endrer seg hele tiden, og det er viktig at man utvikler seg med det. Derfor er det kanskje viktig at man er litt uenige, ifølge Skretting.

Bø hevder det er positivt å diskutere innholdet i begrepene for å oppnå større forståelse. Han tror dette vil gjøre arbeidet med forebygging mer fruktbart. Men han tror ikke en entydig definisjon vil være mulig: *“Presise definisjoner kan være vanskelig, det er ikke matte vi snakker om her. Det er ulik valør alt etter hvem som snakker og hvor i verden vi befinner oss”*, sier Bø. Gule sier også at det ikke er nødvendig med en felles enighet omkring begrepene. Det som er viktig for forskere er å bestrebe seg på å etablere presise definisjoner som åpner opp for en større forståelse av fenomenet vi søker å forstå. Et sakssvarende begrep gir oss muligheten til å gripe virkeligheten, derfor er begreper viktige, men å ha en forventning om at alle skal dele den samme begrepsforståelsen er ganske illusorisk. Gule sier at: *“Et begrep som vinner aksept vil gjøre det fordi det er sakssvarende, fordi folk opplever at dette var opplysende. Forskere, fagfolk og politikere som ønsker å uttale seg presist, bør tenke gjennom språk og begrepsbruk og bestrebe seg på presisjon. Gjør man det, bør man tenke gjennom hvilke definisjoner man bruker”*. Gule sier at forebygging ikke er enkelt, men hvis vi skal klare å forebygge ekstremisme må vi ha klare begreper. Uten klare begreper klarer vi ikke å fange opp og forstå fenomenet vi snakker om. Altså vil en mer presis begrepsbruk kunne bidra i forebyggingsarbeidet. Man må jo vite hva man skal se etter, sier Gule.

5.2 UH-sektorens rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme

I sin tale på beredskapskonferansen sier tidligere kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen at; *“Radikaliserings og ekstremisme er ikke noe universiteter og høyskoler kan løse på egenhånd. Dette er store samfunnsutfordringer. Vi må ha felles tiltak. Sammen med barnehage og skole har dere (UH-sektoren) likevel en unik mulighet til å bidra til å bygge et fellesskap blant oss. Til å utvikle og trygge demokratiet vårt, styrke fellesskapsfølelsen for alle som bor i landet vårt*

og motvirke radikaliserings". Heinecke påpeker også viktigheten av UH-sektorens som aktør i det forebyggende arbeidet. Han sier: *"UH sektoren er en arena for cirka en og en halv millioner mennesker i dette landet, det er klart at det da blir vesentlig å diskutere disse tingene også her"*.

På beredskapskonferansen sa Sissel H. Jore at eventuelle tiltak ikke må gå på akkord med verdiene vi prøver å beskytte, og at det bør lages tiltak som står seg over tid og som dekker ulike typer trusler. Ifølge Isaksen hører de fleste "skarpe eller spisse" tiltak hos politiet. Han påpeker at det ikke er ønskelig at det skal utvikle seg en kontroll- og overvåkingskultur i UH-sektoren, og at dette kan virke mot sin hensikt. Men vi må følge med på hva som skjer på campus, sier Isaksen. Informasjon fra foredrag holdt på Beredskapskonferansen og informasjon fra samtlige av våre informanter viser en enighet om at det ikke er ønskelig at UH-sektoren skal ha en kontrollerende rolle i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Det er ikke ønskelig med en angiverkultur ved universiteter og høyskoler i Norge. Samtlige informanter og flere foredragsholdere på beredskapskonferansen påpeker at dette er en institusjon hvor ytringsfriheten og kritisk tenking står sterkt, og at dette er noe de ikke ønsker skal svekkes.

Flere informanter påpeker også at UH-sektoren har andre rammebetingelser for å arbeide med forebygging enn det grunnskolen og videregående skole har. Det påpekes allikevel av samtlige informanter at UH-sektoren også har en rolle i det forebyggende arbeidet. Men det fremkom som viktig for informantene at tiltak som iverksettes i minst mulig grad går på bekostning av viktige demokratiske verdier. Ifølge Bjørge er det å diskutere med mennesker, skape dialog og formidle kunnskap noe UH-sektoren kan gjøre, uten at det går på bekostning av viktige verdier i akademien. Flere av informantene hevder at UH-sektoren kan bidra med forskning, formidling og kunnskapsdeling, ha fokus på inkludering, ivaretagelse av psykisk helse og ivaretagelse av studentmangfoldet. Samtidig påpekes det også at UH-sektoren har en rolle i forhold til normdannelse. Isaksen påpeker at høyere utdanning har et dannelsesoppdrag. Han sier; *"Dere er en verdibærer, og har vært og er et instrument for å forme oss som nasjon...En demokratisk kultur bygger på en rekke små og store normer og synspunkter som til sammen utgjør vårt felles fundament. Respekt for andre mennesker. Tillit til institusjoner. Kritisk tenking. I en tid hvor ekstremisme truer, er den viktigste motvekten vårt demokratiske sinnelag. Det må vedlikeholdes og bygges, og her spiller dere en viktig rolle"*. Tiltakene nevnt

ovenfor er tiltak som i liten grad/ikke går på bekostning av viktige demokratiske samfunnsverdier.

5.3 Kontrolltiltak i UH-sektoren

På beredskapskonferansen fremhevet Isaksen at det ikke er ønskelig med en angiverkultur på universitetene. Han sa at det ikke skal drives meningskontroll i UH- sektoren, men lærerne kan bli mer bevisste på deres ansvar. *“Vi kan jobbe forebyggende, trene forelesere som kan ta tak i saker, diskutere, men samtidig må vi sette grenser. Hvem henviser man seg til? Det trengs et nettverk, noen normer, vi kan ikke late som at problemet ikke eksisterer”*, sier Isaksen.

Samtlige informanter er skeptiske til en innføring av et liknende type tiltak/strategi som Prevent i Norge. Informantene hevder et slikt tiltak vil bryte med flere av UH-sektorens grunnverdier, og noen informanter sier at et slikt tiltak i verste fall kan virke stigmatiserende og virke mot sin hensikt. Gule mener at et tiltak som Prevent ikke er nødvendig i Norge. De personene som har vært radikalisererte i Norge har ikkje hatt en tendens til å ha høy utdanning. Gule fremhever også at det ikke er forbudt å ha meninger. Ifølge Gule er det verste med Prevent den lovpålagte plikten til å rapportere dersom noen tror noen kommer til å bli ekstremister. Røed sier også at et program som Prevent kan ha motsatt effekt enn hva vi ønsker, Prevent kan skape fronter og sette folk i bås. Bø er også skeptisk til et type tiltak som Prevent, og sier at UH-sektoren ikke burde være “politi”. Han ønsker ikke at universitetene skal være et område for overvåkning eller angivere. Bjørgo sier at det ikke er ønskelig å jobbe på et operativt nivå, med å hanke inn enkeltindivider. De samme holdningen kom også fram ved Beredskapskonferansen 2018, hvor flere av foredragsholderne var skeptiske til å iverksette “kontrollerende” tiltak. Selv om Prevent strategien er mye omdiskutert og samtlige av informantene er skeptiske til å innføre en slik strategi i Norge påpeker noen informanter at Prevent-strategien ikke er så ille som det kanskje kan virke, og at strategien har blitt justert slik at den i dag fremkommer som “mykere” enn tidligere. Gule sier at Prevent-programmet heldigvis ikke er så negativt som det har blitt fremstilt i mediene. Og det er ikke veldig mange som blir rapportert. Dessuten er det heller ikke så mange som blir vidererapportert til Channel-programmet, under 1000 i året ser det ut til.

5.4 Lærerens rolle, meldeplikt og regelverk

Vi spurte våre informanter noen spørsmål om lærernes rolle i forebyggingsarbeidet og om lærerne skal ha et spesielt ansvar for å melde ifra ved bekymring. Flere av våre informanter sier at de ansatte i UH-sektoren først og fremst skal undervise og forske. Flere av informantene mener at lærere ikke bør ha en lovpålagt rolle i forhold til å melde ifra. Røed sier; *“Tror vi skal holde oss til å skape gode miljø på universitetene - og bidra positivt på den måten, dette er noe studentskipnaden og studentorganisasjonene jobber med kontinuerlig. Men man kan ha noen policies eller retningslinjer rundt hva man skal gjøre som foreleser, og hvem man skal kontakte hvis det oppstår en utfordring. Da vil det være viktig å vite hvem man kan ta kontakt med og hvor en eventuelt skal melde fra”*. Men flere informanter legger også til at lærerne også burde ha mer kjennskap til andre ting enn kun det faglige, som for eksempel klassemiljø og hvordan elevene har det. Bø sier at lærerne først og fremst skal prioritere rollen som en god underviser, som inkluderer studentene og sørger for at de trives og føler tillit i veiledningssituasjoner. *“Man skal kanskje ikke være så opptatt av forebygging av radikaliserings direkte, men ha fokus på å åpne diskusjoner og vise/fremme toleranse for meninger”*, sier Bø. Isaksen sier i sin tale at; *noe av det viktigste vi kan gjøre i kampen mot ekstremisme og radikaliserings, er å skape og støtte modige undervisere som er rustet for oppgaven. Som kan ta tak i konflikter og uenigheter mellom elevene og studentene. Som skaper et klima hvor man kan diskutere og være uenig. Som evner å sette grenser.*

Gule sier at lærere kan ha kunnskap og kjennskap til enkeltpersoners historikk og familiebakgrunn, dette er viktig for å vite hvem som kan være sårbare. Gule hevder at en tillitsrelasjon er viktig, og at man må kjenne studenter dersom man skal kunne oppdage noe eller ha innflytelse på dem. Flere av informantene påpeker at et slikt forhold mellom lærer og elev forekommer sjeldnere i høyere utdanning. Lærernes rolle i dette arbeidet kan være problematisk i UH-sektoren, fordi oppfølgingen ikke er lik som på barne og ungdomsskolen. Lærerne kan ha mange elever som de aldri møter personlig, forelesningene kan for eksempel gå **over nett**. Samtidig har gjerne en foreleser flere hundre elever. Det er også snakk om voksne individer som har ansvar for egen læring. Forholdet mellom lærer og elev vil dermed i UH-sektoren ofte være mer distansert, og man har derfor andre rammebetingelser for å arbeide med radikaliserings-problematikken enn på lavere trinn.

Heien hevder at det er viktig at lærerne vet hvordan de skal forholde seg til utfordringer dersom de skulle oppstå, og hva de eventuelt skal se etter. Da blir det også lettere å fange opp ting. Bø sier også at det kunne vært bedre retningslinjer for hva man skal gjøre hvis man har en bekymring. Bø sier vi har generelt i Norge mer enn nok regler, så kanskje det blir mer aktuelt å snakke om anbefalinger, eller retningslinjer ved bekymring. Hvordan gå frem hvis du er bekymret. Heien viser til nettsiden *krise/uis* hvor man kan melde ifra ved bekymring. *Sikresiden.no* blir også nevnt som en informasjonsnettside som er under utvikling i UH sektoren.

Bjørgo sier at ved helt spesielle situasjoner hvor en student utviser en adferd som gir grunn til å tro at det noe alvorlig på gang, så mener han at det er riktig å melde ifra. Bjørgo og flere andre informanter påpeker at det eksisterer en allmenn meldeplikt som gjelder for alle samfunnsborgere. Dersom man har mistanke om noe som kan være en reell trussel, er man i Norge pliktig til å melde ifra (Avvergingsplikten). Bjørgo mener at det ikke burde være en ekstra pålagt oppgave for skolesystemet, slik det er i England. Det kan virke som at de som er beredskapsansvarlige har et større fokus på viktigheten av å melde ifra enn de som forsker eller underviser. Heinecke påpeker at det er foreleserne som (til en viss grad) har daglig kontakt med elevene, og skal man oppdage abnormal oppførsel er det foreleserne som blir "førstelinjen". Heinecke og Heien er opptatt av at det bør være en lavere terskel for å melde ifra dersom man er bekymret for noen. Heinecke sier at det er bedre å melde ifra en gang for mye enn en gang for lite. Han sier det er ønskelig å få beskjed hvis noen sliter. Heinecke sier at lærerne ikke skal måtte ta en avgjørelse om videre handling, men at det er viktig at dersom noe er bekymringsverdig at det blir meldt. Så kan spesialister ta en videre vurdering på om det er et reelt problem. Heinecke sier at slik han opplever det i dag, så er terskelen for å melde ifra ganske høy. Men selv om man skal melde fra ved bekymring, påpeker Heinecke og samtlige av informantene sier at de ikke ønsker en angiverkultur. Flere av informantene sier som sagt at det skal være stor takhøyde for meninger, men at trusler og vold skal være uakseptabelt, og grunnlag for å melde i fra. Heien sier det er viktig å melde ifra dersom noen trues, ingen skal føle seg utrygge på uis. Heinecke sier at det kanskje burde vært noen retningslinjer også for hva man skal se etter på universitetet. Noen kjennetegn ville nok vært vesentlig for foreleserne å få kjennskap til. På Beredskapskonferansen snakket Kai Steffen Østensen (tidligere lederen av Studentorganisasjonen i Agder) om kunnskapsbasert varsling. Han hevder det at for å varsle må man ha kunnskap om fenomenet, man må vite hva man skal se etter. Dersom man ikke har

kunnskap så kan det forekomme misoppfattelser som kan føre til at elever blir feildømt og stigmatisert.

5.5 Sikkerhetskultur og kommunikasjon

Noen av informantene våre hevder at sikkerhetskulturen i UH-sektoren er så og si “ikke eksisterende”. Heien og Heinecke taler for å en økt sikkerhetsbevissthet blant både lærere og studenter. Ifølge Heien kan slik kulturendring ta lang tid. Han hevder at en del av forebyggingsarbeidet handler om å få lærere og elever til å erkjenne risiko. Heien mener at risikoerkjennelsen i forhold til voldelig ekstremisme må opp. Øvelser, kunnskapsdeling og kommunikasjon er en viktig del av dette arbeidet. Etter opprettelsen av Beredskapsrådet i 2017 har forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme fått et økt fokus i UH-sektoren. På Beredskapskonferansen sier Rektor på UiS, Marit Boyesen, at dette er et fenomen vi må være bevisst og oppmerksomme på.

Flere informanter viser til at kunnskapen og tiltak som allerede eksisterer må formidles for at det skal ha effekt. *“Hvis ikke kunnskapen som eksisterer formidles er den ikke mye verdt, sier Heinecke. Noen informanter nevner for eksempel varslingssider og sikresiden.no. Her ligger det kunnskap både om hvor og hvordan man varsler, samt kunnskap om forebygging av forebygging og hvordan å handle dersom det skulle oppstå voldelige situasjoner. Men det ligger ingen forebyggende verdi i dette dersom det ikke formidles og tas i bruk, sier Heien. Ifølge Bø og Heien kunne det også vært aktuelt å legge inn et eget punkt om radikaliserings og voldelig ekstremisme på sikresiden.no. Heien jobber med å spre kunnskap og informasjon til de instituttene som ønsker å møte han. Heien påpeker også hvor viktig kommunikasjon er i denne sammenhengen; “Uten god kommunikasjon kommer en ingen vei. Det er så mange målgrupper, og kommunikasjonen må skreddersys - de som jobber med forebygging kommer ingen vei hvis informasjonen ikke kommer ut”. I tillegg må tiltak som iverksettes også oppleves som meningsfulle dersom de skal være effektive, sier Heien. Han sier at; *Folk vil ha begrunnet sikkerhet. Ingen vil ha ubegrunnet sikkerhet”.**

5.6 Sikringstiltak

Flere av informantene våre ønsker sikring på lavest mulig nivå i UH-sektoren. De påpeker at noen sikringstiltak kan være nødvendige, men det må tas rasjonelle beslutninger i forhold slike tiltak og at de må være godt begrunnet. Heien påpeker at dersom man skal iverksette sikringstiltak så må det begrunnes. Heien sier at; *“Vi vet som regel ikke hvilken effekt slike*

tiltak vil ha, vi må ha begrunnelse for sikringstiltak. Ta for eksempel politi med våpen, hva vet man om effekten? Og skaper det en følelse av trygghet, eller utrygghet?”. Bø mener at en kan vurdere om enkelte sikringstiltak kan være nødvendige, men sier også, som Heien, at slike tiltak isåfall bør være basert på forskning eller grundig begrunnet. Flere av informantene sier også at nødvendigheten av slike tiltak må vurderes i forhold til trusselbildet. *“Hva er fornuftig, og hvor langt skal frykten styre oss?”*, sa Bjørgo på Beredskapskonferansen 2018.

Ifølge Gule skal alle universiteter og høyskoler ha en viss form for beredskap. Men dersom man skal ha beredskapstiltak for å forhindre et terrorangrep, må man tro at det er mulighet for en slik hendelse. Flere av informantene sier at tiltak ofte blir iverksatt etter en hendelse, da blir det ofte satt i gang “panikktiltak” eller tiltak for å vise handlekraft. Bjørgo er skeptisk til å securitisere UH-sektoren for mye. Han sier at det finnes noe som må gjøres, men at en av verdiene til sektoren er at vi skal være åpne. Han ønsker derfor en securitiseringen på et lavest mulig nivå. Flere av informantene sier også at det ikke alltid er slik at sikkerhetstiltak skaper de barrierene som man ønsker, fordi personer med intensjon om å skade noen kan finne en annen måte å oppnå det på.

Noen av informantene våre nevner at fysiske sikringstiltak kan være aktuelle for UH-sektoren. Dette er tiltak som å sikre utsatte mål; sikre bygg, skuddsikre glass, adgangskontroll, sperringer, vei blokader, o.l. Gule sier at slike sikringstiltak i liten grad legger begrensninger på demokratiet. Gule legger til at slike tiltak må vurderes etter om det er nødvendig ressursbruk. Gule sier det er snakk om prioriteringer av de ressursene en har til rådighet. Det å bygge opp sikringstiltak ved universiteter og høyskoler for å forhindre mennesker med sprengstoff eller skytevåpen ville, ifølge Gule, være urimelig. Han mener slike tiltak ved universiteter og høyskoler vil være unødvendig bruk av ressurser fordi sannsynligheten for en hendelse er minimal. Han sier videre at det vil være mye mer aktuelt å bruke ressurser på å beskytte for eksempel regjeringen, som er mer utsatt. Gule sier at vi trenger rasjonelle begrunnelser for tiltak som iverksettes. Vi må vurdere risiko opp mot tiltak som skal begrense risikoen, og opp mot konsekvenser av selve tiltaket. Det er viktig med kunnskap for å gjøre slike vurderinger, ifølge Gule. Han sier: *“Det kan være ødeleggende for velferden med et terrorangrep, men det kan også være ødeleggende med tiltak mot terror”*.

5.7 Ytringsfrihet i akademia

Samtlige informanter påpeker viktigheten av å ha en stor takhøyde for meninger og ytringer i akademia. Boyesen påpeker at UiS skal ha en autonom rolle i det forebyggende arbeidet, med fokus på ytringsfrihet, demokrati, og fellesskap uten grenser. Ifølge Røed er en viktig del av UH-sektorens oppgave å tilrettelegge for at folk er forskjellige. *“Å tilrettelegge for at folk er forskjellige er en del av UH sektorens oppgave, samt å ha en høy takhøyde for hva folk mener. Det burde ikke være forbudt å mene noe. Men man kan ikke akseptere vold for å oppnå mål.”* Ifølge Bø skal studentene kunne få lov til å si det aller meste, altså sterk vektlegging av ytringsfrihet, organisasjonsfrihet og religionsfrihet, bare begrenset av hva norsk lov ikke tillater. Han mener det bør være stor takhøyde både hos forelesere og blant studentene. Han påpeker samtidig at det kan bli nødvendig å sette grenser eller varsle hvis noen truer noen eller prøver å sabotere forelesninger eller lignende. Det er vanskelig å si på forhånd nøyaktig hvor grensen går, sier Bø. Heinecke er også enig i at det bør være ganske fritt, men at alle former for trusler blir å gå for langt, driver man med det har man oversteget en grense. Han mener også at mobbing og ytringer som ikke nødvendigvis har med det faglige å gjøre, ikke skal aksepteres, men at det bortsett fra dette bør være ganske fritt, så lenge det kan argumenteres for. Heien påpeker også at terskelen for hva som er akseptabelt er nådd når en går over til vold eller trusler, og at det også er dette som er kriteriet for PST. Mæland sier også at ytringsfriheten står høyt i kurs i universitetskulturen, dette er en kjerneverdi. Det er en arena hvor det er lov å si hva en tenker og det skal vi holde fast, sier hun. *“Hvis vi legger munnkurv på dem har vi ihvertfall ikke mulighet til å påvirke til endringer... hvis en ikke åpner seg opp om ekstreme ytringer, kommer det ikke frem i lyset, da kan man heller ikke gjøre noe.”* Mæland sier også at det er en forskjell på meninger og handlinger. Man kan ha meninger om noe, men samtidig ikke handle etter det. Men det er en sammenheng mellom tanker, ord og handlinger. Vi må holde nøye vakt over tankene, det er de som fører til ord, som i neste runde kan føre til handling. Men Mæland tenker at ytringsfriheten til lærerne bør ha sine restriksjoner. Når en er ansatt ved et universitet, så har en et visst verdigrunnlag en må forholde seg til. Da er du ansatt og forpliktet til det. Jonas Strisland vektlegger også viktigheten av akademisk frihet. Strisland sier: *“Man skal ha stort rom for meninger i akademia. Man skal ha ytringsfrihet i forelesningssalen, ting blir ikke bedre av å gjemme vekk. En foreleser skal kunne ha mulighet til å snakke om ting som skjer”*.

Heinecke mener det muligens burde vært høyere grad for aksept for ytringer i akademien enn for befolkningen generelt; *Det er lov til å teste grenser i akademien, det er lov å stille spørsmål og trekke på grenser, synes jeg*". På spørsmålet om det skal være høyere grad av aksept for hatefulle ytringer i akademien enn for resten av befolkningen reagerer både Gule og Bjørge på formuleringen av spørsmålet. Bjørge sier: *"Aksept er et litt rart ord her. Det skal ikke være aksept for hatefulle ytringer. Man kan også stille spørsmålstegn til hva som er hatefullt? Det kan være ulik grad av ytterliggående ytringer. Man kan godt si ting som er ganske ytterliggående, men som ikke nødvendigvis er hatefullt"*. Spørsmålet er ifølge Bjørge hvordan man møter ytterliggående holdninger. Å hindre mennesker i å kunne fremme sine synspunkt innenfor universitetets ramme mener Bjørge er svært uheldig. Bjørge sier at man ikke nødvendigvis aksepterer alle ytterliggående holdninger, men at man skal kunne møte dette med saklige argumenter. *"Det er klart at det finnes noen grenser - jeg ville for eksempel ikke invitert inn noen som fremmer vold, eller en person som promoterer rasisme eller benekter holocaust, det er eksempler på temaer som man må legge begrensninger på"*, sier Bjørge.

Gule reagerer også på ordet aksept i denne sammenhengen. Gule beskriver også at det er mange ytterliggående ytringer og holdninger som ikke skal akseptere, men at dette allikevel må møtes med saklige motargumenter. Flere av våre informanter påpeker at akademikere har de samme rettigheter når det kommer til ytringsfrihet som resten av befolkningen. Dette er lovbestemt (§100). Gule sier: *"Alle har de samme rettighetene, ytringsfriheten tilkommer alle mennesker...hvis akademikere uttrykker hatefulle ytringer er de også underlagt norsk lov. Gule legger til at selv om en ytring ikke etter loven vil være straffbar kan den allikevel få konsekvenser. Dette er avhengig av maktposisjon og rolle. Gule kommer med et eksempel: "Kan en prest ytre akkurat hva han/hun vil? Man kan ikke straffe en prest for å si at horeri er lov, men arbeidsgiver kan reagere. Du har et ansvar med å representere arbeidsplassen din. Arbeidsgiver kan komme inn å sier dette ikke er greit. Det er forskjell på hva som er straffbart, og hva som kan få andre konsekvenser."*

5.8 Åpne debatter og dialog med studentene

Samtlige av informantene snakker om viktigheten av åpenhet og dialog ved universiteter og høyskoler, og at ytterliggående ytringer skal møtes med motargumenter og ikke undertrykkes.

Boyesen sa på beredskapskonferansen at; *"Vi må få synspunkt opp i åpne debatter, med diskusjoner og motargument"*. Det fremkommer en felles enighet blant informantene om at

universiteter og høyskoler er institusjoner hvor det skal/bør arrangeres åpne debatter, også om kontroversielle temaer. Flere av informantene sier at det ikke vil være hensiktsmessig å “legge lokk” på og undertrykke slike ytringer, men at det er bedre at meningene kommer ut, slik at det kan argumenteres imot. Heien sier at det skal være åpent på universitetet for alle synspunkt: *“det er jo det som er et universitet”*, sier han. Han har tro på dialog og debatt innen demokratiets grenser. Heinecke hevder også at det er viktig med åpne kontroversielle debatter, men at det også finnes en grense. Han sier; *“Ulike temaer bør kunne diskuteres, men så er det opp til myndighetene å avgjøre sikkerheten på arrangementene, dette får PST eller politiet ta avgjørelser på, men universitetene kan skape åpne rom for diskusjoner”*. Ifølge Bjørge arrangerer UiO åpne debatter om ulike temaer, på de ulike instituttene. Han sier: *“Dette er viktig, ikke fordi vi skal skape et “luftehull”, så de kan “få ut dampen” slik at de ikke blir terrorister, men det gjøres fordi åpne debatter er viktige i UH-sektoren. Dette er en del av formatet til et universitet. Studenter skal få være med å diskutere ting, og det skal være ganske stor takhøyde for hva man kan si”*.

Vi spurte også informantene våre om det kunne vært aktuelt å kurse lærere, slik at man på den måten øker kompetansen om hvordan de eventuelt skal håndtere vanskelige debatter, eller hvordan de skal kunne håndtere situasjoner som kan oppstå. Da sa en av informantene våre: *“Er det fornuftig å sende alle lærerne på UiS på kurs i tilfelle 1 lærer havner i en slik situasjon? Er i så fall veldig ressurskrevende å gjøre noe slikt. Men man må være litt i forkant med å vite hvem man skal ta kontakt med, og ha tenkt gjennom visse tilfeller på forhånd, ha noen planer, men jeg tror ikke det er nødvendig at alle går på kurs”*. Heien sier også at det ikke nødvendigvis er nødvendig å sende alle lærerne på kurs, men de må vite hvor de skal gå, hvor de skal melde ifra, og hva de har av tilgjengelige ressurser rundt seg. Det burde kanskje vært en klarere beredskapsrolle hos lærerne *“Underviser du på UiS er det dette som gjelder”*.

5.9 Forskning og formidling

Flere av våre informanter fremhever viktigheten av at UH-sektoren bidrar med forskning og kunnskapsutvikling. Viktigheten av kunnskap og kunnskapsdeling ble også tatt opp på Beredskapskonferansen, av blant annet Sissel H. Jore og Anne Birgitta Nilsen. Å bidra med forskning om radikaliserings og ekstremisme, og dele og formidle denne kunnskapen ses på som et viktig bidrag til det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Heinecke sier at; *“En av sektorens viktigste oppgaver er å bidra med kunnskap, det er det sektoren er til for”*. Røed sier også at forskning er en del av det forebyggende arbeidet,

forskning og det å dele denne kunnskapen videre. Noen av våre informanter viste i denne sammenheng til forskningssenteret C-REX, hvor Tore Bjørgo er leder. Bjørgo sier også at hovedrollen til UH-sektoren i det forebyggende arbeidet er å utvikle og formidle kunnskap som andre kan ha nytte av. Gule hevder også at en av UH-sektorens fremste oppgave i arbeidet med forebygging er å produsere ny kunnskap. Han sier også at UH-sektoren er ansvarlige for å bidra til et best mulig kunnskapsgrunnlag, slik at samfunnet kan forstå disse utfordringene.

5.10 Inkluderende tiltak

I sin tale på beredskapskonferansen snakket Isaksen om viktigheten av inkludering og fellesskap i utdanningssektoren. Han sier at; *“Utdanningssektoren skal bidra til at vi som bor her føler at vi hører til og hører sammen. Uavhengig av bakgrunn, livssyn, hudfarge, seksuell legning eller utdanning. Dere (UH-sektoren) bidrar til at vi deler et felles verdigrunnlag samtidig som vi respekterer hverandres ulikheter”*. Han sier også at; *Svakheten er at "vilkulturen" ikke alltid er like fremtredende. I det ligger det en sårbarhet. Forskning på ungdom og radikaliserer viser at hvis du ikke føler tilhørighet, anerkjennelse, og at du ikke blir sett og respektert, så kan det være døråpneren til radikaliserer...Som ellers i samfunnet, er det marginalisering og utstøting av enkeltindivider og grupper som bør være i sentrum. Hvordan skaper vi miljøer som tar vare på og ser den enkelte? Dette er en utfordring for hele samfunnet og derfor også for høyskoler og universitet”*.

Samtlige av våre informanter påpeker viktigheten av inkludering og fellesskap blant studenter. Som tidligere nevnt kan lærere i UH-sektoren ofte ha en svak tilknytning til elever. Det vil på grunn av dette også være utfordrende for lærer å være med på å påvirke studentmiljøet. Bø hevder at lektors og forelesers engasjement i å skape et godt og inkluderende studiemiljø vil være prioritert av de aller fleste, men samtidig variere fra lærer til lærer. Det er ikke alle som ønsker å ta på seg det sosiale arbeidet med sine studenter da man allerede har mye annet man skal gjøre, sier Bø. *“Jeg ønsker å legge til rette for å skape et tillitsfullt miljø med stor takhøyde for debatt, men erfaring viser at det er vanskelig å finne de som sliter, altså å inkludere alle de ensomme, sier Bø*. Han sier at studentene og samskipnadene også har en viktig rolle i dette arbeidet, de er viktige bidragsytere i å finne hvem som sliter og trenger hjelp. Østensen (Beredskapskonferansen) sier at det er viktig med samarbeid mellom lærere og studenter. Han sier også at ikke alle kan eller vil bli inkludert, men at vi må legge til rette for arrangementer og møteplasser slik at de som vil ha noe å gå til.

Flere informanter sier at arbeidet med inkludering og fellesskap er tillagt studentorganisasjonene og studentsamskipnaden, og at dette arbeides med kontinuerlig av dem. Strisland viser til viktigheten av å arbeide med inkludering og forebygge utenforskap. Han sier at; *vi vet at ensomhet ikke er bra, og at dette må forebygges. Det er viktig å passe på de menneskene som går på universitetet. Å passe på at de som går der føler seg tilrette, at de finner venner og kjente der, slik at de ikke blir ensomme og alene, noe som man vet kan føre til at man kan få ekstreme holdninger*”.

Samtlige av våre informanter hevder at forebygging av utenforskap og mobbing, ivaretagelse av psykisk helse og liknende tiltak er særdeles viktig for å skape et godt samfunn og forebygge flere uheldige ting i samfunnet. Gule sier: *“Det handler om å skape en bedre verden, og at det vil ha positive effekt på flere områder”*. Gule og Ingrid Lund (Beredskapskonferansen) påpeker at dette er grunnleggende arbeid som begynner allerede i barnehagen. Røed påpeker at man forebygger mye med slike inkluderende tiltak, ikke bare radikaliserings- og ekstremisme. Heien kaller det for multitasking, og sier at alle kampanjer mot mobbing og lignende er veldig god forebygging.

Noen informanter sier imidlertid at man ikke direkte kan si at dette forebygger ekstremisme, men det kan ha den bieffekten. Flere av våre informanter hevder også at man ikke bør fronte slikt arbeid som anti-radikaliseringsarbeid. Bjørgo sier at; *“Dette må begrunnes med at man ønsker å skape gode liv, ikke at man vil forhindre at mennesker blir terrorister*. Bjørgo hevder at dersom man “markerer/fronter” slikt arbeid som anti-radikaliseringsarbeid kan det bli stigmatiserende og kontra-produktivt.

5.10.1 Studentorganisasjonene, studentsamskipnaden og studentprest

Flere av informantene våre sier som tidligere nevnt at studentorganisasjonene og studentsamskipnadenden arbeider kontinuerlig med studentvelferd og ivaretagelse av studenter som har det vanskelig. Det finnes også studentprester som skal ivareta studenter som har det vanskelig. Gule viser til viktigheten av at det eksisterer tilbud som ivaretar studentene når de trenger det. Han sier det vil være viktig å ha instanser ved universitetene som kan hjelpe hvis studenter opplever livskriser eller har det vanskelig. Ifølge Gule har man kunnskap om at vanskelige livshendelser eller situasjoner i noen tilfeller kan være begynnelsen på en radikaliseringsprosess (ekstremiseringsprosess). Å bygge ut et støtteapparat for studenter som sliter, uansett hva de sliter med, vil være hensiktsmessig, sier Gule. Studentprest Leni Mæland

sier også at det er viktig å hjelpe mennesker som er i livskriser eller identitetskriser. Hun sier at: *“ensomhet er farlig og ødeleggende, det bryter ned mennesker”*. Hun har erfart at det ofte hjelper å åpne seg om de områdene som er tabubelagt, det som kan være vanskelig å snakke om. *“Mange går her fra med lettere skuldre, det er kraft i det å dele”*, sier Mæland. Mæland sier at som Studentprest møter hun en del studenter som ikke andre fanger opp, og at mange oppsøker henne. *“Studentpresten skal være et lavterskeltilbud. Her kan man bare komme å banke på døren”*, sier Mæland. Hun har snakket med personer som har ekstreme meninger som oppsøker henne. Mæland er opptatt av hva som ligger bak, hvorfor har det blitt sånn? Mæland er opptatt av å endre fordommer og sier at kunnskapsspredning om andre kulturer og mangfolds-forståelse er viktig. Dette jobbes det med på UiS.

Styreleder i Studentsamshipnaden i Stavanger, Charlotte Søyland fortalte på Beredskapskonferansen at det finnes flere tilbud for studentene ved UiS. Det finnes mestringskurs, uformelle møteplasser, barnehage, hyggelige fellesrom i studentboligene, mental matpakke (temabaserte samlinger), treningssenter. Hun opplyser også at det finnes også psykologer, helsesøster, studenttelefon (anonymt) og studentprest. Søyland sier at selv om det finnes flere tilbud, så er noe av utfordringen den store studentmassen. Det er vanskelig å fange opp alle, og man kan heller ikke tvinge folk til å søke den hjelpen som finnes, ifølge Søyland.

Flere av informantene fremhever at man bør ha tiltak som inkluderer flest mulig elever, og ikke ekskludere elever. Mange er kritiske til arrangement som fadderuken, fordi alkohol er en så stor del av arrangementet, og dette ekskluderer en del elever, spesielt noen av de utenlandske studentene. Flere av våre informanter mener det er viktig å tilrettelegge for det kulturelle mangfoldet man har på universitetene, både med alkoholfrie arrangementer og ulike andre typer arrangementer. Mæland sier at flere kan nok få en forakt mot en slik drikkekultur som eksisterer på fadderuken. Heien sier at vi burde tenke på hvordan arrangementer for studentene organiseres. Han sier at; *“Noen drikker ikke for eksempel, på grunn av religion eller andre grunner, er slike arrangement da inkluderende? For noen kanskje, men det kan virke motsatt for andre. Vi har mye å lære av egen adferd, kanskje vi må endre litt på oss selv for å bli mer inkluderende?”*. Mæland påpeker at det har blitt gjort noen tiltak for at fadderuken skal bli mer inkluderende. Hun sier at det i år ikke skal være lov for de som er faddere å drikke, de er på jobb. Det har også blitt ordnet slik at alle har fadderuken samtidig, tidligere år har de internasjonale studentene hatt fadderuke 1 uke før de andre studentene, sier Mæland.

5.10.2 Studiegrupper

At elevene deles inn i grupper med ulike bakgrunn kan ha en positiv innvirkning på utenforskap og forståelse av kultur og mangfold, sier Mæland. Hun nevner at dette er noe hun savner i Norge. *Å lære av fellesskapet, hvor folk er ulike fra oss selv, dette er mer usynlig i det Norske systemet enn i land som for eksempel England og USA.* Da hun selv var student i USA hadde de “pear groups” hvor hun tilbrakte 1 år i en gruppe med mennesker fra ulike kulturer og land. Disse menneskene var nødt til å bli kjent med hverandre, hele tankegangen var å sette sammen så forskjellige grupper som mulig. *Hvordan kommer dette mangfoldet til uttrykk på universitetene i Norge?*, spør Mæland. Hun sier videre at hvis du kjenner noen fra en kultur, så snakker en gjerne annerledes om den kulturen etterhvert som man blir kjent med vedkommende og deres kultur. Dette går begge veier påpeker Mæland. Hun ser også hvor mangelfull integrering kan være på grunn av språk, og sier at det kunne vært aktuelt å ha flere samlinger og lignende på Engelsk, slik at flere kan delta og forstå. Slike endringer mener hun kan bidra til at studentene får et mer positivt inntrykk av andre kulturer og land. Det kan ha store positive ringvirkninger, mener Mæland. Østensen snakket også om gruppearbeid på Beredskapskonferansen. Han hevder at gruppearbeid bør settes sammen av lærere, da det vil kunne hindre at noen faller utenfor.

5.11 Normdannende tiltak

Det er enighet blant våre informanten om at det å lære elever kritisk tenkning og opplæring i demokratiske verdier er en viktig del av forebyggingsarbeidet. Bjørge påpeker at UH-sektorens oppgave er å gi alle allmennkunnskap og opplære til kritisk tenkning, han sier at dette er i seg selv en vaksine mot ekstremisme. Han sier at normdannelse er en form for primærforebygging, som handler om å gi kunnskap. Han sier at tiltak som handler om å bygge allmenne holdninger, forståelse av menneskeverd åpenbart er en primæroppgave for skolevesenet fra grunn til topp. Han påpeker at dette arbeidet er noe annet enn det å prøve å oppdage de som er i faresonen. Gule sier også at det er viktig å lære elever å tenke kritisk og vitenskapelig for å forebygge deskriptiv ekstremisme. Han sier at vi også må ha bedre skolering i menneskerettigheter for å “vaksinere” mennesker mot normativ ekstremisme. Mæland hevder også at vi kan lære mer om demokratiske verdier og etikk i UH-sektoren. Hun sier: *“Vi er med på å utdanne morgendagens borgere, så det er viktig å ha en tanke om hva slags samfunn vi ønsker å være med å skape.. Det kunne vært mulig å ha profesjonsetikk innenfor de ulike utdanningene, og integrere dette på skolen. Da kan elevene få reflektert over hvilke verdier som er viktige. Dette*

bør ikke bare være redusert til for eksempel sykepleien, men også andre utdannelser. Dette kan staten/skolene legge til rette for". Mæland sier vi må forstå undervisning som dannelse, og at vi må forstå dette som mer enn bare kunnskapsutveksling. Hun påpeker viktigheten av å utdanne tenkende kritiske mennesker. Mæland påpeker samtidig at det er et klart skille mellom grunnskole og universiteter og høyskoler, da studenter ved universiteter og høyskoler er voksne mennesker.

Flere av informantene er positive til å øke lærernes kompetanse på andre områder enn kun det faglige, som for eksempel økt kunnskap om demokratiske verdier, menneskerettigheter, flerkulturelle forhold o.l. Flere av våre informanter sier at det kunne vært aktuelt å legge inn mer slik kunnskap i lærerutdannelsen.

Vi spurte våre informanter om tiltak som allerede eksisterer i grunnskolen og på videregående skole som for eksempel Dembra og Flexid kan overføres til UH-sektoren. Gule sier at Dembra og andre tiltak for å styrke respekten for menneskeverd kan være viktige tiltak, han legger til at: *"Opplæring i dette hører til i grunnskolen, mens på universiteter og høyskoler skal det forskes og formidles gjennom forelesning og kunnskapsproduksjon"*. Flere av informantene våre visste ikke hva Dembra eller Flexid var. Men samtlige informanter er positive til å bygge videre på tiltak som allerede eksisterer. Noen av informantene våre påpeker imidlertid forskjellen mellom UH-sektoren og lavere trinn, og sier at eksisterende tiltak må tilpasses sektoren.

5.12 Hvordan kan UH-sektoren innføre effektive forebyggingstiltak når det eksisterer lite forskning å bygge tiltakene på?

Flere av informantene sier at valg av innføring av antiterroriltak ofte blir politiske og verdimessige spørsmål. Fordi effekten av tiltak ofte er vanskelige å måle må vi ta valg ut ifra verdier og hvilket samfunn vi ønsker å være. Skal vi bruke mest ressurser på forebyggende tiltak for å hindre utenforskap o.l for eksempel, eller skal vi prioritere sikringstiltak? Bø sier det er mulig å sette i gang forebyggende tiltak, men man vet bare ikke om de er effektive, det er vanskelig å måle. Men proaktivt arbeid er allikevel viktig, ifølge Bø. Bø sier også at vi kanskje må akseptere at vi lever med en viss risiko. Han sier: *"Vi ønsker å være et åpent og fritt samfunn, men vi vet at dette også gjør det til et sårbart samfunn. Hvis noen ønsker å skade oss, må vi til en viss grad akseptere det. Dersom det går over til at det ikke er akseptabelt lenger, må vi kanskje justere verdiene våre"*. Noen informanter påpeker at vi i tillegg til å foreta verdivurderinger også må ta kost-nytte vurderinger, for å finne ut hvilke tiltak som kan være

aktuelle å iverksette. På Beredskapskonferansen sa Jore at vi i Norge ikke har så mye erfaring med terrorisme som andre land, det har derfor heller ikke vært like stort fokus på antiterroriltak her. Hun sier at tiltak som iverksettes bør stå i forhold til truslene. Flere av informantene hevder også at det er hensiktsmessig med en faglig begrunnelse for tiltak som iverksettes. De påpeker det at tiltak ofte blir iverksatt etter en hendelse har inntruffet, da kan tiltakene ofte bli lite gjennomtenkte og ikke alltid like produktive.

5.13 Samarbeid mellom aktører i det forebyggende arbeidet

Flere av informantene vår viser til samarbeid og kunnskapsdeling mellom ulike aktører som sentralt i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Skretting sier at; *Det nytter ikke å ha masse tiltak i mange forskjellige etater, mange forskjellige organisasjoner, som ikke snakker sammen, dette kan i verste fall virke mot sin hensikt. Man har gjerne de samme målene, men drar i ulike retninger, så hvorfor ikke samarbeide bedre? Det er viktig at alle snakker sammen og drar i samme retning.* Men det er vanskelig å argumentere for slik ressursbruk sier Skretting, fordi man ser ikke behovet før noe har gått galt, før man har “tråd skjævt”.

Heien viser også til viktigheten av godt samarbeid mellom ulike aktører, og bruker PST som eksempel; *“Vi har antakelser, de har erfaring, slikt samarbeid er viktig. Det er viktig å dele informasjon, dette kombinert med økt kunnskap, som senteret til Tore Bjørge for eksempel, er veldig viktig forebyggende arbeid. Å dele erfaring er svært viktig. Å utfylle hverandre med kunnskapsdeling”.*

Isaksen viser også til viktigheten av samarbeid og kunnskapsdeling. Han sier i sin tale på Beredskapskonferansen at; *“Det er en verdi i å dele erfaringer og resultater. Slik må det også fungere i det forebyggende arbeidet. Det er også tanken bak at vi har opprettet et råd for samfunnssikkerhet og beredskap. Det er deltakere fra universiteter, høyskoler, fagskoler, folkehøgskoler og studentsamskipnader. Hensikten er å ha et forum for erfaringsutveksling og kunnskapsdeling. Det skal styrke og samordne arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap ved utdanningsinstitusjonene. Rådet skal lage tiltak for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme innenfor høyere utdanning”.* Noen av informantene våre mener at det er stort forbedringspotensiale i forhold til UH-sektorens samarbeid med andre aktører. Bø sier at det lokale samarbeidet er noe det skal jobbes videre med frem i tid av beredskapsrådet. Han mener at UH-sektoren kan ha mye å lære av for eksempel kommunene. Heien fra UiS, sier på den

annen side at han har god kommunikasjon med både kommunen, PST og politiet, og mener personlig at de er lette å ta kontakt med, men han sier også at han ikke har noe kunnskap om det overordnede samarbeidet.

5.14 Oppsummering

Flere av våre informanter sier at begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme er problematiske og sammenkoblede begreper. Flere informanternes forståelse av radikaliserings og (voldelig) ekstremisme sammenfaller med regjeringens definisjon. Det påpekes også at det er viktig å skille mellom det å være radikal og det å være radikalisert. Dette er to svært ulike ting, ifølge informantene. Noen informanter (forskere på tematikken) er derimot mer kritiske til regjeringens definisjoner av begrepene. Samtlige informanter beskriver at terrorisme handler om å spre frykt. Flere av informantene sier at det nok hadde vært enklere å arbeide med forebygging med en felles enighet omkring definisjon av disse begrepene. Informantene tror imidlertid ikke dette lar seg gjøre. Dette er fenomener i stadig endring som har ulik betydning for ulike aktører og i ulike deler av verden. Det påpekes likevel at det er viktig med presise og sakssvarende definisjoner av disse fenomenene.

UH-sektorens rolle med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme er forholdsvis ny, og det er enda ganske uklart hvordan sektoren skal utøve denne rollen. Det fremkommer en enighet blant samtlige av våre informanter og flere foredragsholdere på Beredskapskonferansen at UH-sektoren ikke bør ha noen kontrollerende rolle i det forebyggende arbeidet. Flere informanter redder for at det da kan oppstå en overvåkningskultur, noe som kan virke mot sin hensikt. Det sies at tiltak som iverksettes ikke bør gå på bekostning av de verdiene vi prøver å beskytte. Flere informanter viser til ytringsfrihet og akademisk frihet som kjerneverdier ved universiteter og høyskoler. Det skal være høy toleranse for hva studenter skal kunne si og mene. Åpne debatter og dialog er også viktig i UH-sektoren. Det sies av flere informanter og (og foredragsholdere på Beredskapskonferansen) at ytterliggående ytringer bør ikke undertrykkes men møtes med motargumenter. Flere informanter sier også at det å være radikal ofte blir sett på som positivt ved universiteter og høyskoler. Man skal kunne være kritisk til "makten".

Flere informanter er også skeptiske til at lærere skal tillegges en lovpålagt rolle i forhold til å melde fra ved bekymring. Det er ikke ønskelig med en angiverkultur i sektoren. Flere

informanter påpeker også dersom lærere skal kunne se etter tegn på radikaliseringsbør det eksistere et tillitsforhold mellom lærer og studenter. Et slik forhold forekommer relativt sjelden i høyere utdanning. Flere informanter påpeker imidlertid viktigheten av å melde fra ved "reell" bekymring. De sier at det bør meldes fra ved vold, trusler, alvorlig bekymring for radikaliserings og ved tilfeller som går under avvergingsplikten. Noen informanter sier at det kunne vært behov for noen retningslinjer i forhold til å melde ifra. Noen informanter er også opptatt av at sikkerhetskulturen i UH-sektoren må bedres. De hevder at tiltak må oppleves som meningsfulle for å være effektive.

Flere informanter sier at fordi effekten av antiterroriltak er vanskelig å måle blir ofte innføring av antiterroriltak politiske og verdimeslige spørsmål. Det blir også et spørsmål omkring hvor vi velger å sette inn de ressursene vi har til rådighet. Samtlige informanter er positive til at UH-sektoren kan jobbe med forebygging på en generell basis. Sektoren kan fokusere på å fremme et godt studentmiljø som ivaretar et mangfold av studenter. UH-sektoren kan jobbe med: inkludering og studentvelferd, normdannelse, forskning og formidling, og ha et effektivt samarbeid med andre relevante aktører i det forebyggende arbeidet. Det påpekes at deling av kunnskap må være regelen ikke unntaket. I tillegg kan det også være aktuelt å innføre noen sikringstiltak på campus, men dette må vurderes av fagfolk i forhold til trusselbildet, forskning og kost-nytte vurderinger. Flere informanter ønsker sikring på lavest mulig nivå.

6. Drøfting

I dette kapitlet vil vi drøfte de empiriske funnene opp mot informasjon lagt frem i kontekst og teorikapitlet. Vi har valgt å dele kapitlet inn følgende punkter; begrepene; radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme, dilemmaer ved det forebyggende arbeidet i UH-sektoren, lærernes/ forelesernes rolle i det forebyggende arbeidet, aktuelle forebyggende tiltak og UH-sektorens samarbeid med andre aktører.

6.1 Begrepene: radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme

Dersom man skal jobbe effektivt med å forebygge radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme, vil det være sentralt å ha sakssvarende definisjoner av disse begrepene. Dette kan, som Gule påpeker, hjelpe oss med å forstå og få grep om virkeligheten. Flere forskere hevder som nevnt at disse begrepene er omstridte og problematiske, blant annet fordi de i betydelig grad er politiserte og bærer med seg normative vurderinger. Det er også begreper som er sammenkoblet og kan være vanskelige å skille fra hverandre, slik flere av informantene våre påpeker.

Flere forskere er som sagt kritiske til radikaliseringsbegrepet fordi det fremhever det å være radikal som noe negativt, samtidig brukes det også alt for vidt og utydelig (Gule, Bjørgo & Gjelsvik, Jensen). Gule sier som nevnt at uttrykket radikaliserings- er upresist og ikke forenelig med fenomenet det søker å beskrive. Flere av våre informanter påpeker også at det å være radikal ikke trenger å være noe negativt, men at det derimot kan være positivt, spesielt ved universiteter og høyskoler, hvor ytringsfrihet og kritisk tenking er svært viktige verdier. Når man bruker ordet radikaliserings- til å beskrive en prosess hvor man i økende grad aksepterer vold, bruker man ordet radikal i en negativ sammenheng. Dette vil muligens ikke være hensiktsmessig når kritisk tenking og det å være radikal blir sett på som viktig både i UH-sektoren og det norske samfunnet generelt. Kritisk tenking blir også sett på som et motmiddel mot radikaliserings-.

Gule er også kritiske til regjeringen og PSTs definisjon av radikaliserings-. Han hevder at definisjonen er uklar, fordi definisjonen ikke inneholder noen avgrensninger mot legitim eller lovlig bruk av vold, samtidig har den også en underforstått kobling mellom "radikal" og "vold". Slik Gule forklarer er ikke regjeringens definisjon sakssvarende. Vi ser at Gules uttrykk *ekstremisering* blir et mer forklarende, entydig og samsvarende uttrykk for det fenomenet som regjeringen søker å definere. Allikevel ser vi at det kan være utfordringer med å innføre et helt

nytt uttrykk når radikaliseringsbegrepet brukes internasjonalt. Da bør man muligens få gjennomslag for dette internasjonalt. Bjørge og Skretting påpeker at fordi radikaliseringsbegrepet har etablert seg så sterkt i samfunnsdebatten (også internasjonalt), må også forskere forholde seg til begrepet, men da også på en mer presis måte. Det kan også tyde på at det er behov for en mer presis definisjon av radikaliseringsbegrepet fra regjeringens side, dersom definisjonen skal være sakssvarende.

Det er også en del uklarheter knyttet til ekstremismebegrepet. Hva er egentlig en ekstremist? Handler ekstremisme om ytterliggående meninger/ytringer eller handler det om aksept av vold og voldsutøvelse? Informasjon fra våre informanter kan tyde på at det er et uklart skille mellom ekstremisme og voldelig ekstremisme. Gule og Bjørge sine skiller hjelper oss å skille dette og gjøre det mer forståelig. Gule mener som tidligere nevnt at ekstremisme handler om viljen til å sette menneskerettigheter, menneskeverd og demokratiske prinsipper til side for å fremme ekstreme posisjoner og ekstreme standpunkter. På grunn av kompleksiteten av dette fenomenet kan det være vanskelig å la seg forklare bare gjennom ekstremismebegrepet. Men man kan muligens oppnå en større klarhet, og bedre grep om fenomenet dersom man skiller ulike former for ekstremisme, slik Gule og Bjørge gjør. Gule skiller som tidligere nevnt mellom normativ (avvikende moralske og etiske oppfatninger) og deskriptiv (avvikende virkelighetsoppfatninger) ekstremisme. Han skiller også mellom ekstremisme og voldelig ekstremisme. Han sier at dersom man bruker vold for å oppnå et mål, med bakgrunn i en ekstremistisk posisjon, er man en *voldelig ekstremist*. Bjørge skiller mellom endringer i verdier og holdninger og endringer i atferd (deltakelse). Dette skillet viser også at ekstremisme ikke nødvendigvis trenger å være knyttet til voldsutøvelse. Det er som Bjørge & Gjelsvik sier, et viktig og veletablert funn at det er en *løs* sammenheng mellom holdningsendring og atferdsendring (Bjørge & Gjelsvik 2015:17). Man kan være ekstremist uten å ha begått voldelige handlinger. Man kan også være ekstremist og voldelig ekstremist med bakgrunn i flere ulike ekstreme posisjoner, i forhold til slik Gule forklarer ekstremismefenomenet.

Som nevnt er også terrorisme et omstridt og politisert begrep. Det eksisterer hundre definisjoner av begrepet, men ingen allment aksepterte (Jore, Schmid). Dette er, som radikaliseringsbegrepet, også et begrep som krever mer klarhet og presisjon i sin definisjon. Terrorisme ses som vanskelig å definere blant annet fordi det overlapper med andre fenomener av politisk vold, fenomenet er i stadig endring og det defineres ulikt av ulike aktører. Konseptet om terrorisme har også en iboende subjektivitet, som Jore sier. Bjørge &

Gjelsvik (2015) hevder imidlertid at det er relativt stor enighet om hva som er kjernen i fenomenet terrorisme.

Samtlige av våre informanter hevder at terrorisme handler om å spre frykt. Gule hevder som nevnt at terrorisme ikke bare er knyttet til politiske eller religiøse mål, men at terrorisme handler om å bruke frykt for å oppnå et hvilket som helst mål. Som ved ekstremismebegrepet vil det muligens også hjelpe til å få en økt forståelse av hva terrorisme er ved å presisere hvilken type terrorisme man snakker om. Gule hevder som tidligere nevnt at man bør skille mellom ulike former for terrorisme, for eksempel; statlig terrorisme, ikke-statlig terrorisme, religiøs terrorisme, terrorismen som mafiaen bruker, osv. Dersom man snakker kun om terrorisme og ikke presiserer hvilken type terrorisme man snakker om kan det fort bli vanskelig og komplekst å definere hva det egentlig er man snakker om.

Både radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme er som nevnt komplekse og sammensatte begreper som vanskelige lar seg definere gjennom enkle definisjoner. Begrepene er som tidligere nevnt tett sammenkoblet og handler i hovedsak om uønskede handlinger og holdninger. Med mer presise og sakssvarende definisjoner, samt dypere avklaringer og skiller kan muligens bidrar med kan gi oss en økt forståelse av disse fenomenene og hva det er vi faktisk snakker om. Samtidig sier flere av våre informanter at det vil være vanskelig og kanskje heller ikke ønskelig å komme frem til en felles enighet omkring definisjon av disse begrepene. Forskere må være kritiske til begreper og definisjoner, og hele tiden søke sakssvarende definisjoner. Det er problematisk med enighet omkring definisjoner av disse begrepene blant annet fordi ulike aktører i samfunnet vi ha ulikt syn på fenomenene, og at fenomenene i stadig endring. Selv om dette er fenomener og begreper i stadig endring, så vil det, som Jore påpeker, være viktig at de forebyggende tiltakene UH-sektoren iverksetter står seg over tid. Dette vil være viktig for å ikke vike mot de prinsippene man prøver å beskytte.

6.2 Dilemmaer ved det forebyggende arbeidet i UH-sektoren

Som Engen et.al. (2016) påpeker vil det i arbeidet med samfunnssikkerhet, og spesielt i forhold til en kompleks trussel som terrorisme, oppstå dilemmaer. Arbeidet med å forebygge radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme innebærer i stor grad vurderinger av moralsk, etisk og politisk karakter. Som tidligere nevnt må fordelene som sikkerheten gir oss alltid vurderes opp mot andre verdier og goder vi setter høyt, som åpenhet, demokrati, personlig frihet og kreativitet.

Regjeringen og politikere ønsker handling, raske svar og effektive tiltak. Dette kan bli utfordrende når man skal forebygge såpass komplekse fenomener som radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. Som Bjørge & Gjelsvik (2015) sier eksisterer det til dels urealistiske forventninger om at forskningen skal komme opp med resultater som viser klart og tydelig hva slags tiltak som virker og hva som ikke virker for å forebygge radikaliserings og ekstremisme. Samtidig som vi som samfunn ønsker og forhindre uønskede handlinger og hendelser som voldelig ekstremisme og terrorisme, bør vi som Burgess og Hammerlin påpeker, samtidig være klar over at det kan være vanskelig å si i hvilken grad rasjonell byråkratisk organisering kan forutse og forhindre disse fenomenene. Burgess og Hammerlin hevder som sagt at prisen for liberalitet, åpenhet og mindre kontroll er at vi må akseptere usikkerhet. Det betyr å være skeptisk til lover og tiltak som begrenser personlig frihet, ytringsfrihet og offentlighet. Hammerlin hevder som tidligere nevnt at det liberale demokratiet som samfunnsmodell setter klare grenser for hvor langt man kan gå i retning av overvåkning og kontroll (Hammerlin, 2012:6).

Som Engen et al (2016) påpeker er samfunnssikkerhet til syvende og sist et spørsmål om hvilke verdier vi ønsker å prioritere. Vi må gjøre vurderinger av hvilket samfunn vi ønsker å være. Skal vi være et samfunn som aksepterer at vi må leve med en viss usikkerhet? Eller skal vi akseptere mer kontroll, og dermed mindre frihet? Problemet er, ifølge Engen et.al. (2016) at disse to verdiene som oftest ikke kan realiseres fullt ut samtidig. Absolutt sikkerhet gir ikke noe rom for frihet, og absolutt frihet gir ingen sikkerhet. Det blir derfor viktig med kritisk tenking omkring fenomenene sikkerhet og risiko, som Engen et.al. (2016) påpeker. De tiltakene vi setter inn for å bekjempe radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme, er ikke bare tiltak, men også viktige vurderinger som viser hvilke verdier som står sterkest i det norske samfunnet. Som Engen et.al. (2016) sier så er flertallet i det norske samfunnet positive til tiltak mot potensielle terrorister, men det er uenighet omkring hvilke virkemidler som skal benyttes. Slike uenigheter kan bare avgjøres ved politikk og offentlig debatt. Håndteringen av 22. juli i Norge viser at Norge er et land der demokrati og det frie ord står sterkt. Som Stoltenberg sa det i sin tale etter hendelsen; “ *Mer åpenhet, mer demokrati. Fasthet og styrke. Det er oss. Det er Norge.* ».

Problemet med å tillegge UH-sektoren og lærere/forelesere et lovbestemt ansvar i forhold til forebygging (slik som Prevent) er at det kan føre til at sektoren påtar seg en “kontrollerende” og rapporterende rolle, noe som kan bli kontraproduktivt og gå ut over andre viktige verdier i

sektoren og samfunnet (ytringsfrihet, kritisk tenking, mangfoldstoleranse, toleranse for ytterpunkter o.l.). Samtlige av våre informanter er skeptiske til at UH-sektoren påtar seg en slik rolle, og påpeker at det skal være svært stor takhøyde for hva man skal kunne si og mene i sektoren. Det påpekes at UH-sektoren ikke er politi og ikke skal drive med meningskontroll. Kritisk tenking og ytringsfrihet er sentrale verdier, som skal fremmes og ikke svekkes, noe som potensielt kan skje (at de svekkes) ved en “kontrollerende” forebyggende tilnærming. Samtidig bør også tiltak som iverksettes stå i forhold til truslene, som Jore sier. Det har ikke vært de store utfordringene i forhold til radikaliserings- og (voldelig) ekstremisme ved norske universiteter og høyskoler. Det er heller ikke, som Engen et.al. (2016) sier, åpenbart at de tiltakene vi setter inn for å bedre sikkerheten, virker etter sin hensikt. Med lite forskning å bygge tiltak på, stor usikkerhet i forhold til effekt og få utfordringer knyttet til radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme i sektoren, vil det være problematisk å iverksette tiltak man vet kan gå på bekostning av andre viktige verdier, som i verste fall bli kontraproduktive. Selv om våre informanter er negative til en lovpålagt rolle som tillegger UH-sektoren en plikt om å rapportere ved mistanke om radikaliserings-, så fremkommer det som viktig blant informantene at det meldes fra ved en “reell” bekymring.

Hvilken rolle skal UH-sektoren ha i det forebyggende arbeidet? Er det mulig å jobbe med disse utfordringene uten at det i for stor grad går utover andre viktige verdier i UH-sektoren og samfunnet? Søråas viser til viktigheten av at skoler får en større forståelse av sin egen rolle i det forebyggende arbeidet, og at dette vil kunne fremme skolene sitt fokus på tematikken (Søråas, 2017:86). Dette vil også være viktig for UH-sektoren. Det fremstår nå ganske uklart hvilken rolle UH-sektoren skal ha i dette arbeidet. Selv om samtlige informanter er samstemte om at UH-sektoren i Norge ikke skal ha en “kontrollerende” rolle, er det derimot ikke sagt at UH-sektoren skal fraskrive seg alt ansvar i forhold til forebygging. Spørsmålet er hvordan sektoren kan forebygge. Hammerlin (2012) hevder at det er avgjørende å velge antiterroriltak som har så lave demokratiske omkostninger som mulig. I vårt teorikapittel og empirikapittel viser flere forskere og informanter seg positive til “myke” tiltak som i liten grad går ut over andre viktige verdier i sektoren og samfunnet. Flere av disse tiltakene kan også ha positiv innvirkning på andre uønskede fenomener i samfunnet. Flere av våre informanter mener at UH-sektoren i hovedsak kan jobbe forebyggende ved å drive med; forskning og formidling som omhandler radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme, ha fokus på normdannende tiltak (som å fremme kritisk tenking, demokratiske verdier og menneskerettigheter). Samt drive med generelle forebyggende tiltak som for eksempel; inkluderende tiltak, tiltak som ivareta

psykisk helse, o.l. Det kan også være aktuelt med enkelte sikringstiltak. Både Hammerlin og noen av våre informanter hevder at å sikre sårbare mål i liten grad vil gå ut over andre viktige demokratiske verdier i samfunnet. Det påpekes samtidig at slike tiltak må vurderes av fagfolk ut ifra trusselbildet og om det er nødvendig. I tillegg kan også kunnskapsbasert varsling være aktuelt. Det må påpekes at UH-sektoren i Norge består av svært ulike skoler. Det må derfor vurderes på hvordan hvert enkelt universitet eller høyskole på best mulig måte kan arbeide med problematikken ut ifra deres forutsetninger.

6.3 Lærernes/forelesernes rolle i forhold til å varsle/melde ifra

Som vi har vist både i teori- (RAN/CERTA) og empiridelen av oppgaven påpekes det av flere at lærerne/forelesere er en viktig del av førstelinjen i utdanningssektoren, og kan være relevante nøkkel-aktører til å plukke opp tegn på radikaliserings på skoler og universiteter/høyskoler. Lærere kan ha kunnskap og kjennskap til enkeltpersoners historikk og familiebakgrunn, dette er viktig for å vite hvem som kan være sårbare. Det fremkommer likevel (både i teori og empiri) at det i UH-sektoren kan være problematisk å tillegge lærere/forelesere en slik rolle. Den begrensede kontakten mellom foreleser og elev i UH-sektoren, noe som fører til en distanse mellom partene, kan gjøre det å tillegge lærerne denne rollen problematisk. Samtidig fremkommer det heller ikke som ønskelig at lærere/forelesere skal være lovpålagte eller pliktige til å melde ifra, fordi det ikke finnes noen klare/håndfaste tegn som kan ses på som "bevis" på at noen er radikalisert, som RAN påpeker. Det kan derfor være enkelt å gjøre feiltolkninger. Noe som kan føre til falske anklagelser, som igjen kan føre til stigmatisering og bli kontraproduktivt.

Samtlige informanter er klare på at det ikke er ønskelig med en angiverkultur i UH-sektoren. Det vil som nevnt kunne gå ut over viktige verdier som for eksempel ytringsfrihet, akademisk frihet, mangfoldstoleranse og toleranse for ytterpunkter. Ytringsfriheten står sterkt både i det norske samfunnet og ved universiteter og høyskoler, noe som også står i lovverket. Det påpekes av flere informanter at ytterligående holdninger og ytringer ikke bør møtes med sanksjoner av foreleserne, men med saklige motargumenter og åpne debatter. RAN fokuserer også på å gå i dialog med studenter. RAN mener at fokuset også bør være på å "se" studentene, og fanger opp sårbare studenter som sliter, slik at de får den hjelpen de trenger. Dersom man allikevel velger å tillegge lærere/forelesere en oppgave om å se etter tegn på radikaliserings blant studenter, vil det være viktig at lærere/forelesere tilegner seg "riktig" kunnskap om fenomenet, slik at det i minst mulig grad forekommer feiltolkninger. En informant kaller dette for kunnskapsbasert

varsling. Selv om det er enighet blant våre informanter om at lærerne ikke skal ha en lovpålagt rolle om å melde ifra fremkommer det allikevel at lærerne har en posisjon til å oppdage og melde ifra. Terskelen skal være høy for hva studenter kan si og/eller mene, men vold, trusler og sterk bekymring for radikaliserings, skal meldes ifra om. Noen informanter påpeker også at å melde ifra ikke bare er et ansvar som tilkommer lærere/forelesere, men også andre studenter/medstudenter. I UH-sektoren har ofte medstudenter bedre kjennskap til andre studenter enn det lærerne/foreleserne har. I tillegg er avvergingsplikten gjeldende for alle.

Det kan være aktuelt for UH-sektoren å ha noen retningslinjer i forhold til å melde ifra. RAN viser til viktigheten av å ha retningslinjer som sier noe om; når man skal melde ifra, hvor man kan melde ifra, hvem snakke med ved bekymring, osv. Det kan være aktuelt med et felles kontaktpunkt som lærere kan henvende seg til for å få råd om hvordan å handle. Det eksisterer flere veiledende dokumenter i fra for eksempel kommuner, men ikke noen spesielt for UH-sektoren. UH-sektoren kan ta utgangspunkt i allerede eksisterende dokumenter og utarbeide sine egne veiledere og retningslinjer.

6.4 Aktuelle forebyggende tiltak i UH-sektoren

UH-sektoren kan som tidligere nevnt bidra i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme på flere ulike måter. Det som er viktig er at de tiltak som benyttes i minst mulig grad går ut over viktige verdier som ytringsfrihet, akademisk frihet, mangfoldstoleranse, og toleranse for ytterpunkter. Det vil også være viktig at de tiltakene som benyttes faktisk virker og ikke er kontraproduktive. Dette kan som tidligere nevnt være vanskelig å måle. I tillegg må det foretas vurderinger av hvor mye ressurser som ses hensiktsmessig å bruke i forhold til forebygging. Tiltak som vi (på bakgrunn av teori og empiri) mener kan være aktuelle i forhold til UH-sektorens forebyggende arbeid er: generelle primærforebyggende tiltak som; generelle inkluderende tiltak og tiltak som ivaretar studentvelferd og psykisk helse, generelle normdannende tiltak. Forskning og formidling, kunnskapsbasert varsling, enkelte sikringstiltak og effektivt samarbeid med andre aktører. Vi vil nedenfor gå gjennom og utdype hvert enkelt tiltak for så å presentere de ulike tiltakene i en bow-tie modell. Noen av våre informanter er også opptatt av risikoerkjennelse og kommunikasjon i UH-sektoren. De hevder at sikkerhetskultur og risikoerkjennelse er så og si ikke eksisterende i UH-sektoren, både blant de ansatte og studenter. For at UH-sektoren skal kunne bidra i det forebyggende arbeidet må det også ligge en risikoerkjennelse og sikkerhetskultur til grunn, ellers kan dette arbeidet bli utfordrende.

6.4.1 Generelle inkluderende tiltak, og tiltak som ivaretar studentvelferd og psykisk helse

Forskning viser som sagt at utenforskap og mangel på tilhørighet kan være en viktig faktor i en radikaliseringsprosess. Dermed kan tiltak for å skape et godt studentmiljø og sikre inkludering bli viktige i forebyggingsarbeidet. Utdanningsinstitusjonene er en aktør som kan være med på å styrke fellesskapsfølelsen, og motvirke utenforskap. Samtlige av våre informanter hevder at utdanningsinstitusjonene og også UH-sektoren her har en viktig rolle. Man skal trives på skolen og føle seg trygg og inkludert. Det hevdes imidlertid at man ikke kan si at slike generelle forebyggende tiltak er direkte forebygging av radikalisering og (voldelig) ekstremisme, men at en “bieffekt” av slike tiltak kan være mindre radikalisering og (voldelig) ekstremisme. Dette er tiltak som stort sett bare har positive ringvirkninger, også på flere felt enn radikaliserings- og ekstremismeforebygging. Slike tiltak kan muligens være med på å skape en bedre verden, ifølge Gule. Det påpekes imidlertid også av noen av våre informanter at slikt inkluderende arbeid ikke bør frontes som forebygging av radikalisering og ekstremisme, fordi det da kan virke stigmatiserende og bli kontraproduktivt. Hammerlin (2012) sier at hovedfokuset i norsk antiterrorarbeid bør ligge på spissede kapasitetstiltak. Hammerlin (2012) snakker lite om mer generelle forebyggende tiltak som er mer positivt anlagt. Når Hammerlin snakker om bredde- og intensjonstiltak snakker han i hovedsak om masseovervåkning. Dersom man skal plassere mer positivt rettede forebyggingstiltak som inkluderende tiltak eller normdannende tiltak (bredde-intensjon) inn i modellen til Hammerlin (se s.39) vil dette bli feilaktig fremstilt. Disse tiltakene vil da, ifølge modellen, ha høye demokratiske kostnader, når de egentlig har lave. Det at Hammerlins modell ikke tar i betraktning slike positive tiltak har muligens med at vi ikke kan si at slike tiltak direkte er forebygging av radikalisering og (voldelig) ekstremisme. Vi ser allikevel slike tiltak for å være svært aktuelle fordi de bidrar til positiv forebygging på mange felt, og ikke har negative demokratiske omkostninger.

UH-sektoren kan forebygge ved å ivareta studentvelferden på flere måter. Legge til rette for arrangementer som inkluderer og ikke ekskluderer elever. For eksempel blir Fadderuken nevnt som et arrangement som kan virke ekskluderende på flere elever, spesielt de internasjonale elevene. Det påpekes at det i hovedsak er studentsamskipnaden og studentorganisasjonene som jobber med inkludering og studentvelferd. Lærere/forelesere kan også engasjere seg i studentmiljøet og bidra med å skape fellesskap og “se” studentene. Selv om denne oppgaven kan være utfordrende for lærere i UH-sektoren, som tidligere nevnt. Noen informanter påpeker også at medstudenter også har en sentral rolle i å være med på å inkludere, “se” hverandre og

bidra til et godt fellesskap. Det vil også være viktig å ivareta det mangfoldet av studenter som går på et universitet eller en høyskole. Isaksen (2018) påpeker viktigheten av å inkludere, og fellesskap uavhengig av bakgrunn, livssyn, hudfarge, seksuell legning eller utdanning. Han sier at UH-sektoren bidrar til at vi deler et felles verdigrunnlag samtidig som vi respekterer hverandres ulikheter. Et tiltak som nevnes er at elevene deles inn i grupper med ulike bakgrunn. Dette vil kunne ha en positiv innvirkning på utenforskap og forståelse av kultur og mangfold, ifølge Mæland.

Gule (2018) hevder at psykologiske faktorer som for eksempel oppfattelse av urettferdighet eller en personlig krise kan fungere som en kognitiv åpning for å havne i en radikaliseringsprosess. For å forebygge radikalisering vil det derfor kunne være aktuelt å ha effektive instanser som ivaretar psykisk helse, som psykologer, psykiatere, studentprest o.l. Slike tilbud vil kunne hjelpe studenter gjennom livskriser og tunge perioder.

6.4.2 Generelle normdannende tiltak

Ifølge RAN (2016) kan man bygge motstandskraft mot radikalisering og (voldelig) ekstremisme ved å representere mangfold og lære demokrati i formell utdanning. De hevder at det er avgjørende at demokrati må læres og utforskes i en tid med økende sosial polarisering. RAN (2016) påpeker også at skoler en ideell posisjon for å styrke studenter mot diskriminering og marginalisering, og til å fremme kritisk tenkning om kontroversielle og sensitive emner. De viser også til viktigheten av et demokratisk skolemiljø hvor studentene selv har en stemme og medvirkningskraft. Bjørge & Gjelsvik (2015) og flere informanter er også positive til generelle normdannende tiltak for å forebygge radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. Bjørge sier at normdannelse er en form for primærforebygging, som handler om å gi kunnskap. Han sier at tiltak som handler om å bygge allmenne holdninger, forståelse av menneskeverd åpenbart er en primæroppgave for skolevesenet fra grunn til topp. Det hevdes blant noen av våre informanter at UH-sektoren kan bidra med å fremme kritisk tenkning, menneskerettigheter og demokratiske verdier. Mæland sier at det kunne vært mulig å integrere etikk på de ulike utdanningene ved å ha profesjonsetikk. Det er viktig å påpeke at utdanninger er forskjellige. Utdanninger som sykepleien, barnehagelærerutdanning, lærerutdanning og liknende vil være utdanninger hvor etikk naturlig blir en viktig del av studiet. Mens for eksempel ingeniørutdanningen vil det være mindre naturlig å legge like stort fokus på etikk.

Det påpekes av enkelte informanter at å opplære til kritisk tenking i seg selv kan være en vaksine mot ekstremisme. Gule (2018) sier at mennesker som går inn i en radikaliseringsprosess kan være på søken etter en forklaring. Dette kan for eksempel være en ideologi eller teologi som kan gi en enkel forklaring på en kompleks virkelighet. Kritisk tenking kan bidra til at man blir mer skeptisk og kritisk til enkle forklaringer, som ikke er basert på vitenskapelig forskning. Bjørge & Gjelsvik (2015) hevder at fordeler ved normdannelse som mekanisme er at virkemidlene er demokratiske, lite repressive og ukontroversielle. Samtidig har det lave kostnader og kan gi positive effekter på flere felter.

Både RAN (2016) og flere informanter viser til viktigheten av å gå i dialog med studenter, og at ytterligående holdninger og ytringer ikke bør undertrykkes, men møtes med motargumenter.

Ifølge RAN kan det å diskutere temaer som; menneskerettigheter, identitet, hjemmet, religion, mobbing og rasisme, føre til at studenter forstår dette på en ny måte. På Beredskapskonferansen ble det også lagt vekt på å fremme et miljø for åpne diskusjoner og debatter, også om kontroversielle temaer. Ifølge (RAN 2016) er det viktig å øke læreres kompetanse til å håndtere vanskelige debatter i klasserommet. RAN (2016) hevder også at man bør trene lærere for å øke bevisstheten omkring kulturelt og religiøst mangfold, og oppfordre lærerne til å akseptere forskjeller. Dette inkluderer også aksept av ulike religiøse trosretninger og livsstil som kan utfordre lærernes egne verdier og overbevisninger.

Som tidligere nevnt eksisterer det tiltak på lavere trinn, som Dembra og Flexid. Disse tilbudene skal fremme demokratiske verdier og forståelse av identitet. Som RAN (2016) påpeker trenger man ikke å “gjenoppfinne hjulet”, for å utvikle effektive forebyggende strategier. Man kan bygge på det som allerede eksisterer og lære av hverandre. Det kan være mulig å bygge videre på tiltak som Dembra, Flexid, og andre tiltak, men da må de tilpasses UH-sektoren.

6.4.3 Forskning og formidling

Som tidligere nevnt er det et behov for mer forskning om fenomenene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. For å jobbe effektivt med å forebygge disse fenomenene må man ha mer kunnskap om dem og om forebygging av dem. Universiteter og høyskolars bidra til forskning blir dermed et viktig bidrag i arbeidet med å forebygge. Det vil også være viktig at sektoren formidler ny forskning slik at kunnskapen blir tatt i bruk og andre aktører også kan dra nytte av den. Dette er også et bidrag i forebyggingsarbeidet fra UH-sektorens side som kan utføres uten at det går på bekostning av andre viktige verdier. Forskning kan blant annet bidra

til å utvikle mer sakssvarende begreper, utvikle mer/nyere kunnskap om fenomenene og radikaliseringsprosessen, gjøre sikkerhetsvurderinger og ROS-analyser, finne kunnskapshull, forske på effektiviteten av tiltak o.l.

6.4.4 Kunnskapsbasert varsling

Samtlige informanter er som sagt skeptiske til å tillegge UH-sektoren og lærerne/foreleserne en lovpålagt rolle om å melde ifra. Flere informanter og teori (RAN 2016 & 2018. CERTA 2016) viser imidlertid at lærere/forelesere også i UH-sektoren har en posisjon til å melde ifra dersom det skulle være nødvendig. Det vil derfor være viktig å ha retningslinjer for varsling, slik at. Vi ser det som relevant at lærere får mer kunnskap om tematikken, og/eller at det finnes noen med kunnskap (et felles kontaktpunkt) som lærere/forelesere kan henvende seg til for å diskutere problematiske situasjoner eller bekymring. Vi tror at fokus på problematikken og kunnskapsbasert varsling (varsling på bakgrunn av forskning om fenomenet) muligens vil kunne bidra til færre feiltolkninger, og at de "reelle bekymringene" blir varslet. Det å ha retningslinjer for varsling vil også kunne bidra til en mer ryddig prosess. Disse faktorene kan bidra til at et slikt type tiltak som varsling (sekundær/tertiær-forebygging) i mindre grad vil gå ut over andre viktige verdier i sektoren og samfunnet.

6.4.5 Sikringstiltak på campus

Flere av informantene våre ønsker sikring på lavest mulig nivå i UH-sektoren. De påpeker at noen sikringstiltak kan være nødvendige, men det må tas rasjonelle beslutninger i forhold slike tiltak og at tiltakene må stå i forhold til trusselbildet. Ulike typer sikringstiltak vil i ulik grad gå ut over andre viktige verdier i samfunnet. Fysiske sikringstiltak (sikre bygg, skuddsikre glass, adgangskontroll, sperringer, vei blokader, o.l) legger i liten grad begrensninger på demokratiet, og kan derfor være aktuelle for UH-sektoren. Hammerlin (2012) mener at vi i norsk antiterrorarbeid kan gjøre mer for å sikre sårbare mål. Selv om slike tiltak kan være aktuelle må de også vurderes etter om det er nødvendig ressursbruk. Flere informanter sier også at det ikke alltid er slik at sikkerhetstiltak skaper de barrierene som man ønsker, fordi personer med intensjon om å skade noen kan finne en annen måte å oppnå det på. Noen informanter er skeptiske til å bruke for mye ressurser på fysisk sikring i UH-sektoren fordi det ikke er et spesielt sårbart mål i Norge. Samtidig vet man aldri hvor terrorister eller voldelige ekstremister velger sine mål. Risikoanalysen fra kunnskapsdepartementet (terroranslag mot UH-institusjon) viser en vurdering med lav sannsynlighet og store konsekvenser. De store skadevirkningene og

frykten som et terroranslag medfører kan gjøre at befolkningen ser det som nødvendig å bruke ressurser, selv om sannsynligheten er lav.

6.4.6 Samarbeid med andre aktører - og risikoerkjennelse i UH-sektoren

Selv om utdanningssektoren potensielt kan fange opp elever som er radikalisererte, er ikke dette et ansvar som sektoren har alene. Justis- og beredskapsdepartementet hevder at det legges til grunn at tidlig forebyggende innsats er et ansvar som hviler på mange aktører. Som aktørkartet på side 12 viser. Skole (også UH-sektoren), familie, venner, arbeidskolleger, helsesystemet, tros- eller livssynssamfunn, skal i hovedsak tilby hjelp og omsorg til de som sliter. Men kan også være oppmerksomme og melde fra til politiet ved bekymring for radikalisering. Det vil være viktig å ha kjennskap til en persons historikk, familiebakgrunn for å kunne si noe om han/hun er radikaliserert. Aktører på aktørkartet vil i ulik grad ha slik kunnskap og kjennskap til enkeltpersoner.

Bjørgo hevder som tidligere nevnt at det er nødvendig med en helhetlig strategi som tar i bruk hele spekteret av både “harde” og “myke” forebyggende mekanismer og virkemidler. En slik strategi trenger ikke å la de enkelte virkemidlene veie like tungt, dermed dempes også en del av de negative bivirkningene, ifølge Bjørgo. Det fremkommer en enighet blant våre informanter om at “harde” mekanismer og virkemidler også er nødvendig. Spørsmålet er hvem som skal ha ansvaret for de ulike tiltakene. Isaksen og flere informanter hevder at “skarpe eller spisse” eller mer “kontrollerende” tiltak først og fremst hører til hos politiet og PST.

Som flere av våre informanter sier vil det være sentralt med et godt samarbeid og samordning mellom ulike aktører for å oppnå effektiv forebygging. Det vil være viktig at de ulike aktørene snakker sammen, deler kunnskap og erfaring og “drar i samme retning”. Dette er noe Beredskapsrådet har fått i oppgave å jobbe med. UH-sektoren kan blant annet bidra med ny forskning og kunnskap, og være kritiske. Samtidig vil også erfaringer som kommunen, politiet og PST være viktig for å finne frem til effektive forebyggingsstrategier.

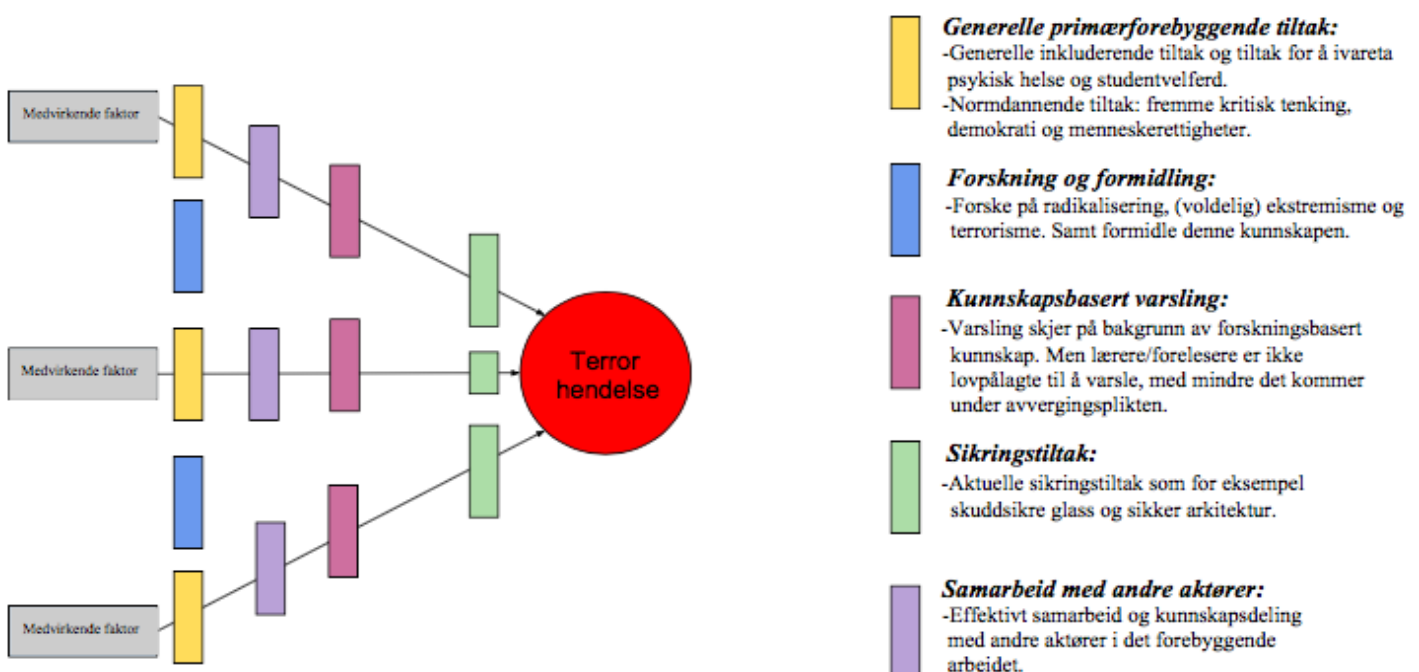
Som vist i kontekst-kapittelet eksisterer det flere dokumenter fra ulike instanser som også kan være aktuelle for UH-sektoren å bygge videre på, dersom det skal utarbeides veiledere, retningslinjer, og/eller liknende for å forebygge radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

Som nevnt kan man forebygge radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme på flere måter enn ved å “fange opp” radikalisererte personer (individnivå). Det vil være viktig for å oppnå en effektiv forebygging å erkjenne at forebygging også kan skje på gruppenivå og samfunnsnivå. RAN’ s (2018) kaleidoskopiske modell viser et komplekst bilde hvor ulike typer risikoer og beskyttelsesfaktorer spiller inn. I tillegg til individuelle faktorer beskriver også figuren; sosiale faktorer, politiske faktorer, ideologiske/religiøse faktorer, kulturelle/identitetsfaktorer, rekrutteringsfaktorer og gruppedynamikk. For å arbeide effektivt med å forebygge radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme må man også være klar over at forebygging skjer på ulike nivå. Et samfunn vil for eksempel også kunne forebygge ved å ha en politikk som fremmer demokrati, dialog, inkludering, omsorg, og liknende, samt har en anstendig utenrikspolitikk.

6.4.7 Bow-tie modell for forebygging av radikaliserings-, (voldelig) ekstremisme og terrorisme i UH- sektoren

På bakgrunn av de forebyggende tiltakene vi mener er mest aktuelle for UH-sektoren har vi utarbeidet en egen bow-tie modell. Modellen viser venstre side av en bow-tie modell. Denne delen viser sannsynlighetsreducerende barrierer (altså forebyggende barrierer).

Forebyggende tiltak (barrierer) som UH-sektoren kan bidra med

Figur 11: Bow-tie modell med forebyggende tiltak (barrierer) som UH-sektoren kan bidra med

Pilene med de medvirkende faktorene kan ses som en tidslinje frem til den uønskede hendelsen (terrorhendelse). *Generelle primærforebyggende tiltak* (generelle inkluderende tiltak og tiltak for å ivareta psykisk helse og studentvelferd, og generelle normdannende tiltak), og *forskning og formidling* er plassert ytterst til venstre i modellen. Dette fordi de generelle primærforebyggende tiltakene er ment til å forebygge tidlig og hindre at noen går inn i en radikaliseringsprosess, eller eventuelt at de de-radikaliseres på bakgrunn av disse tiltakene. Forskning og formidling er også plassert her fordi kunnskap om fenomenene og formidling av denne kan bidra til økt forståelse og en mer effektiv forebygging. Men dette kan også ses som forebygging som skjer lenge før hendelsen inntreffer. *Samarbeid med andre aktører* kan føre til mer effektiv forebygging på flere områder, også beredskapsmessig, og er derfor plassert litt nærmere terrorhendelsen. *Kunnskapsbasert varsling* er varsling som er ment for å fange opp personer som er blitt radikalisert, dette er lenger ute i prosessen og dermed nærmere en eventuell terrorhendelse. *Sikringstiltak* er plassert helt til høyre i modellen og er den barrieren/tiltaket som er nærmest den uønskede hendelsen (terrorhendelse). Tiltaket/barrieren er plassert der fordi det er ment å hindre terroristen/terroristene i å ramme det utvalgte målet. Dette er tiltak som vil være en barriere sent i prosessen, kanskje like før en hendelse forsøkes å gjennomføres. En terrorhendelse er i denne modellen “topphendelsen”, men det er klart at også andre fenomener av ekstremistisk vold, trusler og også enkelte meninger/holdninger er uønskelige.

7. Avslutning

7.1 Konklusjon

Vi har i denne oppgaven tatt for oss følgende problemstilling;

“Hvordan kan universiteter og høyskoler i Norge bidra i arbeidet med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme uten at det går på bekostning av viktige demokratiske verdier?”

Med lite forskning å bygge tiltak i UH-sektoren på blir valget av hvilke forebyggende tiltak som skal iverksettes i sektoren i stor grad basert på verdivurderinger, kost-nytte vurderinger, risiko og trusselvurderinger. I oppgaven vår fremkommer det at UH-sektoren bør innføre tiltak som i minst mulig grad går ut over viktige verdier i sektoren og samfunnet. Dette er verdier som ytringsfrihet, akademiske frihet, mangfoldstoleranse, og toleranse for ytterpunkter. Det fremkommer som lite hensiktsmessig å innføre kontrollerende eller overvåkende tiltak. Slike tiltak vil i for stor grad kunne gå ut over verdier som sektoren ønsker å beskytte, og i verste fall virke kontraproduktivt. Med (foreløpig) få utfordringer i UH-sektoren i forhold til problematikken, ses det i Norge som lite aktuelt med slike tiltak. Uten forskning vil det også være problematisk å innføre tiltak som man ikke vet om er effektive, spesielt om tiltakene kan gå på bekostning av viktige demokratiske verdier.

Det fremkommer en enighet om at UH-sektoren har en rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme. Selv om det ikke er ønskelig med en lovpålagt rolle i forhold til å “se etter tegn” på radikaliserings, er det flere andre tiltak som fremkommer som aktuelle. Dette fordi de i liten eller ingen grad går ut over de demokratiske verdiene som sektoren prøver å beskytte. Som vist i modellen på punkt 6.4.6 kan UH-sektoren blant annet bidra med: *generelle inkluderende tiltak og tiltak som ivaretar studentvelferd og psykisk helse*; UH-sektoren kan jobbe med slike tiltak ved å styrke fellesskapsfølelsen, motvirke utenforskap, ivareta mangfoldet av studenter, ha effektive instanser som kan ivareta studentenes psykiske helse og liknende. *Generelle normdannede tiltak*; kan jobbes med ved å fremme kritisk tenking, ytringsfrihet, dialog og debatt, lære demokratiske verdier og menneskerettigheter og ha et demokratisk

skolemiljø. dette vil kunne bygge motstandskraft mot radikaliserings og (voldelig) ekstremisme og dermed også terrorisme. *Forskning og formidling*; sektoren kan forske på radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme og dermed bidra med å øke kunnskap og forståelse om fenomenene. Det kan utvikles mer sakssvarende begreper, utvikles mer og nyere kunnskap om fenomenene og radikaliseringsprosessen, utføre sikkerhetsvurderinger og ROS-analyser, forske på effektiviteten av tiltak og liknende. Det blir også sentralt å formidle denne kunnskapen videre. *Kunnskapsbasert varsling*; sektoren kan øke lærernes kunnskap om fenomenene og/eller ha ett kontaktpunkt å henvende seg til ved bekymring. Det vil også være aktuelt å ha klare retningslinjer for varsling. *Enkelte sikringstiltak*; det kan være aktuelt å innføre enkelte typer sikringstiltak på campus. Fysiske sikringstiltak som å sikre bygg; skuddsikre glass, adgangskontroll, sperringer, vei blokader, kan være aktuelt ved noen skoler. *Samarbeid med relevante aktører*; UH-sektoren kan samarbeide mer effektivt og fruktbart med andre relevante aktører i det forebyggende arbeidet. I denne sammenheng blir det viktig å dele kunnskap og erfaring og lære av hverandre. Alle tiltakene nevnt ovenfor vil i liten eller ingen grad gå på bekostning av viktige demokratiske verdier i sektoren og samfunnet.

Regjeringens ønske om handling og opprettelsen av Beredskapsrådet har ført til et økt fokus på problematikken i UH-sektoren. Det vil også være viktig at sektoren får en økt rolleforståelse i forhold til sin egen rolle i det forebyggende arbeidet, dette vi kunne fremme skolene sitt fokus på tematikken og trolig/muligens føre til mer effektiv forebygging.

Vi forsøker her ikke å komme med noen fasit på hvilke tiltak alle skolene i UH-sektoren bør fokusere på. Som tidligere nevnt består UH-sektoren av mange og svært ulike skoler. Forebyggingsarbeidet bør derfor også tilpasses den enkelte skole. Det må også påpekes at det ikke er mulig å fjerne truslene fra (voldelig) ekstremisme og terrorisme helt, men man kan forsøke å redusere risikoen. Vi må også huske på at dette er et arbeid som krever bred innsats fra flere aktører enn bare UH-sektoren. Alle relevante aktører finne sin rolle og må dra i samme retning dersom man skal oppnå et effektivt samarbeid for å forebygge radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

7.2 Forslag til videre forskning

Det er et felt hvor det foreløpig eksisterer lite forskning. Det kan derfor være flere potensielle og aktuelle forskningsområder. De vi ønsker å fremheve er: samarbeid og samordning mellom UH-sektoren og andre relevante aktører, nærmer forskning som omhandler lærere/foreleseres rolle i det forebyggende arbeidet, sikkerhetskultur og risikoerkjennelse i UH-sektoren.

8. Referanseliste:

Aase, T & Fossåskaret, E. (2010). *Skapte virkeligheter*. 2.opplag. Oslo: Universitetsforlaget.

Aly, A., Balbi, A-M. & Jacques, C. (2015). *Rethinking countering violent extremism: implementing the role of civil society*. Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism, 10 (1) Hentet 02.02.18 fra: <https://www.scribd.com/document/349943927/Anne-Aly-Et-Al-Rethinking-Countering-Violent-Extremism-Implementing-the-Role-of-Civil-Society>

Bakken, H. B. (14.11.15). *Begrepet radikalisering må vekke*. Hentet 15.02.18 fra: <https://forskning.no/samfunn-barn-og-ungdom-kriminalitet-terrorisme/2015/11/vekk-med-radikalisering-begrepe>

Beredskapskonferansen 2018. Foredragsholdere: Torbjørn Røe Isaksen, Marit Boyesen, Mona Wille, Kai Steffen Østensen, Charlotte Søyland, Sissel H. Jore, Anne Birgitta Nilsen, Ingrid Lund, Tore Bjørgo med flere. Link til foredrag: <https://www.uis.no/samfunn-og-samarbeid/konferanser-og-moteplasser/konferanser/beredskapsradets-konferanse-2018/foredrag/>

Bjørnland, B. PST, (14.09.16). *Radikalisering kan forebygges*. Hentet 03.02.18 fra: <https://www.pst.no/alle-artikler/innlegg/radikalisering-kan-forebygges/>

Bjørgo, T. (Hentet 12.02.18b). *Strategier for forebygging av kriminalitet – med terrorisme som eksempel*. Hentet fra: https://www.phs.no/Documents/4_Forskning/Crime%20prevention/Strategier%20for%20forebygging%20av%20terrorisme%20-%20foredrag.pdf

Bjørgo, T. (2018a). Beredskapskonferansen. *Radikalisering og deltakelse i politisk vold og ekstremisme* og veier ut. Hentet 10.01.18 fra: <https://www.uis.no/getfile.php/13404419/SEROS/Beredskapsr%C3%A5det/1015%20Tore%20Bj%C3%B8rgo%20Foredrag%20om%20radikalisering-ver2.pdf>

Bjørgo, T., & Gjelsvik, I. (2015). *Forskning på forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme. En kunnskapsstatus*. Hentet fra: https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/284584/forskning_paa_forebygging.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Bjørgo, T. & Myhrer, T-G. (2011). *Forebygging av terrorisme og annen kriminalitet*. Hentet 03.02.18 fra: <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/175076/forebygging%20av%20terrorisme.pdf?sequence=1>

- Blaikie, N. (2010). *Designing social research, 2nd Edition*. Polity Press, United Kingdom.
- Brown & Saeed (2014). *Radicalization and counter-radicalization at British universities: Muslim encounters and alternatives*. Hentet 13.02.18 fra:
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01419870.2014.911343>
- Busher et.al. (2017). *What the Prevent duty means for schools and colleges in England*. Hentet 09.01.18 fra: <http://azizfoundation.org.uk/wp-content/uploads/2017/07/What-the-Prevent-Duty-means-for-schools-and-colleges-in-England.pdf>
- CERTA Intelligence & Security (2016). «*Modstandskraft mod radikaliserings og voldelig ekstremisme*». *Et eksplorativt studie af modstandskraft i udvalgte danske lokalmiljøer*. TrykFonden smba. Hentet 21.01.18 fra: http://viden.sl.dk/media/5431/modstandskraft_mod_radikaliserings_og_voldelig_ekstremisme.pdf
- Dalland, O. (2010). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Utgave 4. Oslo: Gyldendal akademisk
- Danemark, med flere. (2002). *Generalization, scientific inference and models for an explanatory social science*. Hentet 25.02.18 fra:
https://profs.basu.ac.ir/spakseresht/free_space/explaining%20society.pdf London: Routledge.
- Engen, O.A., Kruke B.I., Lindøe P.H., Olsen, K.H., Olsen O.E., Pettersen K.A. (2016). *Perspektiver på samfunnsikkerhet*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- European commission (2016). *Addressing Terrorism: European Research in social sciences and the humanities in support to policies for Inclusion and Security*. Hentet 03.11.17 fra:
<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/55a9f3db-7fe5-41e5-97cc-fc4a3d73325b> EU publications.
- FN. (02.01.18). *Ekstremisme og terrorisme*. Hentet 12.02.18 fra:
<https://www.fn.no/Tema/Konflikt-og-fred/Ekstremisme-og-terrorisme>
- Gule, L. (2012). *Ekstremismens kjennetegn, ansvar og motsvar*. Oslo: Spartacus.
- Gule, L. (25.03.15). *Regjeringens definisjoner av radikaliserings gjør oss alle til voldelige ekstremister*. Hentet 27.02.18 fra: <https://www.dagbladet.no/kultur/regjeringens-definisjoner-av-radikaliserings-gjor-oss-alle-til-voldelige-ekstremister/60186366>

Gule, L. (27.04.2018). *Is it possible to prevent extremism?* (Power Point, samt egne notater)
Foredrag ved UiS.

Hammerlin, J. (2012). *Notat til 22. Juli-kommisjonen. Notat 5/12*. Hentet 18.02.18 fra:
https://www.regjeringen.no/html/smk/22julikommissjonen/22JULIKOMMISSJONEN_NO/CONTENT/DOWNLOAD/218/1708/VERSION/3/FILE/NOTAT_5_HAMMERLIN___GRENSEN_E_FO.PDF

Hammerlin (2009). *Terrorindustrien*, Oslo: Forlaget Manifest AS.

Hultgreen, G. & Karlsen, K. (19.08.17). *PST forventer terror i Norge i år*. Dagbladet. Hentet 10.06.2018 fra: <https://www.dagbladet.no/nyheter/pst-til-dagbladet--forventer-terror-i-norge-i-ar/68603741>

Isaksen, T., R. (2018). Beredskapskonferansen. *Kunnskapsministerens tale fra Beredskapskonferansen*. Hentet 20.04.18 fra: <http://www.uis.no/getfile.php/13405289/SEROS/Beredskapsrådet/Kunnskapsministerens%20tale%20til%20BR-konferanse%205.1.18.pdf>

Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser?* Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.

Jore, H. S. (2012). *Counterterrorism as Risk Management Strategies*. PhD Thesis UiS.

Jore, H. S. (2018). Beredskapskonferansen. *Radikalisering og forebygging -Utfordringer og dilemma*. Hentet 14.05.18 fra:
<http://www.uis.no/getfile.php/13404422/SEROS/Beredskapsrådet/1045%20Sissel%20Haugdal%20Jore%20Beredskapskonferansen%2020182018.pdf>

Journalen OsloMet (2018). *Universitets og høyskolesektoren mangler planer mot radikalisering*. Hentet 23.02.18 fra: <http://journalen.hioa.no/2018/02/universitets-og-hogskolesektoren-mangler-planer-mot-radikalisering>

Justis og beredskapsdepartementet. (2010). *Felles trygghet - felles ansvar Handlingsplan for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme*. Hentet 17.11.17 fra:
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/vedlegg/handlingsplaner/hp_ekstremisme.pdf

Justis og beredskapsdepartementet. (2014). *Handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Hentet fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/c74e3bb8914f41abaad0ac713ac24983/handlingsplan-mot-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme_2014.pdf

Justis og beredskapsdepartementet. (2015). *Nasjonal veileder for forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Hentet 17.11.17 fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/b702f87f25274ea5a55eee0800cd7860/nasjonal-veileder-for-forebygging-av-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme.pdf>

Kittilsen, M. & Bratsve, A. (15.02.18). *Universitets og høyskolesektoren mangler planer mot radikaliserings*. Hentet 04.04.18 fra: <http://journalen.oslomet.no/2018/02/universitets-og-hogskolesektoren-mangler-planer-mot-radikaliserings>.

Kvittingen, I. Forskning.no (20.11.2015). *Slik er de ulike typene terrorister*. Hentet 26.02.18 fra: <https://forskning.no/samfunn-kriminalitet-sosiale-relasjoner-terrorisme/2015/11/slik-er-de-ulike-typene-terrorister>

Kunnskapsdepartementet. (2016). *Styringsdokument for arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren*. Kunnskapsdepartementet. Hentet 22.04.18 fra: https://www.regjeringen.no/contentassets/48beea7da45f4918bfaef82f411b7cb3/no/pdfs/f-4428_b_styringsdokument_uu.pdf

Kunnskapsdepartementet. (2015). *Risiko- og sårbarhetsanalyse av kunnskapssektoren*. Hentet 22.04.18 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/risiko--og-sarbarhetsanalyse-av-kunnskapssektoren/id2460587/>

Lid, S., Winsvold, M., Sjøholt, S., Heierstad, G. & Klausen, J. E. (2016). *Forebygging av voldelig ekstremisme. Hva er kommunens rolle?* Hentet 26.02.18 fra: <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NIBR/Publikasjoner/Forebygging-av-radikaliserings-og-voldelig-ekstremisme2> Oslo: By- og regionforskningsinstituttet NIBR

Njåstad, M. (10.08.17). PåHøyden. *Ekspertutval vil ha meir forskning på terrorisme og ekstremisme*. Hentet 01.02.18 fra: <http://pahoyden.no/2017/08/ekspertutval-vil-ha-meir-forskning-pa-terrori-sme-og-ekstremisme>

NOU (2006). *Akademisk frihet — Individuelle rettigheter og institusjonelle styringsbehov*. Hentet 02.02.18 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2006-19/id392466/>

Opplæringslova (17.07.1998). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. §1-1 Formålet med opplæringa*. Hentet 06.04.18 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>

PST. (2016). *Temarapport - Hvilken bakgrunn har personer som frekventerer ekstreme islamistiske miljøer i Norge før de blir radikalisert?* Hentet 17.11.17 fra: https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/norsk_radikalisering_prosjektets_rapport_ugradert.pdf

PST, NSM & Politidirektoratet. (2015). *Terrorsikring*. <https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/veileder-i-terrorsikring.pdf>

PST. (30.01.2018). *Trusselvurdering 2018*. Hentet 30.01.18 fra: <https://www.pst.no/trusselvurdering-2018/>

RAN, (2016a). RAN ISSUE PAPER. *The role of education in preventing radicalisation*. Hentet 05.05.18 fra: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ranpapers/docs/role_education_preventing_radicalisation_12122016_en.pdf

RAN, (2016b). RESEARCH PAPER *Radicalisation Research – Gap Analysis*. Hentet 20.04.18 fra: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/docs/pages/201612_radicalisation_research_gap_analysis_en.pdf

RAN, (2018a). EX-POST PAPER, *Free speech, extremism and the prevention of radicalisation in higher education*. Hentet 20.05.18 fra: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/about-ran/ranedu/docs/ran_edu_speech_extremism_prevention_radicalisation_in_higher_education_manchester_8-9_02_2018_en.pdf

RAN, (2018b). ISSUE PAPER, *Protective and promotive factors building resilience against violent radicalisation*. Hentet 28.05.18 fra: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-papers/docs/ran_paper_protective_factors_042018_en.pdf

Regjeringen. *Figur 2 Aktørkart*. Hentet 20.02.18 fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/4d301db67c3e4ab88cef8746e801d071/radikalisering_sressurser_2000x2146.jpg

Regjeringen (03.03.2016a). *Begreper, ord og uttrykk i arbeidet mot radikaliserings og ekstremisme*. Hentet 06.02.18 fra: <https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/begreper-ord-og-uttrykk/id2398413/>

Regjeringen (03.03.16b). *Radikaliseringssprosessen*. Hentet 06.02.18 fra: <https://www.regjeringen.no/no/sub/radikalisering/veileder/begreper-ord-og-uttrykk/radikaliseringstunnellen/id2399043/>

Schmid, A. P. (2013): ICCT. *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague 4, no. 2. Hentet 13.01.18 fra: <https://icct.nl/publication/radicalisation-de-radicalisation-counter-radicalisation-a-conceptual-discussion-and-literature-review/>

Straffeloven (20.05.2005): *Almindelig borgerlig Straffelov, § 139 Avvergeplikten*. Hentet 06.04.18 fra: https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1902-05-22-10/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

Stranden, A. L (20.06.18): *Slik har terrorister siktet seg inn mot mykere mål*. Hentet 21.06.18 fra: <https://forskning.no/juridiske-fag-kriminalitet/2018/06/slik-har-terrorister-endret-sine-mal>

Støre, J.G. (23.01.15): *Tiltak mot terror må virke*. Hentet 12.03.18 fra: <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/6O89r/kronikk-tiltak-mot-terror-maa-virke>

Søraas, T. (2017): *Skolenes rolle i arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme*. Hentet 08.01.18 fra: https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2459722/Soeraas_Tore_B.pdf?sequence=3&isAllowed=y UiS.

Stavanger kommune (2015): *Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme*. «Fra bekymring til handling». *Veileder*. Stavanger Kommune. Hentet 12.12.17 fra: <https://www.stavanger.kommune.no/siteassets/skjema-a-a/helse-og-velferd/kriminalitetsforebygging/veileder-forebygging-radikalisering---stavanger-kommune.pdf>

Thorshaug, Eirik Øwre. (2014): *Forebyggingsstrategier mot radikalisering og voldelig ekstremisme Hva virker? En gjennomgang av nyere forebyggingslitteratur*. Hentet 12.11.17
<https://www.duo.uio.no/handle/10852/43283> UiO.

Times higher education (14.01.16): *Stop, look, listen*. Hentet 15.02.18 fra:
<https://www.timeshighereducation.com/features/the-universitys-role-in-counterterrorism-stop-look-and-listen>

UiS. (23.08.17a): *Råd for samfunnssikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren (Beredskapsrådet)*. Hentet 10.01.18 fra: <http://www.uis.no/samfunn-og-samarbeid/konferanser-og-moteplasser/rad-for-beredskap-i-uh-sektoren/>

UiS. (25.08.17b): *Mandat for råd for samfunnssikkerhet og beredskap i kunnskapssektoren*. Hentet 10.01.18 fra: <http://www.uis.no/samfunn-og-samarbeid/konferanser-og-moteplasser/rad-for-beredskap-i-uh-sektoren/om-radet/beredskapsradets-mandat/?s=22221>

Universitets- og høyskoleloven (01.04.05): *Lov om universitet og høyskoler. §1-1 Lovens formål*. Hentet 06.04.18 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15>

Utenriksdepartementet (2014-2015): *Meld. St. 37. Globale sikkerhetsutfordringer i utenrikspolitikken - Terrorisme, organisert kriminalitet, piratvirksomhet og sikkerhetsutfordringer i det digitale rom*. Hentet 15.12.17 fra:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-37-20142015/id2423339/sec1>

Utdanningsdirektoratet og Politidirektoratet. (2015): *Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner - veiledning i beredskapsplanlegging*. Hentet 03.03.18 fra:
<https://www.udir.no/globalassets/filer/laringsmiljo/veileder-i-beredskap-alvorlige-skolehendelser-bokmaal.pdf>

Wille, M. (2017): *"Countering radicalisation and violent extremism. The role of Norwegian higher education institutions."* UiO.

Yin, K., R. (2014): *Case Study Research: Design and Methods*. Sage publications, California

9. Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjon og samtykkeskjema

Informasjon og samtykkeskjema

Hei,

Vår veileder Sissel Jore anbefalte oss å ta kontakt med deg i forbindelse med vår masteroppgave i samfunnsikkerhet. Håper du har mulighet til å stille til intervju.

Hvem er vi, og hva er formålet med studien?

Hei,

Vi er to masterstudenter fra samfunnsikkerhetsstudiet ved Universitetet i Stavanger, ved navn Carina Andersen og Ine Feed. Vi skriver for tiden på vår masteroppgave som skal levers til sommeren 2018. Temaet for oppgaven er hvordan universiteter og høyskoler i Norge kan bidra i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme, uten at det går på bekostning av viktige demokratiske verdier som ytringsfrihet, mangfoldstoleranse og toleranse for ytterpunkter? Bakgrunnen for oppgaven er at den norske regjeringen oppfordrer universitet og høyskolesektoren til å handle. Samtidig foreligger det lite forskning å bygge på for å utarbeide effektive tiltak på dette området.

Universitet og høyskolesektoren er en spesielle sektor med tanke på dens plikt til å verne om ytringsfrihet og akademisk frihet. UH-sektoren skal vise høy toleranse for ytterpunkter og radikale meninger, det skal også være en inkluderende sektor som ivaretar et mangfold av studenter med ulike kulturelle, religiøse og trosmessige bakgrunner. Det fremkommer som viktig at tiltak som iverksettes ikke går på akkord med de demokratiske verdiene de prøver å beskytte. Å innføre kontrolltiltak ved norske universiteter og høyskoler vil muligens kunne virke mot sin hensikt.

For å få økt kunnskap om hva UH-sektoren faktisk kan bidra med i dette forebyggende arbeidet(uten at det går på akkord med viktige demokratiske verdier), ønsker vi å utføre dybdeintervjuer med forskere og eksperter på temaet radikaliserings og voldelig ekstremisme/terrorisme, samt personer med en relevant rolle innen universitet og

høyskolesektoren. Vi hadde derfor satt utrolig stor pris på om du har mulighet til å være informant i studien vår og stille til intervju.

Hvordan foregår intervjuene til studien?

Dersom det er ønskelig å se igjennom spørsmålene til intervjuet kan vi selvsagt sende disse i forkant av intervjuet. Antatt varighet på intervjuet vil være mellom 30 og 60 minutter. For å gjøre intervjuet mest mulig presist, og for å unngå misforståelser og gå glipp av informasjon ved bearbeiding av dataene ønsker vi å gjøre lydopptak i intervjuene. Dersom dette fra din side ikke er ønskelig, gir du eventuelt beskjed om dette. Dersom det er ønskelig kan du få tilsendt opptak av samtalen i etterkant av intervjuet.

Hva skjer med informasjonen jeg får igjennom intervjuet?

All informasjon som fremkommer av intervjuet vil bli behandlet konfidensielt og det er kun vi som vil ha tilgang til informasjonen. Masteroppgaven skal leveres inn 15.07.2018, og når oppgaven er innlevert og sensuren har falt blir informasjonen du har gitt oss slettet. Det er naturligvis frivillig å delta i denne studien, og du kan trekke ditt samtykke dersom dette er ønskelig, uten å måtte oppgi hvorfor. Dersom du velger å trekke samtykket, vil all informasjon du har gitt oss bli slettet.

I oppgaven kan det bli aktuelt å bruke sitater fra intervjuet. Dersom det er noe du ikke ønsker å bli sitert på vil dette bli tatt hensyn til. Det vil være ønskelig for oss å gjengi sitater med navn, med tanke på at våre informanter vil være eksperter eller ha en relevant rolle i debatten om forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. Dersom dette ikke er ønskelig fra din side er det selvfølgelig greit og du vil være anonym i studien. Dersom det er ønskelig vil du kunne få tilsendt deler av oppgaven før sensuren faller for å godkjenne at du blir gjengitt korrekt.

Vi håper at du ønsker å stille til intervju, da vi har behov for ekspertkunnskap for å kunne besvare problemstillingen på en hensiktsmessig måte. Dersom du ønsker og har mulighet til å delta, vennligst gi en tilbakemelding på mail, sammen med din underskrift på dette samtykkeskjemaet. Har du ellers noen spørsmål, kontakt meg gjerne per telefon eller via mail.

Dersom du samtykker til å delta i studien, vennligst signer under. Jeg har mottatt og lest informasjon om studien, og er villig til å delta.

.....

(Deltakers navn og dato)

Kontaktinformasjon:

E-post: carina_marie_123@hotmail.com Telefon: 47039251

Veileder: Sissel Haugdal Jore E-post: sissel.h.jore@uis.no

Mvh

Carina Andersen og Ine Feed

Vedlegg nr 2

Intervjuguide: Lærere/forelesere og beredskapsansvarlige (Wille, Bø, Heien, Heinecke)

1. Begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

-Hva forstår du med begrepene radikaliserings, ekstremisme/voldelig ekstremisme og terrorisme?

-Hva er forskjellen mellom å være radikal og det å være radikalisert?

-Hvor går grensen for hva som er akseptable ytringer og handlinger i en undervisningssammenheng?

-Skal det være høyere grad av aksept i for ytringer (for eksempel hatfulle ytringer) i akademien enn for befolkningen generelt?

-Bør forskere og politikere komme frem til en felles enighet omkring definisjon av disse begrepene? Vil det gjøre arbeidet med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme enklere?

2. Hva gjør universitetet/høyskolene i dag?

-Har universitetet/høyskolen du er ansatt ved iverksatt noen forebyggende tiltak(per dags dato)?

-Er det noe du mener kunne vært gjort annerledes i forhold til dette arbeidet ved universitetet/høyskolen der du er ansatt?

-Har universitetet/høyskolen du er ansatt ved noen tiltak for å fremme inkludering og opplevelse av tilhørighet, motvirke mobbing, ivareta studentenes psykiske helse (f.eks tilgjengelig psykolog),

3. Hvilken rolle skal UH-sektoren ha i det forebyggende arbeidet?

-Hva er dine tanker omkring hvilken rolle UH-sektoren og deres ansatte skal ha i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme?

-Kan UH-sektoren innføre noen type kontrollerende tiltak /sikkerhetstiltak uten at det vil kunne gå på bekostning av viktige demokratiske verdier som ytringsfrihet og mangfoldstoleranse?

-Skal lærere ha en spesiell rolle i forhold til å melde i fra ved bekymring?

-Har vi behov for et regelverk i Norge i forhold til UH-sektoren og ansatte sin rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme?

4. Hvilke tiltak kan UH-sektoren innføre for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme?

-Hvordan kan UH-sektoren innføre effektive forebyggingstiltak det eksisterer lite forskning å bygge tiltakene på?

-Mener du at generelle tiltak som tiltak for å fremme inkludering, motvirke mobbing, skal være en del av forebyggingsarbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme? Evt hvorfor, hvorfor ikke?

-Skal UH-sektoren kun ha fokus på “generelle” tiltak(fremme inkludering og opplevelse av tilhørighet, motvirke mobbing o.l.) og forskning på temaet, eller skal sektoren innføre tiltak ut over dette?

-Burde tiltak som Dembra, Flexid også tas i bruk av universiteter og høyskoler?

-Har du noen forslag til forebyggende tiltak du mener kan være hensiktsmessige for UH-sektoren å vurdere eller innføre?

Eventuelle forslag til tiltak:

Hva tenker du/dere om disse tiltakene?

-Lærere med kompetanse på området: Hadde det vært aktuelt å kurse lærere slik at man øker kompetansen om hvordan de eventuelt skal håndtere vanskelige debatter eller hvordan de skal kunne håndtere situasjoner som kan oppstå.

-Arrangere åpne debatter om religiøse og politiske temaer, slik at elever kan uttrykke seg i debatt?

-Ulike tiltak for å fremme inkludering og opplevelse av tilhørighet, motvirke mobbing, ivareta psykisk helse(f.eks tilgjengelig psykolog)o.l.

5. Hva er universitetet sin rolle i forhold til andre aktører i det forebyggende arbeidet?

-Hvordan kan UH-sektoren samarbeide med andre aktører i det forebyggende arbeidet på en effektiv måte?

-Hvordan kan UH-sektoren og de ulike aktørene utfylle hverandre i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme?

Vedlegg nr 3

Intervjuguide: Norsk Studentorganisasjon (Strisland)

1. Begrepene radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

-Hva forstår du med begrepene radikalisering, ekstremisme/voldelig ekstremisme og terrorisme?

-Hva er forskjellen mellom å være radikal og det å være radikalisert?

-Bør forskere og politikere komme frem til en felles enighet omkring definisjon av disse begrepene? Vil det kunne gjøre arbeidet med forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme enklere?

-I hvilken grad blir disse begrepene diskutert i Norsk Studentorganisasjon?

2. Ytringsfrihet i akademia

-Hvor går grensen for hva som er akseptable ytringer og handlinger i en undervisningssammenheng?

-Burde det være høyere grad av aksept i for ytringer i akademia enn for befolkningen generelt?

-Hva tenker du ang dilemmaet mellom sikkerhet og frihet i UH-sektoren? Kan fokuset på sikkerhet legge en demper på ytringsfrihet og mangfoldstoleranse?

3. Hvilken rolle skal UH-sektoren ha i det forebyggende arbeidet?

-Hva er dine tanker omkring hvilken rolle UH-sektoren og deres ansatte skal ha i det forebyggende arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme?

-Burde lærere/forelesere ha en spesiell rolle i forhold til å melde i fra ved bekymring? Slik som Engelske Prevent hvis du kjenner til det?

-Har vi behov for et regelverk i Norge i forhold til UH-sektoren og ansatte sin rolle i det forebyggende arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme?

-Hvordan kan UH-sektoren innføre effektive forebyggingstiltak når det eksisterer lite forskning å bygge tiltakene på?

4. Hva gjør universitet/høyskolene pr dags dato?

-Hva gjør studentorganisasjonene for å bidra i det forebyggende arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme?

-Har studentorganisasjonene iverksatt noen tiltak for å fremme inkludering og opplevelse av tilhørighet, motvirke mobbing, ivareta studentenes psykiske helse (f.eks tilgjengelig psykolog) Eventuelt hvilke tiltak?

-Mener du at generelle tiltak for å fremme inkludering, motvirke mobbing og lignende burde være en del av forebyggingsarbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme? Evt hvorfor/hvorfor ikke?

-Finnes det noen aktuelle tiltak utover slike "myke forebyggende tiltak (type kontrollerende tiltak/sikkerhetstiltak) som UH sektoren kan innføre uten at det vil gå på bekostning av viktige demokratiske verdier som ytringsfrihet og mangfoldstoleranse?

-Skal UH-sektoren kun ha fokus på "generelle" tiltak(fremme inkludering og opplevelse av tilhørighet, motvirke mobbing o.l.) og forskning på temaet, eller skal sektoren innføre tiltak ut over dette?

-Har du noen forslag til forebyggende tiltak du mener kan være hensiktsmessige for UH-sektoren å vurdere eller innføre?

-Er det noe du mener kunne vært gjort annerledes i forhold til forebyggingsarbeidet av radikaliserings og (voldelig) ekstremisme?

5. Hva tenker du om følgende tiltak;

-Burde tiltak som Dembra, Flexid også tas i bruk av universiteter og høyskoler?

-Lærere med kompetanse på området: Hadde det vært aktuelt å kurse lærere slik at man øker kompetansen om hvordan de eventuelt skal håndtere vanskelige debatter eller hvordan de skal kunne håndtere situasjoner som kan oppstå.

-Arrangere åpne debatter om religiøse og politiske temaer, slik at elever kan uttrykke seg i debatt?

6. Hva er universitetet sin rolle i forhold til andre aktører i det forebyggende arbeidet?

-Hvordan kan UH-sektoren samarbeide effektivt og med andre aktører og utfylle hverandres arbeid i det forebyggende arbeidet?

Vedlegg nr 4

Intervjuguide: Ekspertter (Bjørge & Gule)

1. Begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

-Hva forstår du med begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme?

-Bør forskere og politikere komme frem til en felles enighet omkring definisjon av disse begrepene?

-Vil en enighet omkring begrepene gjøre arbeidet med forebygging av radikaliserings, voldelig ekstremisme og terrorisme enklere?

2. Ytringsfrihet i akademia

-Bør det være høyere grad av aksept i for (hatfulle) ytringer i akademia enn for befolkningen generelt?

-Hvor går grensen for hva som er akseptable ytringer og handlinger i en undervisningssammenheng?

3. Hva gjør universitetet/høyskolene i dag?

-Har universitetet/høyskolen du er ansatt ved iverksatt noen forebyggende tiltak(per dags dato)?

-Er det noe du mener kunne vært gjort annerledes i forhold til dette arbeidet ved universitetet/høyskolen der du er ansatt?

-Har universitetet/høyskolen du er ansatt ved noen tiltak for å fremme inkludering og opplevelse av tilhørighet, motvirke mobbing, ivareta studentenes psykiske helse(f.eks tilgjengelig psykolog),

4. Hvilken rolle skal UH-sektoren ha i det forebyggende arbeidet?

-Hva er dine tanker omkring hvilken rolle UH-sektoren og deres ansatte skal ha i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme?

-Kan UH-sektoren innføre noen type kontrollerende tiltak /sikkerhetstiltak uten at det vil kunne gå på bekostning av viktige demokratiske verdier som ytringsfrihet og mangfoldstoleranse?

-Har vi behov for et regelverk i Norge i forhold til UH-sektoren og ansatte sin rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme?

-Hvilken rolle skal lærere/forelesere ha i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme? Skal lærere/forelesere ha en spesiell rolle i forhold til å melde ifra ved bekymring?

5. Hvilke tiltak kan UH-sektoren innføre for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme?

-Mener du at generelle tiltak som tiltak for å fremme inkludering, motvirke mobbing, skal være en del av forebyggingsarbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme? Evt hvorfor, hvorfor ikke?

-Finnes det noen aktuelle tiltak utover slike «myke» forebyggende tiltak?

-Skal UH-sektoren først og fremst bidra i dette forebyggende arbeidet ved å bidra med kunnskapsutvikling (forskning)?

-Hvordan kan UH-sektoren innføre effektive forebyggingstiltak når det eksisterer lite forskning å bygge tiltakene på?

-Burde tiltak som er innført i barne-, ungdom-, eller videregående skole som Dembra, FLEXid o.l. også tas i bruk ved universiteter og høyskoler?

-Har du noen konkrete forslag til forebyggende tiltak du mener kan være hensiktsmessige for UH-sektoren å vurdere eller innføre?

Eventuelle forslag til tiltak:

Hva tenker du om disse tiltakene?

-Lærere med kompetanse på området: Hadde det vært aktuelt å kurse lærere slik at man øker kompetansen om hvordan de eventuelt skal håndtere vanskelige debatter eller hvordan de skal kunne håndtere situasjoner som kan oppstå.

-Arrangere åpne debatter om religiøse og politiske temaer, slik at elever kan uttrykke seg i debatt?

-Ulike tiltak for å fremme inkludering og opplevelse av tilhørighet, motvirke mobbing, ivareta psykisk helse(f.eks tilgjengelig psykolog)o.l.

6. Hva er universitetet sin rolle i forhold til andre aktører i det forebyggende arbeidet?

-Hvordan kan UH-sektoren samarbeide med andre aktører i det forebyggende arbeidet på en effektiv måte?

-Hvordan kan UH-sektoren og de ulike aktørene utfylle hverandre i arbeidet med å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme?

Vedlegg nr 5

Intervjuguide: Stavanger kommune (Skretting)

1. Begrepene radikalisering, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

-Hva forstår du/stavanger kommune med begrepene radikalisering, ekstremisme/voldelig ekstremisme og terrorisme?

-I hvilken grad blir disse begrepene diskutert i Stavanger kommune?

-Hva er forskjellen mellom å være radikal og det å være radikalisert?

-Bør forskere og politikere komme frem til en felles enighet omkring definisjon av disse begrepene? Vil det kunne gjøre arbeidet med forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme enklere?

2. Kommunens arbeid

-Hvordan arbeider Stavanger kommune med å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme? -Arbeider dere med «myke» tiltak i forhold til dette, som inkluderingsarbeid, motvirke utenforskap, ivareta psykisk helse? Eller jobbes dette med på generell basis?

-Er det noe av forebyggingsarbeidet dere driver med som kan tas i bruk av UH-sektoren? -Hvordan kan man iverksette effektive forebyggingstiltak når det eksisterer lite forskning å bygge tiltakene på?

3. Hvilken rolle skal UH sektoren ha i det forebyggende arbeidet?

-Hva er dine tanker omkring hvilken rolle UH-sektoren og deres ansatte skal ha i det forebyggende arbeidet mot radikalisering og voldelig ekstremisme?

-Har du noen forslag til forebyggende tiltak du mener kan være hensiktsmessige for UH-sektoren å innføre?

4. Universiteter og høyskoler samarbeide med andre aktører

-Hvordan kan UH-sektoren samarbeide med kommunen og andre aktører på en effektiv måte når det gjelder å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme?

-Hvordan fungere SAMVÆR? Er dette nyttig?

5. Når skal man melde ifra?

-Hvor skal terskelen gå for å melde ifra dersom man er bekymret for at en person er radikalisert? -Hvor går grensen for hva som er akseptable ytringer og handlinger i en undervisningssammenheng?

Vedlegg nr 6: Intervjuguide studentprest

1. Begrepene radikaliserings, (voldelig) ekstremisme og terrorisme.

-Hva forstår du med begrepene radikaliserings, ekstremisme/voldelig ekstremisme og terrorisme?

-Hva er forskjellen mellom å være radikal og det å være radikalisert?

-Bør forskere og politikere komme frem til en felles enighet omkring definisjon av disse begrepene? Vil det kunne gjøre arbeidet med forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme enklere?

2. Ytringsfrihet

-Hvor går grensen for hva som er akseptable ytringer og handlinger i en undervisningssammenheng?

3. Hvilken rolle skal UH sektoren ha i det forebyggende arbeidet?

-Hva er dine tanker omkring hvilken rolle UH-sektoren og deres ansatte skal ha i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme?

-Har vi behov for et regelverk i Norge i forhold til UH-sektoren og ansatte sin rolle i det forebyggende arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme?

-Har du noen forslag til forebyggende tiltak du mener kan være hensiktsmessige for UH-sektoren å innføre?

4. UH-sektorens arbeid med inkluderende tiltak

-Mener du at generelle tiltak for å fremme inkludering, motvirke mobbing og lignende burde være en del av forebyggingsarbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme? Evt hvorfor/hvorfor ikke?

-Har UiS noen tiltak for å fremme inkludering og opplevelse av tilhørighet, motvirke mobbing og utenforskap, ivareta studentenes psykiske helse? Hvilke tiltak eksisterer i dag?

-Hvem er ansvarlig for slike type tiltak ved universiteter og høyskoler?

-Hva anser du som din rolle i arbeidet for å fremme inkludering?

-Hvordan er samarbeidet mellom deg, studentorganisasjonene og universitetet?

-Burde tiltak som Dembra, Flexid også tas i bruk av universiteter og høyskoler?

5. Hva tenker du om følgende tiltak?:

-Kursing av lærere: Hadde det vært aktuelt å kurse lærere slik at man øker kompetansen om hvordan de eventuelt skal håndtere vanskelige debatter eller hvordan de skal kunne håndtere situasjoner som kan oppstå.

-Arrangere åpne debatter om religiøse og politiske temaer, slik at elever kan uttrykke seg i debatt?

6. Når skal man melde ifra?

-Hvor skal terskelen gå for å melde ifra dersom man er bekymret for at en person er radikalisert?

-Burde lærere/forelesere ha en spesiell rolle i forhold til å melde ifra ved bekymring?